RAISING CHILDREN IN ISLAM

پەروەردەکرنا زارۆکان
د ئیسلامێ دا

بەرهەڤکرن:

ڤەژین سامی محمد

Write the project

پروژێ بنڤیسه

2024

پەروەردەكرنا زارۆكان د ئیسلامێدا

بەرهەڤكرن
ڤەژین سامی محمد

(پرۆژێ بنڤیسە 24)

ناڤێ پەرتوکێ: پەروەردەکرنا زارۆکان د ئیسلامێدا
بەرهەڤکرن: ڤەژین سامی محمد
پێداچوون: شیڤان شێخەمیری
دیزاینا بەرگی: ژێگر سیتەی
سال: 2024
ژ بەرهەمێن: (پروژێ بنڤیسە)

بسم الله الرحمن الرحيم

«پێشگوتن»

بسم الله الرحمن الرحيم، والحمد لله رب العالمين، والعاقبة للمتقين، والصلاة والسلام على عبده ورسوله وأمينه على وحيه وخليله وصفوته من عباده نبينا وإمامنا وسيدنا محمد بن عبدالله، وعلى آله وأصحابه، ومن سلك سبيله، واهتدى بهداه إلى يوم الدين.

أما بعد: هندى زاروكێن چاكن ئەو نیعمەتەكن ژ نیعمەتێن خودایێ مەزن هەر ژبەر هندێ ژى پێغەمبەرێن خودێ (سلاڤێن خودێ ل سەر هەميا بن) و مروڤێن چاک دوعا ژ خودێ كرينە داكو زاروكێن چاك ب رسقێ وان بكەت، وەكى دوعايا زەكەريا (عليه السلام): ﴿هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُۥۖ قَالَ رَبِّ هَبۡ لِي مِن لَّدُنكَ ذُرِّيَّةٗ طَيِّبَةًۖ إِنَّكَ سَمِيعُ ٱلدُّعَآءِ ٣٨﴾ [سورة آل عمران] دەمێ زەكەريايى ديتى خودێ ژ رزقێ خۆ چەند قەنجى ل مەريەمێ كرينە، وى قەستا خودايێ خۆ كر وگۆت: ئەى خودايێ من تو ژ نك خۆ كوڕەكێ چاك وپيرۆز بدە من، هندى تويى تە گوهـ ل وى دبت يێ دوعايێ ژ تە دكەت)).

خودايێ مەزن د وەسفا مروڤێن چاك دا دبێژيت: ﴿وَٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبۡ لَنَا مِنۡ أَزۡوَٰجِنَا وَذُرِّيَّٰتِنَا قُرَّةَ أَعۡيُنٖ وَٱجۡعَلۡنَا لِلۡمُتَّقِينَ إِمَامًا ٧٤﴾ [سورة الفرقان]

وئــەون يێن دوعــايــان ژ خــودێ دكــەن ودبێژن: خــودايێ مــە تــو ژ ژن ودووندەهێن مە وێ بدە مە يا چاڤێن مە پێ روهن ببن، وهەدارا مە پێ بێت ودلێ مە پێ خۆش ببت، و د كرنا خێرێ دا تو مە بكە جهێ چاڤلێكرنێ)).

هەر ژبەر ڤێ چەنــدێ ژى هــندى پەروەردەكرنە پيروزتــرين و گــرنگترين ئەركە، ئەو هونەرەكە ئەركە ل سەر دايك و بابان ئەو باش بزانن و فێر ببن، هندى زاروكە ئەو خوديكەكا زەلال و پاقژە، ئەو شێوازو كەرستەيێن تو تێدا بكار دئينى دێ نيشان دەت و ل سەر ڕەنــگ ڤەدەن ؛ ئەگەر تــونــدوتيژى دگەل هاتبيتە بكار ئينان دێ يێ توند بيت.... و هوسا.

داكو پەروەردەيا مە يا دروســـت و گــونــجاى بيت پێتڤييە ئەم بــزڤڕينە باشترين پڕوگرامێ ئاڤاكرنا مروڤان كو ژێدەرێ سەرەكى قورئانا پيروزە، ل دويف دا ژيانا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و هەڤاڵ و هوگرێن وى .....

هەروەكێ سەعيدێ نورسى -رحمه الله - د پەرتووكا خــو يا (مرشد أخوات الآخــرة) دبێژيت: ئەگەر زاروك ل دەســتپێكا خــو وانەيەكا ئيمانى يا بهێز وەرنەگريت گەلەک يا ب زەحــمەتە ل دويڤ دا ئيمان و ئيسلام د ڕوحــا وى دا جێگير ببن.

و هەروەســا لێزڤڕين بــو وان هــزر و بير و بــوچــونێن سەردەمێ نــوى يێن كاريگەر و سەركەفتى يێن وان دەزگەه و قــوتــابــخانەيێن پەروەردەيەكا گونجاى پێشكێشى مروڤايەتيێ كرين.

تێگەهێ پەروەردێ:

پەروەردە: یا هاتییە پێناسەکرن ب چەندین تێگەهان ژ وان ژی:

1. چاکبوونا تاکەکەسی و ئامادەکرنا وی، هەروەسا ئەو کوما ب وی تاکەکەسیڤە گرێدای، هەتا بگەهیتە وێ پلەیێ کو پشتبەستنێ ل سەر بکەت و خۆ نەهێلیتە ب هیڤیا کەسانێن دیترڤە. [1]

2 . ل سەر باشی و چاکیێ بهێتە پەروەردەکرن و مەزنکرن، دیسان بچیتە د ناڤ وی کاری دا و کار ب وی تشتێ باش بهێتەکرن. [2]

3 . زێدەکرنا هەر تشتەکێ پەیوەندی ب چاکبوونێڤە هەبیت، ب شێوەیەکێ بەردەوام و نەهێتە برین ل گەل پاراستن، چاڤدێری و گرنگی پێدانێ. [3]

هندەک گۆتنێن ئەهلێ زانینێ د ڕامانا پەروەردێدا:

1 . قال الأصفهاني - رحمه الله تعالى -: ((الرب في الأصل من التربية، وهو إنشاء الشيء حالا فحالا إلى حد التمام)) الاصفهاني (خودێ دلوڤانیێ پێ ببەت) دبێژیت: ((الرب: د بنەرەتدا پەیڤا پەروەردەکرنە. مەرەما وی ئەوە کو پەروەردە تشتەکە هێدی هێدی دێ کارپێکەی هەتا بگەهیتە تەمامەتیێ ب شێوەکێ نموونەی)).

1 و 2 و 3 - كتاب: الهدي النبوي في التربية والتعليم. سليمان بن جاسر الجاسر.

2 . قال البيضاوي: ((التربية: هي تبليغ الشيء إلى كماله شيئًا فشيئا)). البيضاوى دبێژیت: ((پەروەردە: ئانكو هێدى هێدى وى تشتى بگەهينييە تەمامەتيێ)).

3 . قال المناوي - رحمه الله -: ((التربية إنشاء الشيء حالا فحالا إلى حد التمام)) المناوى (خودێ دلوڤانيێ پێ ببەت) دبێژیت: ((پەروەردە: ئانكو دروستكرنا تشتەكييە هێدى هێدى هەتا بگەهيتە تەمامەتيێ)).

4 . قال ابن حجر - رحمه الله -: ((التربية وهي القيام على الشيء وإصلاحه)). ابن حجر (خودێ دلوڤانيێ پێ ببەت) دبێژیت:((پەروەردەكرن: ئانكو ڕابوونا ب كارەكى و چاككرنا وێيە)).

5 . قال ابن عاشور - رحمه الله -: ((التربية: كفالة الصبي وتدبير شئونه)). ابن عاشوور (خودێ دلوڤانيێ پێ ببەت) دبێژیت:((پەروەردە: ئانكو كەفالەتكرنا زارۆكى و ب ڕێڤەبرنا كاروبارێن وييە)).

ديتنەكا گشتى بۆ پەروەردێ:

پەروەردە: كردارەكا ئارمانجدار و هونەرەكێ نەرم و پێشكەڤتييە، كو ب ياسا و ڕێسايا ب ڕێڤە دچيت، ئارمانج ژێ ئەوە كو هندەك سروشتێن باش بۆ مرۆڤى دروست بكەت، گەهشتنا ئەڤێ ئارمانجێ ب ڕێكا ڕێنما و ڕاهێنانايە. [4]

4- كتاب: التربيه الاسلاميه اصولها و منهجها ومعلمها : عاطف السيد.

ڕامانا پەروەردێ: پاراستن و چاڤدێرییا وێ حەزوڤیانا ل سەر هاتییە دروستکرن بکەت، گەشەکرنا بەهرەیا وێ هەروەسا ئامادەکرن بۆ وی کاری، پاشی وێ حەزوڤیانێ ل سەر ڕێکەکا ڕاست و دروست ببەی، دیسان ل سەر باشیێ و تەمامەتیێ بچیت یاکو ژ هەژی وێ بیت. [5]

پەروەردا نوی و سەردەمانە؛ بۆ مرۆڤی پەروەردەیەکا کردارییە، پشکەکا مەزن ژ ئازادیێ بۆ قوتابی دابین دکەت، هانددەت کو پشتبەستنێ ل سەر خۆ بکەت و یێ خۆ راگربیت، هەروەسا پالپشتیا بیروبۆچوونێن خۆ بکەت و هاریکار بیت بو وی کو پێشکەڤتنەکا بەردەوام بدەستخۆڤە بینیت، دیسان هەول و بزاڤا بۆ باشترین تشت بکەت، ل گەل هندێ ژی گرنگیەکا زێدە بدەتە جڤاکێ ئوممەتێ، کاردکەت بۆ باشکرنا هەمی لایەنێن جڤاکی.[6]

پەروەردێ هندەک بنەمایێن بنەرەتی یێن هەین، ئەوژی: دبیتە بنەمایێ هزری، جڤاکی و دەروونی. [7]

هەر بنەمایەکێ پەروەردەکرنێ؛ بنەمایەکێ هزری هەیە، ئەوژی: هزر و بیروباوەر وێ کرداریێ ب ڕێڤەدبەن. پەروەردەکرنا دروست ل سەر بنەمایێ وان بیروباوەرێن دروست دچیت. ئەم دشێین بێژین کو: پەروەردێ بنەمایەکێ ئایینی یێ هەی.

---

5 و 6 و 7 - کتاب: التربیه الاسلامیه اصولها و منهجها ومعلمها : عاطف السید.

هـندەك بیروبۆچـوونێن هەین ل سەر گەردوونی، ژیانێ و مـرۆڤی، ئەوژی: هەبوونا بنەمایەکێ فەلسەفەییە بۆ پەروەردێ. [8]

هەروەسـا پەروەردە: بـنەمـایەکێ جڤاکی بخۆڤە دگـریت، کو سەرەدەریێ ل گەل مـــرۆڤی دکەت، وەک تـــاکە کەسەك د جڤاکیدا خۆ ئەگەر پەروەردە بەرهەمێ ژیانا جڤاکی ژی بیت، ئەڤ بنەمایە پەیوەندیەکا موکوم د ناڤبەرا پەروەردێ و جڤاکی دا پەیدادکەت. [9]

بـــنەمـــایێ جڤـاکی یێ پەروەردێ: دهێـتە دیـارکـرن ب ڕێکـا پێـشکەڤـتـنـا ڕەوشەنبیرییا مللەتی. [10]

بـنەمـایێ دەروونی یێ پەروەردێ: ئەڤ بـنەمـایە ل سەر بـنەمـایێ زانینا مرۆڤی ل سەر سروشتێ خۆ هاتییە دانان، ژبۆ ڤێ چەندێ ژی مە ژیانەکا تەمــام د ســنووریێ هێزوشیانێن مـــروڤیدا دڤێت. ئـــارمـــانـــجا بـــلند یا پەروەردێ ئەوە کو خۆ دبینیت د خۆ شکاندنا تاکی و کومەلێدا بۆ خودایێ مەزن د ژیانا دنیاییێدا. [11]

---

8 و 9 و 10 و 11- کتاب: التربیه الاسلامیه اصولها و منهجها ومعلمها : عاطف السید.

پێناسا زارۆکینیێ:

زارۆکینیێ: گـرنگیەکا مەزن یا هەی، ئـانکو گـرنگترین قۆنـاغێن ژیانێیە، هەروەسا یا هاتییە تایبەتمەندکرن ب گەشەکرنەکا بەردەوام و پێشکەڤتنەکا بەرچاڤ، ل گەل هندێ یا دیارکری بیت ب لەشی و عەقلی، زارۆك د ئەڤێ قۆنـاغێدا پشـتبەسـتنێ ب دایك و بـاب، خـوشـك و بـرا و ئەو کەسێن دەوروبەرێن خێزانـا وی دکەت، بۆ زارۆکی یا ب زەحـمەتە هـندەك ئەرکێن جۆراوجۆر ب شێوەیەکێ سەربەخۆ د قۆنـاغێن دەسـپێکێ یێن زارۆکینیێ دا بکەت. گەلەک ڕامـان و پێناسە هـاتیینە ڤەدیتن بۆ قۆنـاغا زارۆکینیێ [12]، ژ وان ژی:

زارۆکیـنی د زمـــانیدا: هەمی فەرهەنگێن زمـــانی بۆ تێگەهێ زارۆکیـنیێ د پێناسەکرنـا وێ دا ب ئێك دەنـگن، چـونکی ئـامـاژێ ددەنە تشـتەکێ هەڤبەش، ئەوژی: قۆنـاغەکا دەمکییە ژ ژیانـا مـرۆڤی، مـاوەیەکە د نـاڤبەرا ژدایکبوونا مرۆڤی و پێگەهشتنا وی دا. [13]

پێناسـا زارۆکینیێ ب شێوەیێ زاراڤی: ب هەردوو ڕامـانـا (زمـانی و زاراڤی) ئـامـاژێ ددەنە هـندێ کو زارۆکینی قۆنـاغەکا دەمکییە ژ تەمەنێ مـرۆڤی، دەستپێدکـەت ژدایـکبوونـا وی و دەرکەڤتنا چەندین تـایبەتمەندییێـن

12 و 13 محمد عدنان القماز. ٣٠ مارس ٢٠٢٣

دەستنیشانکری بۆ ماوەیەکی د ئـەڤێ قۆناغێدا درێژدبن، داکو ئـەو مرۆڤـە بـچیتە د قـــونـــاغەکا دی دا، کەواتە ئەم دشێین بێـژین کـو: زارۆکینـی ب شێوەیەکێ گشـــتی قۆنـــاغەکا دەمکییە ژ تەمەنێ زارۆکی، چـــونکی دەســـتپێدکەت ژدایکبوونـــا وی هەتـــا پێگەهشـــتا وی، زارۆکینی ب ئێکەم قۆناغا ژیانا مرۆڤی پشتی ژدایکبوونێ دهێتە دانان، هەروەسا ب قۆناغا دروستبوونا لەشی و کەسایەتییا مرۆڤی دهێتە دانان. [14]

یا پێدڤییە ل سەر دایبابـــا ئەو ب دروســـتی ب پەروەردەکرنـــا زارۆکێن خۆ ڕابـــن، چـــونکی ئەو ل دەڤ وان ئەمـــانەتـــن و ل ڕۆژا قیامەتێ دێ پـــرسیار دەربـــارەی پەروەردەکرنـــا ئەڤان زارۆکان ژ وان هێتەکرن [15]، عەلی بـــن ئەبی طـــالـــب -خـــودێ ژێ ڕازیبیت- دەربـــارەی ئەڤێ گۆتـــنا خـــودایێ مەزن: ﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا ﴿٦﴾ ﴾ سورة التحريم دبێـژیـت: ب تۆرە و ڕەوشت فێر بکەن.

و حەسەن – دلـــوڤانییا خـــودێ ل سەر بیت- دبێژیت: فەرمـــانـــا وان ب گوهدارییکرنا خودێ بکەن، هەروەسا فێری خێرێ بکەن.

و ئبن عـــومەر -خـــودێ ژێ ڕازیبیت- دبێژیت: کوڕێ خۆ ب تۆرە و ڕەوشـــت بکە! چـــونکی تـــو ژێ بەرپـــرسی و دێ پـــرسیار ژ تە هێتەکرن، تە چـــاوا پەروەردەکربوو؟ و تە فێری چ کربوو؟

14- محمد عدنان القماز. ٣٠ مارس ٢٠٢٣

15- فهد بن عبدالعزيز عبدالله الشويرخ.٢٠٢٣.

و ئیمام ئبن حەزم -دلـوڤانییا خـودێ ل سەر بیت- دبێژیت: زاروك ل دەڤ دایبابێن خۆ ئەمانەتە، دلێ وی یێ پاقژ؛ گەوهەرەکێ ب بها و سادەیە، یێ ڤالایە ژ هەمی نەخـــش و وێنـا، ئەو یێ بەرهەڤە بۆ هەر وێنەکێشـانەکێ و بەرەڤ هەر تشـتەکیڤە دچیت ژ ئەوان تشـتێن بەرەڤ ویڤە دهێن، ئەڤجا ئەگەر هی کرە خێرێ و نیشا دا دێ ل سەر خێرێ مەزن بیت و دێ ل دونیا و ئـاخـرەتێ بەخـتەوەربیت، هەروەسـا بـابێ وی و مـامـوسـتا و هەر ئێکێ ب تۆڕە و ڕەوشت کربیت دێ بەژداری خێرێ بیت، ئەگەر هی بـوو خرابییێ و پشــت گـوهـ هــاڤێت؛ دێ بەختڕەش بیت و د هیلاك چیت، دێ گـونەهـ د سـتوییێ وی دابیت یێ وەسـا نیشا دای و پەروەردەکری، هەروەسـا ئەوێ بەرپرس ژ وی.

ئبن باز -دلوڤانییا خودێ ل سەر بیت- دبێژیت: شیرەت بۆ باب و بەرپرسا کو تەقـوا خـودێ د دەرحەقـا وان دا بێن ل بـن دەسـتێ وان ژ زارۆکان بکەن، چــونکی ئەو ل دەڤ وان ئەمـــانەتـــن و ل ڕۆژا قیامەتێ دەربـــارەی ئەڤان زارۆکان دێ پرسیار ژ وان هێتەکرن.

شێخ سەعـد بـن نـاسر شەثەری دبێژیت: د پەروەردەکرنـا زارۆکانـدا مـرۆڤ ب چـــاکییێ نێزیکی زارۆکێن خۆ دبیت ل دەمێ وان ل سەر تەمـــامترین تشـت پەروەردە بکەت، یاکو بۆ وان ل دونیا و ئـاخـرەتێ ب بـاشی د زڤریت، بەلێ کو مرۆڤ هەما زارۆکان بهێلیت و ل دویڤ هەوایێ خـۆ بچن ئـەو وی

خـرابی لێکر، ئەڤە نـە ژ چـاکیبێیە، بەلکی ئەڤە خـرابییە ئەوی ل گەل وان کری. هەچییێ ب دروسـتی ب پەروەردەکرنـا زارۆکێن خۆ ڕابـووی ئەو ب دروستی ب ئەرکێ خۆ رابوو و چاکییا زارۆکان ژ دەڤ خودێیە. نەمیر بن قەیس -دلـوڤانییا خـودێ ل سەر بیت- دبێـژیت: ئەدەب و پەروەردە ژ داییبابانە و چاکبوونا وان ژ دەڤ خودێیە.

دڤێت داییباب چـاڤلێکەرێن بـاش بـن بۆ زارۆکێن خۆ، و چـاڤ ل وان بکەن، هەروەسـا دڤێت داییباب هشیاربـن کو هـندیکە زارۆکە هەر ڕەفـتارەکا دهێتە پێشییا وی چـاڤ ل وێ ڕەفـتارێ دکەت، ئەڤجا دڤێت داییباب هشیاربـن ژ هەر تشـتەکێ بکەن بەرامبەر زارۆکی، لەوا یا پێدڤییە دەیباب خۆ شـارەزا بکەن د پەروەردەکرنێ دا ب هەر ڕێکەکا هەبیت، چ ب خـوانـدنـا پەرتـووکان بیت دەربـارەی پەروەردێ، یان بەژداری خـولێن پەروەردەکرنێ بیت...هـتد، ل بەری ئەڤ زاروکە بەر دەسـت دەربکەڤن، و ب شێوەیەکێ سەربەخـو بـژین، و خەلەتیێ و دروسـتیێ ژێکجودا نەکەن، وهەر کاروکریارەکا هـاتە پێشییا وان وی کاری ئەنجامبدەن، ل وی دەمی ئەڤ زارۆکە دێ خەندقن د بەرزەبوونا خۆ دا.

ئەرکە ل سەر ملێـن دایـبابـان کـو ب جـوانی و بـاشی زارۆکێـن خۆ پەروەردەبکەن، و بـبنە چـاڤلێکەرێن بـاشیێ، ل وی دەمێ داییباب نەبـنە چاڤلێکەر بۆ زارۆکێن خۆ، دێ چـاڤ ل هنـدەك کـەسانێن دی کـەت دا کـو

هەر رەفـتارەكا هەبيت ژ وى وەربـگريت، و ئەو كەسـانێن بـوينە چـاڤلێكەر كينە؟! دبيت: هەڤالێن خراب؟، سترانبێژ؟ كەسانێن باش؟...هتد، ئەڤجا يا ديار نينە كا ئەو كەسێن دبـنە چـاڤلێكەر دێ دبـاش بـن يان نە، بەلكۆ بـلا ئێكەم تشت دايباب ببنە چاڤلێكەرێن باشيێ.

دڤێت ڕەفـتارەكا جـوان د نـاڤبەرا دايبابـادا هەبيت، دڤێت بـاب ڕەفـتارەكا جـــوان ل گەل دايكێ بكەت و نـــابيت ئەو ڕەفـــتارەكا كرێت ل بەر چـــاڤێن زارۆكێن خۆ بكەت، چـونكى ئەڤە دێ بيتە ئەگەرێ هـندێ دايك د چـاڤێن زارۆكانـدا يا كێم و شكەسـتى بيت، لەورا دێ كەربێ ژ بـابى هەلـگرن، ڤێجا يێ دايبابێن خۆ ب ئەڤان سالوخەتان ببينيت ما دێ ژ كيڤە فێربيت و دێ چەوا گـــوهـــدارييا دايبابێن خۆ كەت، ئەگەر وى كەرب ژ بـــابێ خۆ ڤەببن و دايكا خۆ كێم ببينيت؟ د بەرامـــبەردا ژى پێدڤييە دايك ڕەفـــتارەكا بـــاش ل گەل بـــابى بكەت و بەحـــسا وى ل دەڤ زارۆكان ب خـــرابى و كرێتى نەكەت، چـونكى ل دەمێ دايك ب خـرابى و كرێتى بەحـسا بـابى ل دەڤ زارۆكان بـكەت، ئەڤە دبيتە ئەگەر كو كەسـايەتييا بـابى د چاڤێن زارۆكان دا كێم و لاواز ببيت، د ئەنجامدا ئاخڤتنا وى ل دەڤ وان ب چ ناچيت. [16]

16- (دور الأسرة في تعزيز الأمن الفكري، عبدالسلام بن محمد الشويعر).

پێدڤییه هـاریکاری دنـاڤبەرا دایك و بـابـان دا هەبیت، هەروەسـا ل سەر شێوازەکێ گـونجای یێ پەروەردەیی ڕێك بکەڤن، و ئەگەر بـابی فەرمـانەك دا، و دایـك نە دگەل ڤێ چەنـــدێ بیت، ل سەر وێ پێـدڤییە هەڤدژایەتیێ نەکەت، یان ژی زەلامی بێ عـــاقـــل نەبینیت، بەلکۆ گـــوهـــداریێ بکەت، و ئـاخڤتن و دانوستاندن دناڤبەرا وان دا یا ب نهێنی بیت، بۆ ڕاستڤەکرنا خەلەتییا ئێك ژ دایك و بـــابـــان، بێی کو زارۆك هەســـت ب ڤێ چەنـــدێ بکەن.[17]

هەر ژبەر ڤێ چەنـدێ ڕەفـتارا دایبابـان ل گەل ئێکودوو بەرامـبەر زارۆکان ئێك ژ خالێن گرنگە بۆ چاکبوونا زارۆکی.

هەروەسـا ئـاگەهـداربـن ژ زارۆکێن خۆ، پـرسیار ژ وان بکەن، ئەرێ تـو حەز ژ کەسایەتییا کێ دکەی؟ تە دڤێت چاڤ ل کێ بکەی؟ تە دڤێت ڕەفتارێن تە ل پەشەروژێ د چەوا بـن؟ ....هتد، ب ڕێکا پـرسیارکرنێ دێ زانـی کو زاروکێ تە تشتێ خراب هەلبژارتییە یان یێ بـاش، لەورا شـارەزای د پەروەردەکرنێ دا ژ هەر تشـتەکی گـرنگترە، چـونکی ئەگەر مـرۆڤ یێ نەزان بیت دەربـارەی پەروەردێ دا، دێ چەوا هـندەك کەسـان ئـاڤاکەت ل سەر پەروەردەکا ڕاسـت و دروست.

---

17 - كتاب: كيف نربي اطفالنا. ليلى بنت عبد الرحمن الجريبة.

گەلەك یا گرنگە دایباب دوعاییێن باشیێ بۆ زارۆكێن خۆ بكەن، دا كو ببنە مرۆڤێن باش و چاك، هەروەسا دڤێت ئەم ژبیرنەكەین كو ڕاستەرێكرن د دەستێ مە دا نینە بەلكۆ یا د دەستێ خودێ تعالا دا، خودێ تعالا دبێژیت: ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَاءُ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾﴾ سورة القصص ((هندى تویی -ئەى پێغەمبەر- تو تەوفیقا وى بۆ هیدایەتێ نادەى یێ تە هیدایەتا وى بڤێت، بەلكى ئەو چەندە ب دەستێ خودێیە هەچییێ وى بڤێت ئەو بەرێ وى بدەتە ئیمانێ ئەو وى ب هیدایەت دئینت، وتەوفیقا وى ددەت، وئەو ب وى زاناترە یێ هێژاى هیدایەتێ بت لەو وى ب هیدایەت دئینت)).

پەروەردا ئیسلامی و قۆناغێن گەشەكرنێ:

زانایێن پەروەردێ؛ پەروەردە یا دابەشكرى ل سەر هندەك ئاستێن جیاواز ب جیاوازییا قۆناغێن گەشەكرنا مرۆڤی و بەرچاڤ وەرگرتنا وێ چەندێ كو پەروەردە بۆ مرۆڤی كردارەكا پێدڤییە د گەشەكرنا سروشتی، شیان، حەز و ڤیانان‌دا، ل گەل هەبوونا جیاوازییەكا كێم د ئەڤان دابەشكرنان‌دا.[18]

18- التربية الإسلامية ومراحل النّمو للدكتور عباس محجوب.

ئەم دشێین ئەڤان قۆناغێن دابەشکرنێ وەربگرین:

1. قۆناغا بەری ژ دایکبوونێ
2. قۆناغا زارۆکینییێ
3. قۆناغا هەرزەکارییێ
4. قۆناغا سنێلەییێ

قۆناغا بەری ژ دایکبوونێ:

ئیسلام مە هـانـددەت ژبۆ پێکئینانـا هەڤژینییێ، چـونکی بۆ مـرۆڤی وەک پێدڤییەکا غەریزییە، هەروەسا مرۆڤ دروست و ئـامـادەکرییە و بەرێ وی یێ دایێ، داکو بشێت ئەرکێن خۆ د ژیانێدا جێبەجێبکەت، ژبۆ پـاراسـتنا جۆرێ مـرۆڤی، واتە: زۆربـوون و زێدەکرنـا ئەڤی جۆری.[19] خـودایێ مەزن دبێژیت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاءً ۝١﴾ سُورَةُ النِّسَاءِ ((گـەلـی مـرۆڤان ژ خـودێ بترسن وفـەرمـانێن وی ب جهـ بینن، ژ بـەر کـو ئـەوە هـوین ژ نـەفسەکا ب تنێ کـو ئـادەمـە سـلاڤ لـێ بـن ئـافـرانـدین، وجۆتێ وێ کـو حـەووایـە ژێ ئـافـرانـدی، ووی ژ وان هـەر دووان گـەلـەک زەلام وگـەلـەک ژن ل عەردی بەلاڤکرن)).

19- التربية الإسلامية ومراحل النّمو للدكتور عباس محجوب.

ئیسلامیَ بۆ مه هـندەك ڕێنما ژبۆ هەلـبژارتـنا هەڤژینییَ ییێن دانـاین، بۆ هــــندیَ کو هەر کەسەك هەڤژینەکیَ یان هەڤژینەکا گـــونــجای بۆ خۆ ب هەلــــبژێریت، داکو ئەوان ئەرکێن د ژیانێدا جێبەجێبکەت؛ دڤێت زەلام هەڤپشکەکا خـودان دین ب هەلـبژێریت، ژبۆ هـندیَ داکو د ئەرکێن خۆ ییێن شەرعی ییێن مالَ و ژیانیَ دا تێبگەهیت، ڕەفتارێن ویَ ل سەر بنیاتیَ ڕەفتار و ڕەوشـــتێن ئیسلامیَ بــن. ئەگەر دین ب ڕامــانـا خۆ یا بەرفرەه ل سەر بـنیـاتیَ هەلـــبـژارتـنیَ نەبیـت، ل وی دەمی ل سەر بـنیـاتەکیَ بـــاش و تەنـدروسـت نـاهێتە ئـاڤاکرن. ئەو کەسـا خـودان دین بیت ڕادبیت ب دانا حەقیَ خـودایێ مەزن و هەڤژینی، دیسان پەروەردەکرنا نـفشەکیَ بـاوەری ب خــودیَ هەبیت و بەرەڤ هیدایەتیَ بچیت.[20] ژ کیسیَ ئەبــو هــورەیرەی گـــوت: پێغەمــبەری ﷺ گــوت: ((تُـنْكَحُ المَـرْأَةُ لأَرْبَـعٍ: لِمَالِهَا، وَلِحَسَـبِهَا، وَلِجَمَالِهَا، وَلِدِينِهَا، فَاظْفَرْ بِذَاتِ الدِّينِ تَرِبَتْ يَدَاكَ)) .[21] ئانكو: ژن دهێتە خواستن ژبەر چوار تشتان: ژبەر مالیَ ویَ، و مالَباتا ویَ، و جوانییا ویَ، و دینیَ ویَ، ڤێجا تو یا خودان دین هەلبژێرە، دەستیَ تە ب ئەردی بکەڤن، ئانکو تو پەشیمان ببی.

20- التربية الإسلامية ومراحل النّمو للدكتور عباس محجوب.

21- صحيح مسلم:١٤٦٦

هەروەسا دڤێت کچ هەڤژینەکی ب هەلبژێریت، ب وان مەرجان بیت یێن بۆ وێ دگونجای، یا ژ هەمیا گرنگتر خودان دین و ڕەوشت بیت دا بشێت ب ئەرکێن خۆ ڕابیت، ئەرکێ چاڤدێریکرن، سەرپەرشتیکرن و پەروەردەکرنێ.[22]، پێغەمبەر ﷺ دبێژیت : ((إذا خطب إليكم مَن ترضَونَ دِينَه وخُلقَه فزوِّجوهُ إلا تفعَلوا تكن فتنةٌ في الأرضِ وفسادٌ عريضٌ)).[23] ئانکو: ئەگەر ئێك هاتە خواستنا هەوە، و هوین ژ دین و ڕەوشتێ وی د ڕازیبن، بدەنێ، ئەگەر هوین نەدەنێ دێ خرابکارییەکا مەزن د ئەردی دا ڕویدەت.

مەرجێ دین و ڕەوشتی بابەتەکێ گرنگە، داکو خێزان د بارەکێ ساخلەم و باش و باوەردار دا بژیت، د ناڤ دەستێن زەلامەکێ چاك دا بژیت و بهێتە پەروەردەکرن، هەروەسان ژ خودێ بترسیت د چاڤدێریکرنا خێزان و زارۆکێن خۆدا، داکو کەیف و خوشی و بەختەوەرییێ ل بن سیبەرا مالەکا ئارام دا ب دەستخۆڤە بینن، دیسان زارۆك ب باوەرییئینانا ب خودایێ مەزن ببن، بەرپرسیارەتییێ هەلبگرن و ساخلەتێن باش و چاك یێن دایبابێن چاك ڤەگوهێزن.[24]

22 و 24 التربية الإسلامية ومراحل النّمو للدكتور عباس محجوب.
23- إرواء الغليل: 6/267

هەلبژارتنا بابی بۆ عەردەکێ شوینکاتی لێ شوین ببیت کو ئەوژی: دایکە، ئێکەم تشتێ کو دبیتە ئەگەر زارۆك د چاك بن؛ هەلبژارتنا دایکەکا چاکە بۆ ئەوان، چونکی زارۆك ل سەر وی تشتی ڕادبیت و مەزن دبیت یێ دایباب نیشاددەن، زارۆك چ کوڕ یان کچ بیت بەهەرا پتر ئەو ب دایکا خۆڤە دگرێداینە و ئەڤە ل دەڤ پترییا مرۆڤان یا هەی، بەلکو هەتا ل دەڤ گیانەوەران ژی پەیوەندییا وان ب دایکێڤە پترە ژ یا بابی، ژبەر هندێ پێغەمبەر ﷺ پەروەردە بۆ دایکێ پالدا ((أنتِ أحقُّ بِه)).[25] ڤێجا پەروەردە بۆ دایکێ فەرترە، چونکی مرۆڤ ل سەر ئەڤێ فیترەتێ یێ هاتییە چێکرن، ڤێجا ئەگەر زەلامی بۆ خۆ کەسەکا چاك و خودان پەروەردەکا باش هەلبژارت، ئەڤە دێ بیتە ئەگەرێ چاکبوونا زارۆکان.[26]

زارۆکینییا دەستپێکی:

ئەڤ قۆناغە ژ دایکبوونێ هەتا شەش یان حەفت سالییێ دەستپێدکەت، هەر وەکی گەلەك ژ: زانا و پسپۆرێن پەروەردێ و دەروونناسیێ ئەڤێ چەندێ ددەنە دیارکرن، هەرچەندە هندەك دابەشبوونێن دی ژی یێن هەین.[27]

---

25 - صحيح أبي داود:٢٢٤٧

26- (دور الأسرة في تعزيز الأمن الفكري، عبدالسلام بن محمد الشويعر).

27- التربية الإسلامية ومراحل النّمو للدكتور عباس محجوب.

ئیسلامێ گـــرنگی ب زارۆکی دایه؛ ژلایێ پەروەردەکرنێڤە ل سەر هـــندەك بـــنەمــایان، هەر ل دەمێ ژدایکبوونێ ئەڤ قۆنــاغە دەســتپێدکەت ل گەل پیرۆزبـــاهی و مـــزگینی دانێ ب زارۆکێ ژنـــوی ژدایکبووی، چ نێر یان مێ بیت.[28] د قورئـانا پیرۆزدا ئـاماژە ب ئەڤێ هـاتییە دان، هەر وەکی: د چیرۆکا (زەکەریا)ی دا -سـلاڤ لێ بـن- هــاتی، خـــودایێ مەزن دبێژیت: ﴿ فَنَادَتْهُ الْمَلائِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَى مُصَدِّقاً بِكَلِمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَسَيِّداً وَحَصُوراً وَنَبِيّاً مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٣٩﴾ ﴾ سورة آل عمران ((ودەمێ ئـــەو بـــەرانـــبەر خـودێ ل جهێ نڤێژێ یێ ڕاوەستای دوعـایـان دکەت ملیاکەتان گـازیکرە وی: هندی خودێیە مزگینییەکا تە کەیف پێ بێت ددەتە تە، کو تە کوڕەك ب نـاڤێ یەحـیا دێ هـەبـت، ئـەو دێ بـاوەرییێ ب پـەیڤا ژ خـودێ -کـو عیسایێ کوڕێ مەریەمێیە سلاڤ لێ بن- ئینت، ویەحیا د ناڤ مللەتێ خۆ دا دێ بـتە سـەروەرەك، جـهەکێ بـالا وبـلند دێ وی هـەبـت، وئـەو دێ یێ پـارسـتی بـــت ژ گـــونــەهـ ودلـچوونێن خـراب، وئـەو دێ پێغەمبەرەکێ ژ چاکان بت ژ وان یێن گەهشتینە کولۆڤانکا چاکییێ)).

28- التربية الإسلامية ومراحل النّمو للدكتور عباس محجوب.

هەروەسا خـودایێ مەزن دبێژیت: ﴿ يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَى لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا ﴿٧﴾ ﴾ سُورَةُ مَرْيَم ((ئـەی زەکـەریـیا هـندی ئـەمین ئـەم مزگینییێ ددەینە تە کو ئەم دێ دوعایا تە قەبویل کەین، مە کورەك دا تە ناڤێ وی یەحیایە، بەری وی مە کەس ب ڤی ناڤی ناڤ نەکرییە)).

و چێدبیت ئەڤ پیرۆزبـاهییە، پیرۆزبـاهیێن مـاددی بـن، ب دانـا دیارییا و تشتێن دی.[29]

زارۆکینییا دووەمی:

ئەڤ قۆنـاغە ژ حەفـت سـاڵیێ هەتـا دوازدە سـاڵیێ دەسـتپێدکەت، ئەو قۆناغەیە: کو زارۆك بەرەڤ قوتابخانێ دچیت، پشتی کو فێربوویە خواندن و نڤیسینێ، هەروەسا زارۆك دشێت ئەو تشـتێن ل بەر چاڤێن وی چێدبن و گوهـلێ دبن ب بیردانکەکا باش وەربگریت، ژ بەر هێزا بیردانك و شیانێن وی ل سەر ژبەرکرنێ و فێربـوونـا زمـانـان د ئەڤێ قـونـاغێدا، ژبەر هـندێ دئەڤێ قوناغێدا پێغەمبەری ﷺ ئەڤ قوناغە ب قوناغا فەرمانکرنا زارۆکی ب نڤێژێ دایە[30]، پێغەمبەر ﷺ دبێژیت:

29 و 30- التربية الإسلامية ومراحل النّمو للدكتور عباس محجوب.

((مُروا الصَّبيَّ بالصَّلاةِ إذا بلغَ سبعَ سنينَ وإذا بلغَ عشرَ سنينَ فاضرِبوه علَيها)).[31] ئانكو: فەرمانا زاروكى ب نڤێژێ بكە، ل دەمێ دبیتە حەفت ساڵ، و ئەگەر بۆ دەھ ساڵ و نڤێژ نەكر، ب قوتە، ب قوتانەكا بێ ئێش و زیان.

د ئەڤێ قۆناغێدا زارۆك فێردبیت كو گوهداریيا فەرمانێن خودایێ مەزن بكەت و خۆ ژ تشتێن قەدەغەكری بپارێزیت و دویربكەت، حەلالی و حەرامیێ بزانیت و ژێك جودا بكەت، بەرێ وی بدەنە حەزژێكرنا پێغەمبەری ﷺ و مالا ئەوی، ل دویڤ ئاخفتنا پێغەمبەری ﷺ بچیت و كارپێبكەت.[32]

قۆناغا بالغبوونێ:

ئێكە ژ قۆناغێن سروشتی یێن گەشەكرنێ؛ ئەگەر ل سەر رێكا خۆ یا سروشتی پێشڤە بچیت، ئەڤ قۆناغە د دەروناسیێ دا ب قۆناغا هەرزەكاری دهێتە نیاسین، كو ژ تەمەنێ دوازدە سالییێ دەستپێدكەت، دكەڤیتە بەرامبەر هندەك قۆناغێن: فێربوونێ و ناڤنجی و ئامادەییێ. ژبەركو هەرزەكار د قۆناغا هەستیاریێ دا دژیت، ژبەرهندێ هەست ب شەرما نە دروست دكەت.[33]

---

32 - صحيح أبي داود:٤٩٥.
33- التربية الإسلامية ومراحل النّمو للدكتور عباس محجوب.

هـنديكه شەرمـا نه دروسـتـه (الخجـل): دياردەكه پێدڤى گـوهۆڕينێيه، داكو شەرما دروست د جهێ خۆدا جهێ وێ بگريت، چونكى شەرما نه دروست خۆ ڤەدەركرنه، بەلێ شـەرمـا دروسـت (الحياء): پێگيربـوونه ب بـاشيێ و دويركەڤتنه ژ خرابكاريێ، ديسان نيشانەكه ژ نيشانێن: بـاوەرى، ئـارامـيا نەفسێ، كونترۆلكرنا ڕەفتاران و هشياربـوونـا وژدانێ. شەرمكرن ژ خـودايێ مەزن و ژ خۆ و مـرۆڤان، پەروەردە د ڤێرەدا پێدڤى ب فێركرنـا گەنـجان هەيه ژ بەرێخودان و گـوهـداريكرنـا تشـتێن قەدەغەكرى، هەروەسـا ژ نێزيكبوونـا تشـتێن خـراب، ديسان پـاقـژييا ئەزمـانـى ژ ئـاخڤتنێن كرێت و نه جـوان و گۆتنا نه حەقيێ.[34]

پێدڤييه ل سەر داييابـان زارۆكێن خۆ ژ ئەوان جهێن ب گـومـان و تشـتێن خـراب و كرێت دويربـكەن، چـونكى ئەگەر زارۆك ژ زارۆكينييا خۆ فێربـوو هــندێ ژ ئەڤان جــهان دويرببيت، ل دەمێ ئەو مەزن دبيت دێ شەرم كەت بچيته ڤان جـهان[35]، ژ كيسێ عـومڕانێ كوڕێ حـوصەينى -خـودێ ژێ ڕازيبيت- گۆت: پێغەمبەرى ﷺ گۆت: ((الـحَيَاءُ لَا يَـأْتِي إِلَّا بِخَيْرٍ)).[36] ئـانكو: شەرم تشـتـەكێ ب دويڤ خۆدا نـائينيت ژ خێرێ پێڤەتـر. هەروەسـا پێغەمبەرى ﷺ يا دياركرى كو شەرم چەڤەكه ژ باوەرييێ،

34- التربية الإسلامية ومراحل النّمو للدكتور عباس محجوب.
35- (دور الأسرة في تعزيز الأمن الفكري، عبدالسلام بن محمد الشويعر).
36- صحيح البخاري:٦١١٧.

ژ کیسێ ئەبو هورەیرەی -خودێ ژێ ڕازیبیت- ژ کیسێ پێغەمبەری ﷺ گۆت: ((الإِيمَانُ بِضْعٌ وَسِتُّونَ شُعْبَةً، وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الإِيمَانِ)).[37] ئانکو: باوەری شێست و تشتەك پارچەیە و شەرم پارچەیەکە ژ باوەرییێ.

ئەلغەزالی سەبارەت ئەڤی بابەتی دبێژیت: یا پێدڤییە جوان چاڤدێری بهێتەکرن و دەستپێکا ئەڤێ چەندێ ژی دەرکەڤتنا شەرمێیە، هەکە ئەوی خۆ پاراست و خۆ بێمنەت کر و هندەك کریار هێلان، بێگومان ئەڤە ڕوناهییا مێشکیە ل سەر ئەوی، داکو هندەك تشتان ببینیت، هندەك تشت دکرێت و هەڤدژن ل گەل هندەکان دێ ئەڤ کەسە یێ وەسا بیت کو شەرمێ ژ تشتەکی بکەت و ژ هندەك تشتێن دی نەکەت، ئەڤە دیارییەکە ژ دەڤ خودایێ مەزن، مزگینی و بەلگەیە ل سەر دروستی و ناڤنجییا ڕەوشتی و زەلالیا دلی، ئەڤە مزگینییە ب تەمامییا مێشکی ل دەمێ بالغبوونێ، هندیکە ئەو زارۆکێ شەرمینە ناچێبیت بهێتە پشتگوه هاڤێتن، بەلکی دڤێت هاریکارییا وی ل سەر پەروەردکرنا شەرما دروست بهێتەکرن.

پەروەردە د ئەڤێ قۆناغێدا ژ قۆناغا چاڤلێکرنێ دهێتە گوهۆڕین بۆ هشیارییا دەروونی، ب ئەوان ئەگەر و یاسایێن گرێدای ب پێگیریکرنا باشیێ، دویرکەڤتن ژ خرابکارییێ، پاراستنا زمان و گەدە و بەشێن تایبەت ژ تشتێن حەرام، ژ ترس و شەرمێن خودایێ مەزندا.[38]

37- صحيح البخاري
38- التربية الإسلامية ومراحل النّمو للدكتور عباس محجوب.

سەبـارەت ئەڤی بـابەتی پێغەمـبەر ﷺ دبێژیت: ((اسـتَحيوا مـنَ الـلَّهِ حـقَّ الحياءِ ، قُلنا : يا رسولَ اللَّهِ إنَّا لنَستحيي والحمد لله ، قالَ : ليسَ ذاكَ، ولَكِنَّ الاستحياءَ منَ اللَّهِ حقَّ الحياءِ أن تحفَظ الرَّأسَ ، وما وَعى ، وتحفَظَ البَطنَ ، وما حوَى ، ولتَذكرِ الموتَ والبِلى ، ومَن أرادَ الآخرةَ ترَكَ زينةَ الدُّنيا ، فـمَن فَـعلَ ذلِـكَ فـقدَ اسـتحيا يـعني : مـنَ الـلَّهِ حـقَّ الـحياءِ)).[39] ئـانـكو: ب دروستی شەرمێ ژ خودایێ مەزن بکەن، مە گۆتێ: ئەم شەرمێ ژ خودێ دکەین ئەی پێغەمبەرێ خـودێ! و سـوپـاس بۆ خـودێ، گۆت: نە وەسـایە، شەرمکرنـا ژ خـودێ یا دروسـت ئەوە تـو سەرێ خۆ بـپارێزی و ئەو تشـتێ تێدا، زکی و ئەو تشـــتێ تێدا، مــرنێ و ژنــاڤچوونێ بیرا خۆ بینی، هەر کەسەکێ ئــاخــرەت بڤێت، دێ خــوشی و خەمــلا دونیایێ هێلیت، دێ ئــاخــرەتێ ب سەر دنیایێ ئێخیت، هەر کەسەکێ ئەڤێ چەنــدێ بکەت، ب ڕاستی ئەوی شەرم ژ خودێ کر شەرما دروست.

ئەڤ قۆناغە پێدڤی ب سیاسەتەکا ژیرانە هەیە و ڕێزگرتنا هەستێن کەسێ پێگەهشـتی، هەسـتکرن ب خۆ و کەسـایەتییا خۆ، هەروەسـا دروسـتکرنـا پەیوەندییەکێ کو پێکهاتبیت ژ: باوەری و ڕێزگرتنێ د ناڤبەرا ئەوی و بابێ وی دا، هەتــا بشێت ب شێوەیەکی بهێتە ڕێنمایکرن، کو هــاریکارییا وی ل سەر گەشەکرن و پێگەهشتن و هەڤسەنگییێ بکەت.[40]

39- صحيح الترمذي:٢٤٥٨

40- التربية الإسلامية ومراحل النّمو للدكتور عباس محجوب.

ناڤەندێن پەروەردا ئیسلامی:

ئەو ناڤەندەیە یێ کو موسلمان تێدا دژیت، دبیتە هوکارێ کاریگەرییێ ل سەر هزر و حەزوڤیانێن وی، پێکئینانا داب و نەریتێن ئەوی ب شێوەیەکێ ئێکسەر، ئەڤ هوکارە دیتنەکا سەرەکی بۆ پەروەردا تاکەکەسی دیاردکەت.[41]

ژ گرنگترین ناڤەندان:

1. ماڵ:

ماڵ: ئەو ناڤەندا دەستپێکییە کو مرۆڤ ژ دەستپێکا بوونا وی وەردگریت، لڤێرێ ڕولێ دایبابان دیاردبیت، ئەگەر دایباب د چاك و نموونێن باشبن؛ هەردوو گرنگییێ ب چاڤدێرییا زارۆکی بدەن و ب ڕێنماییێن دروست، هینگی د نەفسا زارۆکیدا نموونەیا بلند و بنەماییێن بلند دێ هێتە چاندن، هەروەسا سالوخەتێن جوان و پاقژ کو باشییێ بکەن، ژ خرابکارییێ دویربکەڤن و ل دویڤ ڕێبازا خودێ بچن، د ئەوی دەمیدا زارۆك دێ ل سەر ڕێکا وان چن و چاڤ ل وان کەن و ڕەفتارەکا جوان کەن، هەروەسا د نەفسا وی دا حەزا وی بۆ باشییێ هاتە خوجهکرن. ئەگەر خوشك و برا ب باشی بهێنە پەروەردەکرن، ئەو دێ ڕولێ دایبابان تەمام کەن،

41- کتاب: التربیه الاسلامیه اصولها و منهجها ومعلمها : عاطف السید.

هەروەسـا ئەو بـها و ڕەوشـتێن دایبابـان د نەفـسا وان دا چـانـدین، ئەو ژی ب شێوەیەکێ کـاریگەر د پەروەردەکرنێدا بەژداربــوون، دێ بـنە چـاڤلێکەر د کرنــا کارێ چـــاك دا و خۆ دویر ئێخستن ژ کارێ خــراب، ڕاســتگۆیی و ئەمـانەت و هەمی تـایبەتمەنـدی و سـاخـلەتێن بـاش ئەوێن هەین، ئەڤە هەمی ل سەر ئەوێ نەفـسا بـچویك دێ هێنە ڕەنگڤەدان و د نـاڤ مێشکێ زاروکی دا دێ هێنە چەسپانـدن، ئەو ژی دێ چاڤ ل وان کەن، دیسان دێ خۆ خەملینیت ب سـالـوخەتێن وان یێن بـاش و ڕەوشـتێن وان یێن پیرۆز.[42] یا پێتڤیە ماڵ ببیتە ژینگەهەکا زانینێ و وەرگرتنا ڕەوشتی بۆ زارۆکی.

چ ڕەڤین و دەربــازبــوون ژ هــندێ نینە کو پشـــتبەســتنا سەرەکی بۆ پەروەروەردەکرنێ ل سەر ماڵێ یە، وەکی ژێدەرێ پەروەردا ڕەسەنە.[43]

دگەل زێدەکرنـا هـندەك نـاڤەنـدێن دی کو زارۆك تێدا دژیت و کارتێکرنێ ل زاروکی دکەت.

---

42 و 43 کتاب: التربیە الاسلامیە اصولها و منهجها ومعلمها : عاطف السید.

2. قوتابخانه:

د ژیانا هەڤچەرخ دا، قوتابخانه ناڤەندەکێ مەزنتره ژ مالێ، کو پشتی مالێ کارێ پەروەردەکرنێ سڤککری، چونکی باب و هندەك ژ دایکان مژویلی کاری نه، بەهرا پتربیا بەرپرسیارەتییێ ئێخستە ل سەر ستوییێ قوتابخانێ د کریارا پەروەردەکرنێدا، ڤێجا قوتابخانێ ئەڤ بارگرانییا مەزن ب ستوییێ خۆڤه گرت، قوتابی ژی رۆژا خۆ ل قوتابخانێ د ناڤ کومەکا کەسێن هەڤ تەمەن و ژینگەهەکا جیاوازدا دبووربنن، هەروەسا د رەفتار و هزروبیر و بۆچوون و سروشت و رەوشتێن خۆدا دجیاوازن.[44]

د قوتابخانێدا کومەکا کاریگەرییان ب سەر قوتابی دا دهێن، چێدبیت یا ژ هەمیا گرنگتر مامۆستا بیت! پاشی کارگێرییا قوتابخانێ، پاشی قوتابی و رێبازا (مەنهەجێ) خواندنێ و چالاکییێن قوتابخانێ. چ گومان تێدا نینه کو ئەو هەلبژارتنا دروست یا توخمێن مرۆڤان ئەوێن قوتابی سەرەدەرییێ ل گەل دکەن، گرنکییەکا مەزن ل دویڤ چاکیێ و رەفتارێن باش یا هەی، قوتابی ژی دێ یێ باش بیت و ب رەوشتێ باش دێ هێتە ژێکجوداکرن.[45]

---

44 و 45 کتاب: التربیه الاسلامیه اصولها و منهجها ومعلمها : عاطف السید.

ڕێباز د گرنگییێدا ب هەلبژارتنا مامۆستای دهێته جێبەجێ کرن، هەروەکی ڕێباز بنیاتێ کردارا فێرکرنێیە، پـــاشی سەرکەڤتنا ئەڤێ کردارا فێرکرنێ ل سەر ڕێبازەکا ب کێرهاتی و باش بکارئینانا وێ ڕادوەستیت.[46]

3. مزگەفت:

مـــزگەفـــت د مێـــژوویـــا ئیـــســـلامێ دا پێـــگەهەکێ بـــلـــنـــد یێ هەی و ب درێژییا ئیسلامێ ب شێوەیەکێ گشـتی. ئەرکێ مـزگەفتێ گەهـانـدنـا پەیاما مەزنا ئیسلامێیە، ب ڕامانا گشتیگر ئەوژی: پەرستنا خودایێ مەزنە، د ئیسلامێدا مزگەفت ب ئێکەم قوتابخانە دهێتە دانان.[47]

هەردەم موسڵمان دەرفەتەکێ دناڤ مزگەفتێ دا دبینیت ژبۆ پەروەردەکرنێ، و چـاڤلێکرنـا ڕەوشـت و ڕەفـتار و سەرەدەریا بـاش یێن کو دنـاڤ خەلکێ مـزگەفتێڤە هەین؛ دبـنە خـودان ڕەوشەنبیرییەکا پـاقـژ و تێگەهشـتنەکا بەرفرەه، هەروەسا چێدبیت ڕەفتار و سەرەدەرییا وان بەرەڤ بـاشتر بهێتە گـوهۆڕین، ب ئەگەرێ وان هەمی تنشـتێن د نـاڤ مـزگەفتێ دا ڕویددەن ژ ڕەفتار و سەرەدەری و زانینێ و ...هتد.(بنێرە [48]).

---

46 و 47 و 48 كتاب: التربيه الاسلاميه اصولها و منهجها ومعلمها : عاطف السيد.

مـــزگەفتێ بەژدارییەکا بەرچـــاڤ و مەزن د پەروەردەکرنێدا هەیە، ئەگەر دایباب هەر ژ دەســـپێکا زارۆکینییێ زارۆکی فێربکەن کو بەرەڤ مـــزگەفتێ بـــچـن و حەز ژ مـــزگەفـتێ بکەن، دێ ئەڤ زارۆکە ل سەر پەروەردەیەکـا ئیسلامی مەزن بیت، چونکی زارۆك چاڤ ل کەسێن بەرامبەری خۆ دکەت، ڕەفتار و سەرەدەرییا وی دێ هێتە گوهۆڕین ب ئەوی تشتێ بەرەڤ دچیت، هەروەسا ئەڤ زارۆکە گوهدارییا گۆتارا بکەت و شیرەتا ژ خەلکێ مزگەفتێ وەربگریت و کار پێ بکەت.[49]

زارۆك بەژدارییێ د وان خولێن ژبەرکرنا قورئانا پیرۆزدا بکەن، ژبۆ بهێزکرنا پەیوەنـــدییا وان ل گەل مـــزگەفتێ و نیاسینا هەڤالێن چـــاك، داکو زارۆك ب ئەڤی جهیڤە بهێتە گرێدان و مژویلی تشتێ بێ بها و نەدروست نەبیت، و بـــاب زارۆکی ب هنێریتە ئەوان وانەیێن ل مـــزگەفتێ دهێنە ئەنـجامـدان، داکو هەر زانینەك و ڕەوشـــتەکێ بـــاش ل ڤی جهی وەربـــگریت، هەروەســـا خەلکێ مزگەفتێ سەرەدەرییەکا باش ل گەل زارۆکی بکەن، ئەگەر ڕەفتارەکا کرێت و نەجـــوان ژێ دیتن ب سەرەدەرییەکا نەرم و جـــوان فێربکەن، داکو ب شێوازەکێ جوان فێرببیت(بنێرە [50]).

---

49 و 50 کتاب: التربيه الاسلاميه اصولها و منهجها ومعلمها : عاطف السيد.

پێدڤییە ل مـزگەفتێ مـوسـلمان بهێتە فێرکرن ب ڕێسایێن ئێکتاپەرسـتییێ و جێبەجێکرنێن وێ، پەرسـتن و ڕێکێن ئەنـجامـدانـا وێ ب بـاشی بهێنە ئەنـجامـدان، هەروەسـا گەشەپێدانـا بەهـاییێن ڕەوشـت و جڤاکی ئەوێن کو ئیسلامێ گرنگی پێ دای بهێنە بەحسکرن، ژبۆ هندێ دا جڤاك و تاکەکەس بهێنە پـاراسـتن ژ نـاڤچوونێ ب هەر شێوەیەکێ هەبیت، چـارەسەرییا وان هەمی ڕەفـتارێن نەبـاش ئەوێن بەربەلاڤ د نـاڤ جڤاکیدا بکەن، ل گەل هندێ ژی ئەگەرێن پەیدابوون و زیانێن وان بهێنە دیارکرن، پێشنیارا بدەنە مـوسـلمانی ئەوێن کو دبـنە ئەگەر ژبۆ چـارەسەرکرنـا وان، پێدڤییە هەولا ژنـاڤبرنـا وێ مـلملانـا گـرێدای بەهـایان بهێتەکرن د نـاڤبەرا نفشێن نـوی و یێن کەڤندا. هـندیکە مـزگەفـتە نـاڤەنـدەکا پەروەردەییە، مـرۆڤ تێدا دهێتە پەروەردەکرن ل سەر بـاشی و حەزژێکرنـا زانینێ، هەروەسـا هشیارییا جڤاکی و زانینا مـاف و ئەرکێن خۆ دا جێبەجێبکەت. مـزگەفـت گـرنگییێ ب مێشکێ خەلکی ددەت، دەربارەی ئەوان پلان و شێوازان ئەوێن کو دوژمن بکاردئینن بۆ ژنـاڤبرنـا جڤاکێ وان، ژبۆ هـندێ دا جڤاك بهێتە پـاراسـتن ژ هەر تێکچوون و ژنـاڤبرنەکێ. گـرنگیدان ب پەیوەنـدییێن ئێك ڕێزیێ د نـاڤبەرا خەلکیدا، ئەوژی ب وێ ڕێکێ کو ڕۆژانە پێنج جـاران خەلـك ل مـزگەفتێ د نڤێژانـدا کـومـدبـن، نیاسین د نـاڤبەرا وان دا پەیدادبیت وهاریکارییا ئێك و دوو دکەن، مزگەفت ناڤەندەکە ژبۆ هندێ داکو موسلمان

گـوهـدارییا گۆتـاران و وانێن زانسـتی بکەت، دەسـتپێدکەت ب هشیارییا بیروبـاوەرێن ئیسلامیَ، داکو ل سەر بیروبـاوەرێن ڕاسـت و دروسـت بـچن، ئـارمـانـجا ئیسلامیَ ئەوە کو مروڤ بـزانیت و تێبگەهیت کا ئـارمـانـجا وان د ئەڤیَ ژیانێدا چیە؟ و دیَ بەرەڤ کیڤە چن؟ و ل ڤی جهی فێری خواندنا قورئـانیَ دبـن و گرنگییَ ب پێشئێخستنا هزری ددەت، هەروەسا فێربـوونا خـوانـدنیَ و دەسـتوورێن جڤاکیَ ئیسلامی، فەرمـوودە و فقه تێدا دهێنە خـوانـدن، ڕێکخستنا ژیانـا جڤاکی تێدا دهێتە کرن، هەروەکی ب ویَ ڕێکیَ ئەوا خـودایێ مەزن نیشا مە دای ژبۆ هـندیَ داکو ڕێکخستنا مـرۆڤان بهێتەکرن(بنێرە 51).

4. هەڤال و دۆست:

ب نـاڤەنـدەکیَ پەروەردەی دهێتە دانـان، کو کارتێکرنەکا بهێز ل سەر گەنجان هەیە(٢)، گەنج زێدەتر ل بن کاریگەرییا هەڤالیَ خۆ یە کو چاڤ ل وی بکەت، چـونکی د ئەڤی سەردەمیدا ب درێـژاهییا دەمی زارۆك ل گەل هەڤالانە، ژبلی وان کەسێن خەمیَ ژ پەروەردەکرنـا زارۆکێن خۆ دخـون و د پـارێـزن، ئەو دەمیَ وان دابەش دکەن ژبۆ هەر کـاروکـریـارەکیَ، لیَ ب شێوەیەکیَ گشـتی زارۆك دەمیَ خۆ زێدەتـر ل گەل هەڤالیَ خۆ د بوورینیت، ژبەرهندیَ هەڤالی کارتێکرنەکا بهێز ل سەر هەیە، ل ڤێرە دا

---

46 کتاب: التربیه الاسلامیه اصولها و منهجها ومعلمها : عاطف السید.

ئەركێ هەلبژارتنا هەڤالی ل سەر بنەمایێ باش دهێتە دانان، گرنگترین تشت ڕەوشتێ باشە، پێغەمبەرێ مە ﷺ دبێژیت: ((الرجلُ على دينِ خليلِه فلينظرْ أحدُكم من يُخالِلُ)).[52] ئانكو: مروڤ ل سەر دینێ دۆستێ خۆیە، ڤێجا هەر ئێك ژ هەوە بلا سەحكەتێ كا دۆستینییا كێ دكەت)).

پێدڤییە دایباب باش د هشیار بن و خەمێ ژ پەروەردەكرنا زارۆكێن خۆ بخون ل سەر هەلبژارتنا هەڤالێ چاك و باش.

گەلەك جاران تاكەكەس پتر ژ كومەكێ تێكەل دبیت ل قوتابخانێ و ل وێ گەڕەكا تێدا دژیت، ل یانەیا هەڤال پێن هەین و دبیت دناڤ نێزیك و نیاسێن خێزانا خۆدا ژی هەڤال هەبن، جاران دبیت تاكەكەس خۆ ژ هەڤالینییێ دوور بێخیت و بتنێ ب نەفسا خۆڤە مژویل ببیت، ل ئەوی دەمی كەسێ ژبلی خێزانا خۆ نابینیت و هندەك كەسا كو باوەری پێ هەبیت، داكو پەروەردەكرن یا دروست بیت و هەڤالینیەكا بكێرهاتی و مفا هەبیت، پێدڤییە ل سەر خێزانێ هەڤالەكێ باش بۆ زارۆكێ خۆ ب هەلبژێرن و دڤێت ئاگەه ژ ڕەفتار و كردارێن وان ژی هەبن، داكو تشتان بزڤرینیتە ل سەر ڕێكا وان یا دروست ئەگەر ڕەفتارێن وان نەدروست بن، هەروەسا ڕێكا وان ڕاست بكەن ئەگەر ژ ڕێكا ڕاست دەركەڤتن، دڤێت

50- صحيح أبي داود:٤٨٣٣

شەریـعەتێ ئیـسـلامی هـوکـارەکێ ئێکـلاکەر بیـت بۆ هەمی بـابەت و ئـاریشەیێن دهێنە د ڕێکا ئەوانـدا، دیسان دڤێت ئێك ژ کەسێن خێزانێ ڕێبەر و شیرەتکار بیت ل دەمێ تـوشی ئـاریشەیان دبـن و ئەو نەشێن ب خۆ چارەسەربکەن، ئەڤان کەسان دەرفەتا دانوستاندنێ هەبیت و ئەوێ دهێتە بەرامـبەر وان دڤێت هێزا نیشانـدانێ و شیانـا ڕازیکرنێ هەبیت؛ دا ب بەلگەیان ل سەر وان زاڵ ببیت.[53]

د ئەڤی سەردەمیدا هەڤالینی نە بتنێ ب دیتن و لەشییە، بەلکو د نـوکەدا هندەك پەیوەندی و هەڤالینی ب ڕێکا تۆڕێن جڤاکی یێن پەیدابووین، دێ بیـنی ب دەمـژمێـران ل گەل ئێکی دێ ئـاخڤیـت و هەڤـالیـنیێ ل گەل گـرێددەت، ئەو کەسە نە دیتییە و نە دنیاسیت، ڤێجا دڤێت دایباب گەلەك چاڤدێرییا زارۆکێن خۆ بکەن ب تایبەت د بابەتێن هەڤالینییێدا، چەند کەس بـووینە ئەگەرێ گـوهۆڕینا وان یا هـزری و گـوهۆڕینا وی د لەشیدا ب ڕێکا مـاددێن بێ هـوشکەر، ئەڤە ب ئەگەرێ ئەڤان جۆرێن هەڤالینیێ بـوویە، دیسان چەنـد کەس هەبـووینە هـاتینە ل سەر ڕێکا دروسـت و چـاکبووینە ب ئەگەرێ هەڤالێن باش و چاك.[54]

53- كتاب: التربيه الاسلاميه اصولها و منهجها ومعلمها : عاطف السيد.
54- (دور الأسرة في تعزيز الأمن الفكري، عبدالسلام بن محمد الشويعر).

5. یانەیا موسلمانێ بچویك:

پێکهـــاتییە ژ وان کەســـــانێــن تەمەنێ وان نێــزیکی ئێــك، ئەوان ل سەر پەروەردەیەکا ئیسلامی و بــنەمــایێ ژبەرکرنــا قــورئــانــا پیرۆز، هەروەســا فەرمــوودێن پێغەمــبەری ســلاڤ لێ بــن پەروەردەدکەت، پێشکێشکرنــا وان گۆتارێن ل گەل مێشکێ زارۆکی و تێگەهشتنا ئەوی دگونجیت.[55]

ئەڤ یانە ژ لایێ دینی و دنیایڤە گــرنگییەکا مەزن ئــاراســـتەی گەنــجان دکەت، بەرێ تــاکەکەســـان ددەتە ئەوی تشـــتێ کەیفخۆشی و خێرا دنیا و ئاخرەتا وان تێدا.[56]

بێگومان ئەڤ یانە بۆ زارۆکی ناڤەندەکێ گرنگە، هەستکرن ب بهایێ مەزنێ دینی و گــرنگیا ئەوی یا مەزن د ژیانێدا گەشەدکەت، هەروەســا دویڤچوونــا سونەتێن ڕاست و دروست و ڕەفتارێن دروست دکەت.[57]

زانــایێ مەزن العثیمین -خــودێ دلــوڤانییێ پێ بــبەت- دبێژیت: گــومـان تێدا نینە کو بەژداریکرن د گــروپێن ژبەرکرنــا قــورئــانــا پیرۆزدا کارتێکرنەکا مەزن ل سەر ڕەوشتێ قوتابی هەیە، ژبەر هندێ ئەگەر پرسیار ژ مامۆستاییێن وان قوتــابیان بهێتەکرن دێ بێژن: ئەو بــاشــترن ژ قوتــابیێن دی یێن کو بەژداری د ئەڤان گروپاندا نە کری، ئەڤە تشتەکە کو هاتییە تاقیکــرن و دیتن،

---

55 و 56 و 57 - کتاب: التربیه الاسلامیه اصولها و منهجها ومعلمها : عاطف السید.

بەروڤاژی ئەویٚ چەنـدیٚ کو هـندەك ژ خەلکی هـزر دکەن؛ ئەگەر بەژداریێ د ڤان گــروپــانــدا بکەن، دیٚ گەلەك ژ دەمیٚ وان هەروە چیت، دیٚ ڕێگریێ ژ وانێن ئەوان یێن ئــاســایی کەن، د ڕاســتیدا ئەڤە ئــاشــوپەکیٚ مەزنە و چ ڕاستی بۆ نینە.

پرسیار ژ وان مامۆستایان بکە دەربارەی وان قوتابییێن بەژداری د گروپێن ژبەرکرنـا قـورئـانـا پیرۆزدا کـرین یان ئەوێن د سەر وانـدا یێن کو بەژداری د گروپێن زانستیدا کرین، ئەریٚ ئەڤ کەسە وەکی کەسانێن دی نە یێن کو بەژداری نەکرین دئەڤان گــروپــانــدا؟ نەخێر چــجارا؛ بەڵکو ئەو کەسێن بەژداری ئەڤان گـروپـان بـووین چـاکی ل خۆ زێدەکر و پەرتـووکا خـودایێ مەزن زێدەتر ژبەرکر، د پاشەروژێدا ژبۆ وان ئەنجامان دیٚ سوپاسداربـن. پێدڤییە هشیاری زارۆکان بین؛ ئەو ب پەروەردەیەکا چـاك ل سەر پەرسـتنا خـودیٚ بهێنە پەروەردەکـرن، دیسان حەزژێکرنـا نڤێژ و مـزگەفـت و چـاکیێ و ...هـتد ل دەڤ پەیدابـکەن، هـانـبدەین کـو بەژداری د گـروپێن ژبەرکرنـا قورئانا پیرۆزدا بکەن، چونکی گروپێن پڕ بەرەکەت و مفادارن.(بنێرە [58])

58- (فهد بن عبدالعزيز عبدالله الشويرخ. ٢٠٢٣

6. ئامرازێن ڕاگەهاندنێ:

بێگومـان ڕاگەهـانـدنێ ڕولەکێ مەزن د دروسـتبوونـا مـرۆڤیدا یێ هەی، کارتێکرنا ئەوێ یا جیاوازە ل دویڤ جیاوازییا ئامراز و شێوازێن وێ..[59]

د سەردەمێ نـوکە دا کارتێکرنـا ڕاگەهـانـدنێ زێدەبـوویە ژ ئەگەرێ زێدەهییا شێواز و ئـامـرازێن وێ، ڕاگەهـانـدنێ ڕولەکێ چـالاك د پەروەردەکرنـا تاکەکەساندا ب شێوەیەکێ گشتی و د زاڕوکاندا ب تایبەتی هەیە.[60]

پەیوەنـدی د نـاڤبەرا ڕاگەهـانـدن و پەروەردێدا؛ پەیوەنـدییەکا بهێز و لێکگوهۆڕە، ژبەر هـندێ دڤێت ڕاگەهـانـدن ب شێوەیەکێ دروسـت بهێتە دەلیڤە وەرگـرتـن بۆ چـانـدنـا ڕەفـتار و ڕەوشـتێن بـاش، کارتێکرنـا ئـامـرازێن ڕاگەهـانـدنێ ل سەر گەنـجان ب شێوەیەکێ تـایبەت زێدەدبیت، چـونکی ل دەمێ سەرنـجـا وی ل سەر لایەنەکی بیـت، ئەڤ لایەنە د مێـشکێ زارۆکـانـدا دهێتە چەسـپانـدن، هەتـا وی ڕادەی کو د پـاشەڕوژێدا یا ب زەحمەتە دناڤ مێشکێ ئەواندا دویر بکەن..[61]

ئـامـرازێن ڕاگەهـانـدنێ د جیاوازن، کو پێکهاتینە ژ: ڕاگەهـانـدنێن نڤیسکی وەك: ڕۆژنـامە و گۆڤار. ڕاگەهـانـدنـا دەنگی وەك: ڕادیۆ. ڕاگەهـانـدنـا دیتنێ وەك: تەلەڤزیۆن و سینەما .[62]

59 و 60 و 61 و 62 - كتاب: التربيه الاسلاميه اصولها و منهجها ومعلمها : عاطف السيد.

د ڤی سەردەمی دا بکارئینانا سوشیال میدیایێ گەلەك كارتێكرنا خۆ یا هەی ب تایبەت ل سەر زارۆكی، زارۆك گەلەك یێ هاتیە گرێدان ب تەلەفونێ و ئامیرێن دیتر یێن ڕاگەهاندنێ ڤە، و دبیت بەلاڤكرنا ڕەفتارێن نەدروست د زێدە بن دناڤ دا، خەلك بەهراپتریبیا جاران ڕەفتار و سەرەدەرییێن خۆ د مالپەرێن ڕاگەهاندنێ دا بەلاڤ دكەن، و ئەڤ چەندە دێ بیتە ئەگەر كو زارۆك چاڤ ل ڕەفتارێن وان بكەت.

ب كورتی: هندیكە مالە بنەمایێ پەروەردەكرنێیە، ژێدەرێ سەرەكییە بۆ دابینكرنا بهایان بۆ زارۆكی و سالوخەتێن باش، هەروەسا قوتابخانێ ژی ڕولەكێ كاریگەر و چالاك د پەروەردەكرنێدا یێ هەی، چونكی قوتابی بۆ ماوەیەكێ درێژ ل گەل مامۆستا و هەڤ تەمەنێن خۆدا دژیت، هەروەسا دڤێت جار جار پێداچوونا ڕێبازا خواندنێ بهێتەكرن، چالاكیێن قوتابخانێ بهێنە كونترۆلكرن هەتا ئەوی ڕادەی ئارمانجا پەروەردێ بهێتە بدەستڤەئینان و زارۆكی فێربكەیە هندێ كو ب مزگەفتێڤە بهێتە گرێدان، دیسان هاندانا تاكەكەسی بهێتەكرن بۆ ژبەركرنا قورئانێ یان هندی بشێن ژبەربكەن، هەروەكی ل بەر مە بەرزە نابیت كو گرنگیبا پێگیریكرنا ئامرازێن ڕاگەهاندنێ د چوارچوڤێ گشتیدا یێن ئیسلامێ دەستنیشانكرین، پاراستنا بها و بنەماییێن ئیسلامێ.[63]

63 - كتاب: التربيه الاسلاميه اصولها و منهجها ومعلمها : عاطف السيد.

بوارێن پەروەردا ئیسلامی:

ئێك: پەروەردا باوەرییێ:

مەرەم ژ پەروەردا باوەرییێ ئەوە: گرێدانا زارۆکییە ژ زارۆکینییێ ب بناغەیێن باوەریئینانا ب خودایێ مەزن و وان هەمی تشتێن دی یێن نەدیار (غەیبی)، فێرکرنا بنەماییێن شەریعەتی ژ: بیروباوەران، ڕەوشتی و سەرەدەرییێ.[64]

دڤێت پەروەردەکار هەر ژ دەسپێکێ زارۆکی ل سەر ئەڤان تێگەهێن پەروەردا باوەرییێ پەروەردە بکەت، هەتا زارۆك ب ئیسلامێڤە ژلایێ بیروباوەر و پەرستن و سەرەدەرییێ بهێتە گرێدان.[65]

پێغەمبەرﷺ دبێژیت: ((ما مِن مَوْلُودٍ إلَّا يُولَدُ على الفِطْرَةِ، فأبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أوْ يُنَصِّرَانِهِ، أوْ يُمَجِّسَانِهِ)).[66] ئانکو: هەر زارۆکەکێ ژ دایك دبیت یێ ل سەر فیترەتێ کو ئیسلامە، ڤێجا داییابێن وی دێ ئەوی کەنە جوهی یان فەلە یان ئاگرپەرێس.

ژبەرهندێ بەرپرسیارەتییەکا مەزن ل سەر ملێن داییابانە د چەوانییا پەروەردەکرنا زارۆکاندا.

---

64 و 65 - د. قاسم يوسف بدري.٢٠١٦.
66- صحيح البخاري:١٣٥٨.

ژ نیشانێن پەروەردەیا باوەرییێ:

1. باوەری ب خودایێ مەزن: ئەڤەژی پێکدهێت ژ:

- **ڤیانا خــودایێ مەزن:** پەروەردا ئیسلامی ئێکا هــند ژ مـرۆڤی چێدکەت کو ڤیانــا خــودێ د دلێ مـرۆڤیدا مـوکوم دکەت، چـونکی خــودێ ئەوە یێ ئەم ژ نەبوونێ ئینایە هەبوونێ، ئەم تازە و جوان ییێن ئافراندین، هەروەسا ئەم ب سەر گەلەك ژ چێکرییێن خۆ ییێن ئێخستین، ب بــاشــترین نــعمەت کو ئیسلامە منەت یا ل مە کری و ژ فەزلێ خۆ رزقێ مە یێ دای، ل گەل هندێ ژی ئەم نە ژ هەژی نە! پــاشی دێ مە زڤــریــنــتە بەهەشــتێڤە، ئەوژی پاداشتەکە بۆ ئەوان کریارێن مە کرین، ئەو ژ دان و فەزلێ وییە.[67]

- **چـاڤدێرییا خــودایێ مەزن:** چـاڤدێرییا خــودێ د نهێنی و ئــاشکەراییێدا، ئەڤە دێ بیتە ئەگەر کو وژدانــا کەسێ مـوسلمان یا هشیاربیت و ژ خــودێ بترسیت، دێ پەرستنا وی کەت و خۆ ژ گونەهان دویرکەت.[68]

- کەسێ موسلمان چاڤ ل سـالـوخەتێن خودایێ مەزن دکەت، بۆ نموونە: مــرۆڤ ل گەل بەنــدەییێن خۆدێ دێ یێ دلــوڤان بیت، چــونکی خــودێ دلۆڤانکارە. مرۆڤ دێ یێ مەرد بیت، چونکی خودێ یێ مەردە. مرۆڤ دێ یێ ب هێز بیت، چـونکی خــودێ یێ ب هێزە و بۆ هەمی سـالــوخەتێن دی ییێن هوسا.[69]

67 و 68 و 69 - کتاب:التربیة الاسلامیة. د.نافذ سلیمان العجب، د. محمد کامل الجمل

2. باوەری ب ڕۆژا دووماهییێ: ئەوژی ئەوە کو مرۆڤ ڕۆژا دووماهییێ ڕاست دەربێخیت، ب ڕاســـت دەرئێخستنەکا ڤەبڕ، مـــرۆڤی یەقینەکا ڤەبڕی ب ئەوان هەمی تشتێن پشتی مرنێ دهێن ژ: ژیانا بەرزەخێ، بارودۆخێن قەبری، ڕابوونا پشتی مرنێ، کومبوون و بەلاڤبوونا مرۆڤان، وەرگرتنا پەرتووکێ، حساب و پاداشتی، پڕا سیڕاتێ، حەوزا کەوسەرێ، شەفاعەتێ، بەهەشت و جەهنەمێ هەبیت.[70]

بـاوەرییا ب ڕۆژا دوومـاهییێ کارتێکرنێن ئەرێنی ل سەر مـرۆڤی یێن هەین ژ ئەوان ژی: دبیتە ئەگەرێ مـوکومکرنا بـاوەرییێ و بیروبـاوەران د دلێ مرۆڤیدا ب هەمی ئەرکانێن خۆڤە، دبیتە ئەگەر کو مرۆڤ هەست ب ترسا خـودێ بکەت و چـاڤدێرییا وی د نهێنی و ئـاشکەراییێدا، هەروەسـا دبیتە ئەگەر کو وژدانا مرۆڤی یا هشیار بیت. هەبوونا مێشکەکێ هشیار کو وژدانا مـرۆڤی ب لڤینیت، مـرۆڤ بەرێ خۆ بـدەتە ڕێکا ڕاسـت و دروست، کارێن خێرێ و چاکییێ ئەنجام بدەت، خۆ ژ شرکێ و بەرزەبوونێ و هەرتشتەکێ بەرێ مرۆڤی بدەتە خرابی و کرێتییێ دویربکەت.[71]

70 و 71 - کتاب:التربیة الاسلامیة. د.نافذ سلیمان العجب، د. محمد کامل الجمل

3. باوەری ب مەلائیکەتان:

مەلائیکەت: ژ ئەوێ جیهانێ نە یاکو نەهێنە دیتن، جیهانەکا ڤەشارتییە، مروٚڤ چاوانییا شێوەیێ وان نزانیت، بتنێ خودایێ مەزن دزانیت، ئەو چێکرییێن خودێ نە و د بن دەستێن ژبۆ گوهداریکرن و بجهئینانا فەرمانێن وی.[72]

مەلائیکەتا زاروٚك نابن، ناهێنە وەسفکرن ب نێرینی و مێینیێ. خودایێ مەزن مەلائیکەت ژ ڕۆناهیێ پێن چێکرین و ئەو د چێکرنێدا هندەك ب سەر هندەکان د کەڤن، ژلایێ چێکرنێ و کارێ وانڤە، ژ خودێ پێڤەتر کەس نزانیت کا ئەو د چاوانە.[73]، خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿ الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا أُولِي أَجْنِحَةٍ مَّثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ ۚ يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ ﴾ سورة فاطر ((حەمد وسەنا بۆ خودێ بت ب سالۆخەتێن وی کو هەمی سالۆخەتێن کەمالێنە، و ب قەنجییێن وی پێن ئاشکەرا وڤەشارتی، پێن دینی ودنیایێ، ئافراندەر وداهێنەرێ عەسمانان وعەردییە، یێ فریشتە بۆ وان بەنییێن خۆ هنارتین پێن وی دڤێن؛ ب وان ئەمر وفەرمانێن وی دڤێن، و ژمەزنییا شیانا وخودێیە

---

72 و 73 - کتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

وی بۆ فرێنێ ملیاکەت کرینە خودان چەنگێن دو دو وسێ سێ وچار چار؛ دا ئەو ئەمرێ خودێ بگەهینن، تشتێ خودێ بڤێت ئەو د چێکرییێن خۆ دا زێدە دکەت. هندی خودێیە ل سەر هەر تشتەکی یێ خودان شیانە، چو ل بەر وی ئاسێ نابت)).

و کەس هژمارا وان نزانیت ژ خودێ پێڤەتر(٨) خودێ تعالا دبێژیت: ﴿ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ ﴿٣١﴾ ﴾ سُورَةُ المُدَّثِّر ((و ژ خودێ پێڤەتر کەس هژمارا ملیاکەتێن خودایێ تە نزانت)).

و بێ ئەمرییا خودێ ناکەن، بەلکۆ ئەوی تشتی دکەن یێ خودێ فەرمانا وان پێ کری(٨)، خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾ ﴾ سُورَةُ التَّحْرِيم ((ئەی ئەوێن باوەری ب خودێ ئینای ودویکەفتنا پێغەمبەرێ وی کری، هوین خۆ وعەیالێ خۆ ب گوهدانا فەرمانا خودێ ژ وی ئاگری بپارێزن یێ ب مرۆڤ وبەران دئێتە هلکرن، هندەك ملیاکەتێن ب هێز وزڤر خەلکێ وی ئاگری عەزاب ددەن، وئەو بێ ئەمرییا خودێ ناکەن، ووی تشتی دکەن یێ فەرمان پێ ل وان دئێتەکرن)).

بـــاوەرييا ب مەلائيكەتـــا گەلەك بەرهەم پێڤە دهێن ژ وانـــا: بـــاوەرييا ب مەلائيكەتـان؛ ل سەر ڕاسـتييا بـاوەرييا مـرۆڤى دبيتە بەلـگە، چـونكى مــرۆڤ مەلائيكەتـــا نـــابينيت، ژ جيهانەكا ڤەشـــارتينە، دبيتە ئەگەرێ گەشەپێدانـا هەسـتێ بەرپـرسيارەتيێ و بەردەواميا چـاڤدێرييا خـودايێ مەزن، چـونكى خـودێ هـندەك مەلائيكەت بۆ هـندێ يێن داين، كارێ وان ئەوە هەمى كارێن مـرۆڤى دنڤيسن چ يێ بـچويك يان مەزن بيت، هەروەسـا دبيتە ئەگەرێ هـندێ كـو بـاوەرييا مـرۆڤى ب سەركەڤتن و پشـتەڤانييا خـودێ بهێز بكەڤيت، ئەڤەژى ژبەر هـندێ چـونكى بيروبـاوەرێن مـرۆڤێ مـوسـلمان ئەوە دزانيت هــندەك مەلائيكەت يێن هەين مــرۆڤى دپـارێزن و هـــاريكارييا مـــرۆڤى دكەن، هەروەكى كا چـــاوا ئەڤ چەنــــدە ل گەل پێغەمبەرى ﷺ د شەڕێ بەدرێدا چێبووى.[74]

4. بـاوەرى ب پێغەمـبەران: مـرۆڤێ مـوسـلمان دڤێت بـاوەريێ ب هەمى پێغەمبەران بينيت ب ڕەنگەكێ گشـتى و ب بەرفرەهى، ب ڕەنگەكێ گشـتى: ئانكو دڤێت وى باوەرى هەبيت كو خودێ بۆ هەر ئومەتەكێ پێغەمبەرەكێ هــنارتى.[75]، خـــودێ تـــعالا دبێژيت: ﴿ وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾ ﴾ سُورَةُ فَاطِر ((ومـللەتـەك نـينە پێغەمـبەرەك بۆ نــەهــات بـت وان ژ كـوفـرێ وسەرداچوونێ بترسينت)).

70 و 71 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

و ب ڕەنگەکێ بەرفرەهـ: ئانکو مرۆڤی باوەری هەبیت کو هەر پێغەمبەرەکێ ناڤێ وی د قورئانێ یان سوننەتێدا هاتبیت، دڤێت مرۆڤی باوەری پێ هەبیت، دیسان باوەری ب ئەوان موعجیزەیان ژی هەبیت ئەوێن ل سەر دەستێ وان پەیدابووین، وەکی: موسا، عیسا و ئیبراهیمی سلاڤێن خودێ ل وان بن. باوەرییا مرۆڤی ئەو بیت کو پێغەمبەرێن خودێ پاقژترین و بژارەترین مرۆڤن، دڤێت مرۆڤی باوەری هەبیت کو ئەوژی مرۆڤن و ژ هەژی نینن پەرستنا وان بهێتەکرن، ئەو د پاراستینە ژ خەلەتییان (معصوم) ب فەزلێ خودایێ مەزن.[76]

دیسان پێدڤییە مرۆڤی باوەری هەبیت کو پێغەمبەرێ مە موحەممەد ﷺ دووماهیك پێغەمبەرە و باشترینێ پێغەمبەرانە ل دەڤ خودێ، دڤێت مرۆڤ چاڤ ل ئەوی بکەت.[77]، خودێ تعالا دبێژیت: ﴿لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾﴾ سُورَةُ الأَحزَاب ((ب ڕاستی بۆ هەوە -گەلی خودان باوەران- د گۆتن وکریار وسەروبەرێ پێغەمبەرێ خودێ دا -سلاڤ لێ بن- چاڤلێکرنەکا باش هەبوویە هوین چاڤ لێ بکەن، ڤێجا هوین پێگیرییێ ب ڕێبازا وی بکەن، وهەما ئەو پێگیرییێ ب سوننەتا وی دکەت یێ ژ خودێ ورۆژا دویماهییێ یێ ب هیڤی بت، وگەلەك زکرێ خودێ کربت وداخوازا ژێبرنا گونەهان ژێ کربت، وشوکرا وی ل سەر هەمی حالان کربت)).

---

76 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

هەروەسا دڤێت مرۆڤ ل دویڤ فەرمانێت پێغەمبەری ﷺ بچیت.[78]، ژبەر گۆتنا خودایێ مەزن: ﴿ قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣١﴾ ﴾ سورة آل عمران ((ئەی پێغەمبەر تو بێژە: ئەگەر ڕاستە هەوە خودێ دڤێت هوین دویکەفتنا من بکەن، خودێ ژی دێ هوین ڤێن، وگونەهێن هەوە دێ ژێ بەت، چونکی خودێ گونەهـ ژێبرێ گونەهێن بەنییێن خۆیە، و ب وان یێ دلۆڤانکارە. وئەڤ ئایەتە حوکمی ب هندێ دکەت کو هەر کەسێ بێژت: من خودێ دڤێت ودویکەفتنا پێغەمبەرێ وی موحەممەدی ﷺ ب دورستی نەکەت، ئەو د ڤێ گۆتنا خۆ دا یێ درەوینە، وئەو ڕاست نابێژت حەتا ب دورستی دویکەفتنا پێغەمبەری نەکەت)).

﴿ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ ۖ فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ﴿٣٢﴾ ﴾ سورة آل عمران

((ئەی پێغەمبەر تو بێژە: هوین ب دویکەفتنا کیتابا خودێ گوهدارییا وی بکەن، و ب دویکەفتنا سوننەتا پێغەمبەری د ژیان ومرنا وی دا هوین گوهدارییا وی بکەن. وئەگەر وان پشتا خۆ دا تە، وهەر مانە ل سەر کوفرا خۆ، ئەو د هێژای ڤیانا خودێ نابن، چونکی هندی خودێیە حەز ژ کافران ناکەت)).

78 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

یا پێدڤییه ل سەر پەروەردەکارا ڤیانا پێغەمبەرێ وان بکەتە د دلێ ئەواندا، چونکی دین ب ڕێکا وان یا هاتی، دیسان وان جیهاد د ڕێکا ئەڤی دینیدا یا کری، پێن خۆ وەستاندین و گازییا بۆ ڤی دینی کری.[79]

ڤیانا پێغەمبەری ﷺ بەشێ دوویێ ژ شەهادێ د هێتە بجهئینان، (شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمدًا رسول الله)، ل دەمێ مرۆڤ ڤیانا پێغەمبەری ﷺ د دلێ زارۆکیدا مـوکـوم دکەت، ل ئەوی دەمی ئەڤە دێ بیتە ئەگەر کو هەسـتێن وی بلڤینیت و ئەو بەرەڤ ڤی دینیڤە بچیت، دیسان عەقیدا باوەرییێ د دلێ ویدا موکوم دبیت، دڤێت ئەم بۆ زارۆکی دیاربکەین کو ڤیانا پێغەمبەری ﷺ نە بتنێ ب گۆتنێیە! بەلکۆ ب کریارێ ژی یە.[80]

٥. باوەری ب پەرتووکێن ئەسمانی: ئێك ژ ستوینێن بیروباوەرێن ئیسلامی ئەوە: کو مرۆڤ باوەریێ ب هەمی پەرتووکێن ئەسمانی بینیت.[81]، خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنزَلَ مِن قَبْلُ ۚ وَمَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا ﴿١٣٦﴾﴾ سُورَةُ النِّسَاءِ

79 و 80 و 81 - کتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

((ئەی ئەوێن باوەری ب خودێ وپێغەمبەرێ وی ئینای، وکار ب شریعەتێ وی کری، هوین ل سەر وێ باوەرییا موکم دبەردەوام بن یا هەوە ب خودێ وپێغەمبەرێ وی موحەممەدی سلاڤ لێ بن ئینای، و ب وێ قورئانا وی بۆ پێغەمبەرێ خۆ ئینایە خوارێ، و ب وان هەمی کیتابێن وی بۆ پێغەمبەرێن خۆ هنارتین.

وهەچییێ باوەرییێ ب خودێ، و ب ملیاکەتێن وی یێن خودان قەدر، و ب کیتابێن وی هنارتین هیدایەت بۆ خەلکی، و ب پێغەمبەرێن وی هەلبژارتین دا پەیامێن وی بگەهینن، و ب ڕۆژا دویماهییێ یا مرۆڤ تێدا پشتی مرنێ بۆ حسێبێ ڕادبن نەئینت، ب ڕاستی ئەو ژ دینی دەرکەفت، وئەو دویراتییەکا دویر ژ ڕێکا حەقییێ دویر کەفت)).

ئەو پەرتووکە ژی ئەڤەنە: ئەو بەرپەرن یێن بۆ ئیبراهیم پێغەمبەر -سلاڤ لێ بن- هاتینە خوار، و تەورات بۆ موسای، زەبوور بۆ داودی، ئینجیل بۆ عیسایێ کوڕێ مەریەمێ _سلاڤ ل هەمیان بن_هاتیینە خوار، پاشی دووماهییا ئەڤان یاکو ڤان هەمییا ڕاست دەردئێخیت ژ هەمییا ڤەگرتن و تەمامتر و مەزنتر بۆ هەمی مرۆڤایەتییێ هاتی ئەوژی: قورئانا پیرۆزە، ئەو بۆ دووماهیك پێغەمبەر یا هاتییە خوار، کو محەمەدە ﷺ.[82]

82 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

کەسێ مـوسـلمان دڤێت ئەو بـاوەرییە هەبیت، کو ئەو هەمی پەرتـووکێن بووری دەستکاری تێدا یا هاتییەکرن، قورئانا پیرۆز تێ نەبیت، ئەو قورئانا مـرۆڤ ڕێکا ڕاسـت ژ وێ وەردگـریت، یاکو بـوویە دوومـاهیك پەرتـووك ژ پەرتـووکێن ئەسمانی، شەریعەت و ئەحکامێن پەرتـووکێن دی هەمی پێن کـوپی بـووین ب ئەڤێ پەرتـووکێ کو قـورئـانـا پیرۆزە، ئەو قـورئـانـا خـودێ هەمی تشـت تێدا بـنەجھ و دیارکرین، چ نەحەقی و پـویچکرن ب سەردا نـاهێت، پـاراسـتنا قـورئـانـا پیرۆز خـودایێ مەزن یا ب خۆڤە گـرێدای، دێ مینیتە پاراستی هەتا ڕۆژا قیامەتێ و چ گوهۆڕین ب سەردا ناهێن، ئەڤەژی ژبەر هندێ داکو مرۆڤەکێ چاك پەیدابکەت، چونکی قورئانا پیرۆز ڕێبازەکا ڕاسـت و دروسـت نیشا مـرۆڤی ددەت، هەروەسـا مـروڤایەتی و ڕەوشـتی و ڕوحـانییەتێ د مرۆڤیدا پەیدا دکەت، ڕێبازەکێ بۆ مـرۆڤی دروسـت دکەت، کو ب کێر دونیا و ئـاخـرەتـا مـرۆڤی بهێت، ژیانەکا ب قەدر و بەخـتەوەر بۆ جڤاکی وێنە دکەت، جڤاکەکێ وەسا بیت یێ هاریکاربیت ل گەل ئێك و دوو ل سەر چـاکی و تەقـوایێ، دیسان د بەرفـرەهیی و تەنـگاڤییانـدا یێ وەکهەڤبیت، فەرمانێ ب باشیێ و پاشڤەلێدانێ ژ خرابیێ بکەت.[83]

---

70 و 71 - کتاب:التربیة الاسلامیة. د.نافذ سلیمان العجب، د. محمد کامل الجمل

6- بــــاوەری ب قەدەرێ ژ خێــر و شەرِێ وێ: ئەوژی ئەوە: کــو ڕاســـت دەرئێخستن و بـــاوەریەکـــا ڤەبرِی هەبیت، کو هەر تشـــتەکێ چێدبیت ژ خێرێ و شەرِی، هەر لڤین و ڕاوەســـتیانەکا چێدبیت هەمی ب زانین و ئیرادە و شیانێن خودێیە، هەر تشتەکێ خودێ ڤیا دکەت و هەر تشتەکێ چێدبیت ب حەزکرنا وییە، تشـتەك لبن حەزکرن و ڤیانـا وی دەرنـاکەڤیت، هەر تشـتەك د جیهانێدا ڕوییدەت ب تەقدیر و ڕێڤەبـرنـا وییە[84]، خـودایێ مەزن دبێژیت: ﴿مَا أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِىٓ أَنفُسِكُمْ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مِّن قَبْلِ أَن نَّبْرَأَهَآ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾﴾ سورة الحديد ((چو ئاتاف وموصیبەت نــە د عــەردی دا ونــە د لــەشێن هــەوە ب خۆ دا وەکی نــساخییێ وبــرسێ ونـەخۆشییێ نـائێنە سـەرێ هـەوە -گـەلی مرۆڤان- ئـەگـەر ئـەو د لـەوحێ پاراستی دا نەهاتبنە نڤیسین بـــەری رح بـــۆ هــەوە بێنەدان. هندی ئەو چەندەیە ئەو ل سەر خودێ یا ب ساناهییە)).

ل سەر مرۆڤی پێدڤییە باوەریێ ب قەزا و قەدەرێ بینیت، ل گەل هندێ ژی ئەگەرا بجهـبینیت و پشـتبەسـتنێ ل سەر خـودێ بکەت، داکو تەوفیقا وی بهێتەدان. " فەلـــسەفـــا پەروەردا ئیسلامی" دوپـــات دکەت، کو بـــاوەرییا ب قەزا و قەدەرێ هــندێ نـاگەهینیت کو مـرۆڤ دەسـتا ژ ئەگەرا بەردەت، ب تنێ پشـــتبەســـتنێ ل سەر خـــودێ بکەت، ڤێجا دەســـتا ب داهێلیت

84 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

و ژ ڕاســـتییێ ب ڕەڤیت، نەخێر، بەلکو دڤێت هەردووکان بکەت، ئەگەران ژی بجهبینیت و پشتبەستنێ ل سەر خودێ تعالا ژی بکەت.[85]

ژ بەرهەمێن بـاوەرییا ب قەزا و قەدەرێ ئەوە: کـو خـودایێ مەزن تشـتەك بۆ مـرۆڤی نەڤێت ژبلی خێرێ، هەردەم خـودێ خێر بۆ مـرۆڤی دڤێت، ل گەل هـــندێ ژی ل دەمێ مـــرۆڤ بـــاوەرییێ ب قەزا و قەدەرێ دئینیت مـــرۆڤ دلتەنگ نـابیت و نـا ترسیت، دێ خۆ ل بەر موسیبەتان گریت و د دەلیڤێن تەنـگ و دژواردا بـووریت، دیسان ئەو یێ ڕازییە ب قەزا و قەدەرا خـودێ.[86]

خـــودایێ مەزن دبێژیت: ﴿ قُل لَّن يُصِيبَنَا إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَانَا ۚ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ ﴾ سُورَةُ التَّوبَة ((تو -ئەی پێغەمبەر- ب گەف وپاشڤەبرن ڤە بێژە ڤان شەرمزاران: تشـتەك ب سـەرێ مە نائێت ئەو نەبت یێ خودێ بۆ مـە حـەزکـری و د لـەوحێ پـاراسـتی دا نڤیسی، وئـەو دێ مـە ب سـەر نـەیـاران ئێخت، وخــودان بـاوەر بـلا خۆ بهێلنە ب هـیڤییا خـودێ ب تنێ ڤە)).

هەرووەسا دبیتە ئەگەرێ زێدەبوونا پەیوەندییا مرۆڤی ب دروستکەرێ خۆڤە کو خــودایێ مەزنە، بەردەوام دوعــا و هیڤیێن مــروڤی ژ خــودێ نە، ل گەل هندێ ژی ئـارامییا دلی د نـاڤخوویا مرۆڤیدا پەیدا دبیت، تـوشی دوودلیێ و خەمـوکیێ نـابیت، هەرووەسـا پەنـایێ بەر ب خۆ کوشـتن و تـاوانێ ژی نابەت.[87]

---

85 و 86 و 87 - کتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

7. بــــنەجهییا ل سەر بیروبـــاوەرا و خۆ گۆریکرن د ڕێکا وێ دا: ل دەمێ عەقیدا بـــاوەرییێ د نەفـسا مـرۆڤیدا مـوکوم بیت، ئەڤە گـرنتیەکێ ددەتە مـرۆڤی کو نەفسا مـرۆڤی چـاك بکەت، ئەگەر یێ بێ عەقیدە بیت؛ نە زانین و نە پەروەردە و نە چ تشت مفای ل مرۆڤی ناکەن.[88]

ئەڤ عەقیدە ئێکا هـند ژ مـرۆڤی دروسـت دکەت کـو خێر بۆ خۆ بڤێت، نە ژبەر هـندێ دا مـرۆڤ دلێ خۆ بـبەتە مـفایەکی یان ژبەر تشـتەکێ دونیایێ یان حەزەکێ، نەخێر، بەلکۆ ئەڤ عەقیدە ئێکا هند ژ مرۆڤی دروست دکەت کو دویر بیت ژ بێ هیڤییێ و یێ گەشـــبین بیت، ئەڤجا ب ڤێ چەنـــدێ مـــرۆڤێ مـــوسلمان دێ ب هیڤی ژیت و کارکەت و یێ ڕژد بیت. عەقیدێ شینوارەکێ مەزن ل سەر جڤاکی یێ هەی، ئـارمـانـجەکا ئێکگرتی د نـاڤبەرا تاکەکەسی و کومەلگەهێدا دکەت، ئەگەر عەقیدا وان ئێك بیت دێ ئارمانجا وان ژی ئێك بیت د نـاڤبەرا تـاکی و کومەلـگەهێدا، واتە: _ئەڤ چەنـدە دێ بیتە ئەگەرێ گـــرنتییا هـــندێ کـــو خۆ ب ئێك و دووڤە بـــگرن ب ڤیان و حەزژێکرنا د ناڤبەرا واندا پەیدابیت.[89]

بلا مرۆڤ بۆ زارۆکێن خۆ بەحسا ئەوان سەرهاتییێن سەلەفان ئەوێن ل سەر بێهنفرەهیی و خۆجهی و خۆ گۆریکرنـــا وان د ڕێکا ڤێ عەقیدێدا بـــکەت، هەروەسا بەحسا ئەوان کەسان ژی بۆ وان بکەت؛ ئەوێن د ناڤ جڤاکێ

---

88 و 89 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

مەدا د ئـامـادە، ئەو سەرهـاتییێن د بـنە ئەگەر کو ئەڤ عەقیدە د نەفـسا زارۆکیدا بـنەجھ ببن، چـونکی هەر ئەڤ عەقیدەیە دێ ئێکا هـند ژ وان دروسـت کەت کو د بەڕێزبـن و سەرشۆر نەبـن، بەردەوام دێ سەرێ وان بەرامبەر هەر هێزەکێ یێ بلند بیت، ژ کەسێ ناترسن و ژ چ دەستهەلاتدارا نـا ڕەڤن، دیسان خۆ بۆ کەسێ نـاچەمینن و ب دویڤ چ حەز و دلـچوونـان ناکەڤن.[90]

دوو: پەروەردەکرنـا پەرسـتنێ: هـندی ئەحکامێن شەریعەتی نە یێن پەرسـتنێ دهێنە هـژمـارتـن ب یاسـاییێن سەرەکی، ئەو ژی بـاوەری ئینان ب خـودێ و مەلائیکەتێن وی و پەرتـوکێن وی و پێغەمـبەرێن وی -سـلاڤ ل وان بـن- و ڕوژا دومـاهیێ و قەدەرێ خێرا وێ و شەرێ وێ، هـندیکە بیروبـاوەرن لایەنێ هـزری یێ دینی پێکدئینیت، کو پێغەمـبەری ﷺ ل دەسـتپێکا پێغەمـبەرینییا خۆ گـازی خەلکی دکر بۆ عەقیدێ، و هـندی شەریعەتە لایەنێ کریاری یێ دینی پێکدئینیت، و پێدڤییە ل سەر دایبابـان و پەروەردەکـاران هەر ژ زاروکیـنییێ زارۆکـان فێـری پەرسـتـنێ بکەن، بۆ نموونە: ڕوژیێ، نڤێژێ، و هەر عیبادەتەکێ دی یێ هوسا، ئارمانج ژ ئەڤێ چەنـدێ ئەوە کو زارۆك هەر ژ زارۆکینییا خۆ فێری ئەڤان پەرسـتنان بیت، چـونکی ل دەمێ ئەڤ زارۆکە مەزن دبیت ئەڤ پەرسـتنە دێ بۆ وی وەکی عەدەتەکی لێ هێت، دەمێ مەزن و پیر ژی دبیت ل سەر وی یا ب زەحـمەت نابیت.[91]

---

90 و 91 - کتاب:التربیة الاسلامیة. د.نافذ سلیمان العجب، د. محمد کامل الجمل

تێگەهێ پەرستنێ ب ڕەنگەکێ گشتی: پەرستن: ئەوە مرۆڤ گوهدارییا خودێ تعالا بکەت ب تەمامی، و دگەل هندێ کو مرۆڤی ب تەمامی ترس ژ خودێ تعالا هەبیت، ودگەل حەز ژێکرنا تەمام بۆ وی.[92]

و ئەڤ گوهداریکرنە ژی ل دەمێ مرۆڤ گوهدارییا خودێ تعالا دکەت، مرۆڤی ب عەقلێ خۆ قەناعەت پێ هەبیت، هندی خودێ تعالایە ئەوە چێکەرێ هەمی تشتان، ئەوە ل سەر هەمی تشتان خۆدان شیان، و ئەو عەبدێن خۆ یێن چاك دکەتە د بەحەشتێ دا، و عەبدێن خۆ یێن خرابکار و کافر دکەتە د ئاگری دا.[93]

پەروەردەکرن ل سەر ستوینێن ئیسلامێ:

1. نڤێژ: دایباب دێ دەستپێکەن ب فێرکرنا زارۆکی ب ستوینێن نڤێژێ، و ئەرکێن وێ، و کا ب چ بەتال دبیت، پێغەمبەری ﷺ یا دەستنیشانکری کا ل چ تەمەن دێ زاروکی فێری نڤێژێ کەن[94]، پێغەمبەر ﷺ دبێژیت: ((مُـروا الـصَّبيَّ بـالـصَّلاةِ إذا بـلغَ سـبعَ سنينَ وإذا بـلغَ عشرَ سنينَ فـاضرِبوه علَيها)).[95] ئانکو: فەرمانا زاروکی ب نڤێژێ بکە، ل دەمێ دبیتە حەفت ساڵ، و ئەگەر بۆ دەه ساڵ و نڤێژ نەکر، ب قوتە، ب قوتانەکا بێ ئێش و زیان.

---

92 و 93 و 94 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل
95- صحيح أبي داود:٤٩٥.

ل سەر وان کەسێن بەرپــــرس ژ زارۆکی پێدڤییە زاروکی فێری چـــوونـــا مــزگەفتێ بکەن، دا کو فێری هــندێ بیت نڤێژێن خۆ ب کوم بکەت وەختێ مەزن دبیت دێ فێری ڤێ چەنــدێ بیت، هەروەســـا دا ڤیانـــا خەلکی ژی بچیتە د دلێ وی دا، و خۆ بدەتە دگەل کومێ و ئوممەتێ، و دا نەیێ ڤەدەر بیت و بخۆ هەڤالێن بــاش ژی هەلــبژێریت، و فێری ڕاوەســتیانـــا د دەمێ نڤێژێ دا بیت، ب شێوەیەکێ تـازە و جـوان ب ڕاوەستیت، دگەل هـندێ ژی پابەند بیت ب تورە و ڕەوشتێن باش.[96]

هەروەسـا زارۆك دێ فێری پەرسـتنێ بیت ب ڕێکا پێشەنگێن چـاك، دڤێت دایك و بـاب نمـوونێن چـاك بـن بۆ زاروکێن خۆ، دڤێت ئەڤ دایبابە ڕژد بـن ل سەر جێــبەجێکــرنـــا نڤێــژان، و د دەمێ وان دا بکەن، چـــونکی ئەوێ چ نەبیت، چ تشـتی نـادەت، ئـانکو ئەوێ چ نەبیت مـا دێ چ تشـتی نیشا زارۆکێ خۆ دەت، و شێــوازێـن ترسێ و ڤیـانێ بکـاربیـنیـت، بەلێ شێـوازێ ڤیانێ ل سەر یێ ترسێ بێخیت، و دڤێت چـــاڤێ دایبابـــان ل زارۆکێن وان بـــن، کا نڤێژێن خۆ دکەن، یان نـــاکەن، دا کو ئەڤ زارۆکە ژی هەســـت پێ بکەت کو ئەو دڕژدن ل سەر نڤێژێن وان.[97]

96 و 97 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

2. ڕوژی: ڕوژی ئەوە: خۆ گـرتـنە ژ خـوارنێ و ڤەخـوارنێ و نڤینێ و هەر تشـــتەکێ ببیتە ئەگەر ئەڤێ ڕوژیێ بشکێنیت، ڕوژیگرتـــن دەســـتپێدکەت ژ بانگێ سپێدێ هەتا بانگێ مەغرەب، ب ئنیەتا هندێ کو ئەڤ ڕوژیگرتنە مرۆڤی نێزیکی خۆدێ تعالا بکەت، ئارمانج ژ ئەڤێ ڕوژیگرتنێ ئەوە مرۆڤ تەقـوایێ ل دەڤ خۆ پەیدابکەت.[98]، خـودێ تـعالا دبێژیت: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾ ﴾ سُورَةُ البَقَرَة ((گەلی ئەوێن باوەری ب خودێ وپێغەمبەرێ وی ئینای وکار ب شریعەتێ وی کری، خودێ ڕۆژی ل سەر هەوە فەرکرییە کانێ چاوا ل سەر مللەتێن بەری هەوە فەرکربوو؛ دا بەلکی هوین تەقوایا خودایێ خۆ بکەن، و ب گوهداری وپەرستنا وی ب تنێ هوین پەرژانەکی بکەنە د ناڤبەرا خۆ وگونەهان دا)).

ڕوژیگرتنێ شـــوینوارەکێ ئەرێنی و کاریگەر یێ هەی د بهێزکرنـا بـــاوەرییا زارۆکی دا، و د تەوحیدا وی دا، د بیروبـــاوەرو پەرســـتنێن وی دا، و دبیتە ئەگەر بەردەوام وژدانـــا زارۆکی یا هشیاربیت، دێ بەردەوام هەســـت ب وێ چەنـدێ کەت کو خـودێ تـعالا یێ دگەل وی، و هەر جـهەکێ بچیتێ وی دبینیت، و هەروەسا دێ بیتە ئەگەر کو ڕەوشتێ وی بلند بکەت، و روحەکا

98- کتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

پــاقــژ ل دەڤ وی پەیدابکەت، ڕوژیگرتــن دبیتە ئەگەر کو دلــچوونــا وی بشکێنیت(شــهوة)، ئەڤ ڕوژیگرتــنە دبیتە ڕاهێنانەك ل سەر کونترۆلکرنــا کریارێن وی و مــوکوم کرنــا حەز و ڤیانێن وی، هەروەســا دێ بێهنفرەهیێ ل دەڤ وی پەیداکەت، ڕوژیگرتن دبیتە ئەگەر کو ڤیان و دلوڤانی و نەرماتی و خێر د نەفــسا وی دا بهێتە چــانــدن، و دبیتە ئەگەر وژدانــا وی بلڤینیت و یێ ڕاســـتگۆ بیت دگەل کەسێن دەوروبەرێن خۆ، دێ سەحکەتێ کا کی پێدڤی ب هــاریکاریێ یە؟ دا هــاریکارییا وی بکەت، و دلۆڤانیێ پێ بــبەت، هــاریکارییا هەژاران بکەت، و دبیتە ئەگەرێ هــندێ کو حەز و ڤیانێن وی بۆ جڤاکی ب هێز بکەڤیت، دێ خۆ دەتە دگەل کومێ، و دێ دگەل وان کارکەت و هــاریکارییا وان کەت، دێ دلــوڤانی و هــاریکاری نــاڤبەرا وان دا پەیدابیت، دگەل ڤێ هەمیێ ژی کو ڕوژیگرتــن دێ بیتە ئەگەرێ هــندێ ســاخــلەمییەکا باش بدەتە زارۆکی، دێ زارۆکی پارێزیت ژ گەلەك نەخوشیان.[99]

3. زەکــات: گەشەبـــوون و زێــدەبـــوونە، ئەوژی حەقەکێ واجـــبە ل سەر دەســتەکەکا دەســتنیشانکری، د دەمەکێ دەســتنیشانکری دا، د مــاڵەکێ دەســتنیشانکری دا(بنێرە [100]) خـــودێ تـــعالا دبێژیت : ﴿ خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِم بِهَا ﴿١٠٣﴾ ﴾ سُورَةُ التَّوْبَةِ ((تو -ئــەی موحــەممەد- ژ مالێ ڤان تۆبــەکەرێن بــاشی وخرابی تێکەلی یەك کرین خێرەکێ وەربگرە کو ئەو پێ

99 و 100 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

ژ پیساتییا گونەهێ پاقژ ببن، و ژ دەرجێن دوڕوییان بلند ببنە دەرەجێن دلسۆزان)).

ژ قەدر و قیمەتێ زەکاتێ ئەوە: ئەو تەشریع و یاسا دانانەکا خوداییە، یا بنەجهە، ئەگەر ئەڤ چەندە دناڤ نەفسا زارۆکی دا هاتە چاندن و چەسپاندن، هەر ژ زارۆکینییا وی ب ڕێکا کریارا پەروەردێ و دێ بیتە ئەگەر کو دادپەروەری و ڤیان دناڤبەرا وان دا دروست بیت ل جهێ کەرب و کینێ، حەزژێکرن و گەهاندن دروست بیت ل جهێ خۆ دویرئێخستنێ، و دێ هاریکاری ل دەڤ پەیدابیت ل جهێ هندێ بهێتە دەلیڤە وەرگرتن، دێ بیتە کەسەکێ هەڤکار ل جهێ هندێ کو ببیتە کەسەکێ هەڤڕك، دێ بیتە کەسەکێ بەختەوەر ل جهێ بەخترەشییێ، و دێ گیانێ حەز ژێکرنا جڤاکی ب هێز کەڤیت دناڤبەرا هەمی تاکەکەساندا، دێ هاریکاریکارییا ئێك و دوو کەن ل سەر باشیێ و تەقوایێ و قەنجییێ، ئەڤەژی دێ بیتە ئەگەرێ هندێ کو بەخیلی و چڕویکی و ئەزئەزی د نەفسا کەسێن زەنگین دا کێم بیت، و کەرب و نەڤیان و حەسیدی ددلێ هەژاران دا نەمینیت، ل وی دەمی جڤاك دێ ب خوشی و ڤیان و ئارامی ژیت.[101]

101 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

4. حەج: ئەوە: کو مـرۆڤ پەرسـتنا خۆدێ تـعالا بکەت، ب جێبەجێکرنـا هـندەك سەروبەرێن پەرسـتنا(المـناسـك)، ل دویڤ رێبازا پێغەمـبەری ﷺ، ل جهەکێ تایبەت، ل وەختەکێ تایبەت، ودبیتە ستوینا پێنجێ ژ ستوینێن ئیسلامێ، ئەوێن خـودێ تـعالا فەرز کرین.[102]، ب گـوتـنا خۆ: ﴿ وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴾ سورة آل عمران ٩٧ ((وخـودێ ل سـەر مرۆڤێ شـیان هەبـن ل هـەچـی جهـێ ئـەو لـێ بـت قـەسـتکرنـا ڤێ مـالێ بۆ کـرنـا حـەجێ فـەرکرییە. وهـەچییێ بـاوەرییێ ب فەربوونا حەجێ نەئینت ئەو کافرە، وخودێ ییێ دەولەمەندە چو منەت ب وی وحەجا وی وکارێ وی نینە)).

و ژ شـــوینوارێن حەجێ ئەوە: دیتنەکا کریاری بۆ بـــرایینییا ئیسلامێ دیاردکەت، و ئێکگرتـنا ئـومـەتـا ئیسلامێ دیاردکەت، ل دەمێ هەمی کەس ژ هەمی جهان بەرەڤ حەجێ دچن، هەر ئێك رەنگەکە، و هەر ئێك زمانەکە، هەر ئێك ژ جـــهەکی یە، و هەمی ب ئێك جـــلکن و بەرێ خۆ ددەنە ئێك قیبلە، و پەرســـتنا ئێك خـــودایی دکەن، کو خـــودێ تـــعالایە، حەج قوتابخانەکە کەسێ موسلمان فێری بێهنفرەهییێ دکەت، و بیرا خۆ ل رۆژا دوماهیێ دئینیت، و ئـەو تشتێـن تێدا چێدبن، مـرۆڤ ل حەجێ هـەست

102 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

ب خوشيا پەرستنێ دكەت، و مرۆڤ مەزناهييا خودێ تعالا دزانيت، مرۆڤ دبينيت هەمى بەندە خۆ بۆ خودێ تعالا دشكێنن، حەج ڕێورەسمەكێ مەزنە كو مرۆڤ خێرا ب دەست خۆ ڤەبينيت، و ل حەجێ خێرێن مرۆڤى دوو جاركى دبن، گونەهێن مرۆڤى د غەفرن و ژێ دچن، ل دەمێ مرۆڤ دچيتە حەجێ و دزڤريت مرۆڤ پاقژ دبيت ژ گونەهان، مرۆڤ وەكى وێ ڕوژێ يە هەر وەكى ژ نوى ژدايكبووى.[103]، ژ كيسێ ابو هورەيرەى -خودێ ژێ ڕازيبيت- گوت: من گوه ل پێغەمبەرى بوو ﷺ دگوت: ((مَن حَجَّ لِلَّه فَلَمْ يَرْفُثْ، ولَمْ يَفْسُقْ، رَجَعَ كَيَومِ ولَدَتْهُ أُمُّهُ)).[104]ئانكو: هەركەسێ حەجێ بكەت، و چ خەلەتيێ و جەدەلێ نەكەت، دێ زڤريتەڤە هەر وەكى ژ نوى ژدايكبووى.

ژ ئەڤا بورى بۆ مە دياردبيت كو فەلسەفا پەروەردا ئيسلامى د قورئان و سونەتێ دا، ڕاوەستيانێ ل سەر پەرستنان دكەت، وەكى ژێدەرەكێ ژينێ و گرنگە بۆ كردارا پەروەردا بەردەوام بۆ تاك و كومەلێ ، هەر پێنج نڤێژ پەروەردەكا ڕوژانەيە، و نڤێژا جومعێ پەروەردەكا حەفتيانەيە، و هەردوو نڤێژێن جەژنێ و ڕوژيێن ڕەمەزانێ و دانا زەكاتێ و كرنا حەجێ ئەڤە هەمى پەروەردەكا سالانەيە، پەروەردا ئيسلامى پەروەردەكا پێكڤەگرێداييە بۆ ژيانێ، خۆ ژ ڕوژا بوونا مرۆڤى هەتا مرۆڤ دچيتە د قەبرى دا، و دبيتە

103 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

104- صحيح البخاري: ١٥٢١.

ئەگەرێ بەختەوەرییێ بۆ دونیا و ئاخرەتا مرۆڤی، بۆ وی کەسی یێ تەقوا خودێ تعالا بکەت، و فەرزێن خودێ تعالا بجهبینیت، و یێ ڕژد بیت ل سەر جێبەجێکرنا ڤان فەرزان د دەمێ وان دا.[105]

سێ: پەروەردا مێشکی: خودایێ مەزن کەرەما مێشکی و ئازادییا هەلبژارتنێ و بەرپرسیارەتییێ یا ل گەل مرۆڤی کری(٨)، خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ۝٧٠﴾ سورة الإسراء ((و ب ڕاستی مە ب دانا عەقلی وهنارتنا پێغەمبەران دووندەها ئادەمی ب قەدر ئێخست، وهەر تشتەکێ ل گەردوونێ بندەستی وان کر، ودەوار ل هشکاتییێ وگەمی ل دەریایێ بۆ هلگرتنێ مە بندەستی وان کرن، ومە ژ خوارن وڤەخوارنێن پاقژ رزقێ وان دا، ومە ئەو ب سەر گەلەك چێکرییان ئێخستن سەرێخستنەکا مەزن)).

ل دویڤ ئەوا بووری پلەیا مێشکی د ئیسلامێدا بۆ مە دیاردبیت، کو پلەیەکا بلندە، ژبەر هندێ خودێ ڕاسپاردنا مرۆڤی _تەکلیفکرن_ یا ل سەر مێشکی ڕاوەستاندی، خودێ حسابێ ل گەل کەسەکی ناکەت ئەگەر مێشك نەبیت، ژبەر هندێ دێ بینی ڕاسپاردن ل سەر کەسێ دین (المجنون) ڕادبیت، هەروەسا زارۆکی ژی هەتا بالغ دبیت، یێ نقستی ژی

105 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

چ ل سەر نینە هەتـا هشیار دبیت و یێ نەچـار بیت هەتـا کو حەز هەبیت، ئانکو: ئەو ب خۆ و ب حەزا خۆ وی کاری ئەنجامبدەت.[106]

ئیسلامێ یا گـازیکری کو مـرۆڤ مێشکێ خۆ بـدەتە کاری و وەبەرهێنانێ تێـدا بکەت، هەروەسـا گەشە و بەرفـرەهـ بکەت، ئەگەر ئەم سەحکەیـنە قـورئـانێ پەیڤا (الـعقل) تێدا نـابینین، وەك ژێدەر، بەلـکو یێ هـاتی ب شێوازێ (الـفعال): (یـعقلون، یـتفکرون، یـفقهون، یـتدبـرون، و ...هـتد)، ئەڤەژی ئـامـاژەیە بۆ گـرنگییا مێشکی ب کارێن خۆ یێن بۆ هـاتینە چێکرن، گـازیکرن بۆ زانینێ د ئیسلامێدا؛ گـازییەکا روون و ئـاشکەرا و بەرفـرەهە[107]، د قـورئـانێدا ئێکەم ئـایەت هـاتییە خـوار: ﴿ اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِى خَلَقَ ۝١ ﴾ سُورَةُ العَلَق ((تـو -ئـەی مـوحـەمـمەد- وێ یـا بۆ تـە هـاتییە خـوارێ ژ قـورئـانێ ب ناڤێ خودایێ خۆ یێ د ئافراندنێ دا ئێکانە بخوینە)).

هەروەسـا ئیسلام گـازی مرۆڤی دکەت، کو بەردەوام ب درێژاهییا ژیانێ خۆ فێربکەت[108]، خـودایێ مەزن دبێژیت: ﴿ وَقُل رَّبِّ زِدْنِى عِلْمًا ۝١١٤ ﴾ سُورَةُ طه ((وتـو بێژە: خـودایێ مـن تـو زانینێ ل سـەر زانـینا مـن زێدەکـە)) ، هەروەسـا زانـا دهێنە هژمارتن ب پاقژترین و بژارەترین مرۆڤ و ب میراتگرێن پێغەمبەران، ئەو بۆ خودێ نێزیکترین کەسن[109]،

106 و 107 و 108 و 109 - کتاب:التربیة الاسلامیة. د.نافذ سلیمان العجب، د. محمد کامل الجمل

خـــودايێ مەزن دبێـــژيـــت: ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ ۗ ﴿٢٨﴾﴾ سورة فاطر ((هەما ئەو ب دورستی ژ خودێ دترسن وکاری ب فەرمانا وی دکەن یێن زانا ب خـودێ وسـالۆخـەت وی وشریعەتێ وی وکـو ئـەو ل سـەر هـەر تشـتەکی یێ خـودان شـیانـە))، بەرامـبەر ئەڤێ چەنـدێ ئیسلامێ ئەم یێن پـاشڤەبـرین ژ ئەوان تشـتـان یێن کو مێشکێ مـروڤی تێکددەن، وەکی: چاڤلێکرنا کۆرە، ل دویڤچوونا هـزرێ و هەر گۆتـنەکا بهێتە گۆتن یاکو بێ بەلگە مرۆڤ وەربگریت، هەروەسا ڤەخوارنا مەیێ و هەرتشتەکێ مرۆڤی سەرخوش و بێ هوش بکەت.[110]

بنیاتێن پەروەردا مێشکی د ئیسلامێدا:

1. هـزرکرن و پەنـد وەرگـرتـن: قـورئـانـا پیرۆز بەرێ مە ددەتە هـندێ کو هـزر د چێکرییێن خـــودێ دا بکەین، داکو ئەڤە ببیتە بەلـــگە ل سەر هەبـــوونـــا خـودێ، هەروەسـا دا سـالـوخـەتێن تەمـام و ئـافـرانـدنێن خـودێ بۆ مـرۆڤی ديـاربـــن، د قـــورئـــانـێدا بۆ مە دياردبيت ل دەمێ مـــرۆڤ هــزر د چێکرییێن خـودێ دا دکەت، ئەڤە بۆ مـرۆڤی ب پەرسـتن دهێتە هـژمـارتـن[111]، خـودایێ مەزن دبێژیت: ﴿إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿١٩٠﴾﴾ سورة آل عمران

110 و 111 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

((هندی د ئافراندنا عەسمانان وعەردی دایە ب ڕەنگەکێ نوی وبێ وێنە، و د دویڤکهاتنا شەڤێ وڕۆژێ دا، وژێکجودابوونا وان ژ لایێ کورتی ودرێژییێ ڤە، نیشانێن مەزن ل سەر تەوحیدا خودێ هەنە بۆ خودانێن عەقلێن ساخلەم)).

﴿ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَٰذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١٩١﴾ ﴾ سورة آل عمران

((ئەوێن د هەمی حالێن خۆ دا خودێ ل بیرا خۆ دئینن: ژ پییان ڤە و دڕوینشتی و ل سەر تەنشتێن خۆ، وئەو هزرێن خۆ د ئافراندنا عەسمانان وعەردی دا دکەن، ودبێژن: خودایێ مە تە ئەڤە ژ قەستا نەئافراندینە، تو ژ وێ چەندێ یێ پاك وپیرۆزی، ڤێجا تو عەزابا ئاگری ژ مە دویر بێخە)).

و ئیسلامێ سنوورێ ئەڤێ هزرکرنێ یێ بۆ مە دیارکری، دڤێت مرۆڤ هزر د چێکرییێن خودێ دا بکەت، نە کو هزر د زاتێ خودێ دا بکەت، ڤێجا مرۆڤ دێ هزر د ئەوان چێکرییاندا کەت ئەوێن دبنە بەلگە بۆ دیاربوونا مەزناهیی، ئێکینی، هێز و شیانێن خودایێ مەزن، وان تشتان یێن کو تەمامییا خودێ بۆ مرۆڤی دیاردکەن.[112]

112 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

2. لێگەریان ل دویڤ بەلـــگان: ئیسلام ژ مە داخــــواز دکەت کو ئەم ڕێزێ ل عەقلیەتـا مرۆڤان بـگرین، ئەگەر بەلـگە نەبـن چ تشـتا قەبـویل نەکەت[113]، خـــودایێ مەزن دبێژیت: ﴿ قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿١١١﴾ ﴾ سورة البقرة ((تو -ئەی موحەممەد- بێژە وان: کانێ هوین دەلیلێ خۆ ل سەر ڕاستییا گۆتنا خۆ بینن ئەگەر هوین د گۆتنا خۆ دا دڕاستگۆنە)).

هەرووەسا ئەم یێن هاتینە پاشڤەبرن ژ هندێ کو هەر تشتەکێ دهێتە گۆتن مـرۆڤ قەبـویلکەت.[114]، خـودایێ مەزن دبێژیت: ﴿ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ ۚ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا ﴿٣٦﴾ ﴾ سورة الإسراء ((وتـــو -ئەی مرۆڤ- ل دویڤ وی تشتی نەچە یێ تو چو ژێ نەزانی، بـەلکی خۆ ژێ پشتڕاست بـکە پاشی. هندی مرۆڤە یێ بـەرپسیارە ژ وی تشـتێ وی گوهـ‌وچاڤ ودلێ خۆ تێدا ب کار ئینای، ڤێجا ئەگەر وی ئەو د باشییێ دا ب کار ئینابن ئەو خێرێ دێ وەرگرت، وئەگەر وی ئەو د خرابییێ دا ب کار ئینابن دێ ئێتە جزادان)).

3. ل دویڤ نەچوونا هزرێ: ئیسلامێ ئەم یێن پاشڤەبرین، کو ئەم ل دویڤ هـزر و تەخـمینا بچین، ئەوژی ئەوە ئەگەر تشـتەك یێ پشـتڕاسـت نەبیت، ب تایبەت ئەگەر هزرێن خراب بن، ئەوێن بەرێ مرۆڤی ددەنە هندێ مرۆڤ هـزرا خەلەت و خـراب ژ خەلکی بکەت یان ژێ مـرۆڤ کاودانەکێ نەرێنی

113 و 114 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

وەربگریت، بێی کو وی تشتی پشتڕاست بکەت کا یێ دروستە یان نە[115] دەربارەی ئەڤێ چەندێ خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ ۝١٢﴾ سورة الحجرات ((ئەی ئەوێن باوەری ب خودێ وپێغەمبەرێ وی ئینای وکار ب شریعەتێ وی کری هوین گەلەك خۆ ژ هندێ بدەنە پاش کو هزرا خرابییێ ژ خودان باوەران بکەن؛ چونکی هندەك ژ وێ هزرێ گونەهە)).

4. پاشڤەبرن ژ چاڤلێکرنا کۆرە: تەکوزکرن ل سەر ڕێزگرتنا ئیسلامێ بۆ مێشکێ مرۆڤی، هەر کەسەکێ کەسایەتییا خۆ یا هەی، ژ کارێ خۆ یێ ئازاد و بەرپرسە، ل گەل هندێ ئەم یێن پاشڤەبرین کو ب چاڤلێکرنەکا کۆرە ئەم چاڤ ل خەلکەکی بکەین.[116]

5. پاراستن ژ گۆتگۆتکا: ئیسلام دژایەتییا بەلاڤبوونا ئەوان دەنگوباسا دکەت یێن کو چ بەلگە بۆ نەبن، هەما ژبەر هندێ خەلك بەلاڤەدکەن بتنێ دا کارتێکرنێ ل خەلکی بکەت.[117]

ئیسلامێ ڕێبازەك یا دانای بۆ هندێ کو دژایەتییا ئەڤان جۆرە دەنگوباسان بکەت، ئەو دەنگوباسێن بەلاڤدبن بێی کو بەلگەك بۆ هەبیت.[118]، ل دویڤ ئەڤان ڕێکان:

115 و 116 و 117 و 119 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

- پشتڕاستبوون ژ دروستییا دەنگوباسی.[119]: خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ﴿٦﴾ ﴾ سورة الحجرات ((ئەی ئەوێن باوەری ب خودێ ئینای ودویکەفتنا پێغەمبەرێ وی کری، وکار ب شریعەتێ وی کری، ئەگەر فاسقەکی گۆتنەك بۆ هەوە ئینا بەری هوین باوەر ژێ بکەن وگۆتنا وی ڤەگوهێزن، هوین خۆ ژێ پشتڕاست بکەن؛ دا هوین گونەها کەسێ نەکەنە ستوییێ خۆ، پاشی سەرا وێ چەندێ پەشێمان ببن)).

شێوازێ دیارکرنا ئەڤی دەنگوباسی ئەوە: مرۆڤ ڤی دەنگوباسی ژ ئەوی کەسێ ب چاڤێن خۆ ئەڤ تشتە دیتی وەربگریت، ل دەمێ ئەڤی کەسی دەنگوباس بەحسکری، ل وی دەمی مروڤی دووپاتکر کو ئەڤ دەنگوباسە یێ دروستە.[120]

- مرۆڤ دەنگوباسان بۆ ژێدەرێ وی بزڤرینیت[121]، ژبەر گۆتنا خودایێ مەزن : ﴿ وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ ۖ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَىٰ أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنبِطُونَهُ مِنْهُمْ ۗ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٣﴾ ﴾ سورة الحجرات ((وئەگەر فەرمانەکا دڤێت بێتە ڤەشارتن یا کو پەیوەندی ب تەناهییێ ڤە هەی، یا کو خێرا وێ بۆ ئیسلامێ وموسلمانان دزڤرت، یان پەیوەندی ب ترسێ ڤە هەبت یا بگەهتە

119 و 120 و 121 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

وان، ئەگەر ئەو گەهشتە ئەوێن هە یێن باوەرییێ جهێ خۆ د دلێن وان دا نەکری، ئەو دێ وێ د ناڤ مرۆڤان دا بەلاڤ کەن، وئەگەر وان ئەو بۆ پێغەمبەرێ خودێ سلاڤ لێ بن وبۆ زانا وتێگەهشتییان زڤڕاندبا، دا خودانێن تێئێنانەدەر وزانینێ ژ وان ڕاستییا وێ زانن. وئەگەر قەنجییا خودێ ل سەر هەوە نەبا وکو وی دلۆڤانی ب هەوە بر، هوین دا دویکەفتنا شەیتانی کەن کێم ژ هەوە تێ نەبن)).

- مرۆڤ ئەزمانێ خۆ بپارێزیت: چێنابیت هەر تشتەکێ مرۆڤ گوهلێ ببیت، ئێکسەر مرۆڤ بێژیت و بەلاڤکەت، بەلکو دێ ئەوان ئاخڤتنان بێژیت؛ ئەوێن باش و پاقژ و یێن مفایی دگەهیننە خەلکی، ل گەل هندێ مرۆڤ گەشبینیێ د ناڤ خەلکیدا بەلاڤبکەت[122]، خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُم مَّا لَيْسَ لَكُم بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِندَ اللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾﴾ سُورَةُ النُّورِ ((دەمێ هوین ڤێ درەوا مەزن وەردگرن و ب ئەزمانێن خۆ ڤەدگوهێزن، وئەو گۆتنەکا نە یا حەقە، وهەوە چو زانین پێ نینن، وئەڤە بۆ هەوە چێ نابت: گۆتنا نەحەقییێ، وگۆتنا بێ زانین، وهوین هزر دکەن ئەو تشتەکێ سڤك وبچویکە، وئەو ب خۆ ل نك خودێ یا مەزنە. وگەفەکا مەزن د ڤێ چەندێ دا هەیە کو مرۆڤ نەحەقییێ بەلاڤ بکەت)).

122 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

﴿ وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُم مَّا يَكُونُ لَنَا أَن نَّتَكَلَّمَ بِهَٰذَا سُبْحَانَكَ هَٰذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ ﴿١٦﴾ ﴾ سُوْرَةُ النُّور ((ودەمێ هەوە ئەو گوهـ لێ بووی بلا هەوە گۆتبا: بۆ مە چێ نابت ئەم ڤێ درەوێ بێژین، پاكی بۆ تە بت -ئەی خودا- ژ گۆتنا ڤێ چەندێ د دەر حەقا كابانییا پێغەمبەرێ تە موحەممەدی دا -سلاڤ لێ بن-، وئەڤ درەوە د گونەهـ وجزایێ خۆ دا یا مەزنە)).

ئبن عومەر _خودێ ژ ئەوان ڕازیبیت_ دبێژیت: هەژیترین تشتێ موسلمان پاقژ بكەت ئەزمانێ وییە.

- هزرا باش ژ خەلكێ چاكیێ ژ موسلمانان: كەسەك ب چاكی و باشیێ بەرنیاسە، پاشی مرۆڤی دەربارەی وی تشتەك گوهـ لێ بوو، چێنابیت ئێكسەر مرۆڤ هزرا خەلەت ژ ئەوی بكەت، هەتا بەلگەكێ دیار و ئاشكەرا بۆ مرۆڤی دیاربیت، كو ئەڤ گۆتنە یا ژ وی پەیدابووی.[123]، ژبەر گۆتنا خودایێ مەزن: ﴿ وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُم مَّا يَكُونُ لَنَا أَن نَّتَكَلَّمَ بِهَٰذَا سُبْحَانَكَ هَٰذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ ﴿١٢﴾ ﴾ سُوْرَةُ النُّور ((بلا ژن ومێرێن خودان باوەر هزرا باش ژ ئێك ودو كربا دەمێ وان گوهـ ل ڤێ درەوا مەزن بووی، وگۆتبان: ئەڤە درەوەكا ئاشكەرایە د دەرحەقا عائیشایێ دا خودێ ژێ رازی بت هاتییە گۆتن)).

---

123 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

4. پەروەردا جڤاك و ڕەوشـتی: دینێ ئیسلامێ دهێته هـژمـارتـن ب دینەکێ جڤاکی، دینەکێ نـاڤنجی د نـاڤبەرا بەرژەوەنـدییا تـاکەکەسی و کۆمێدا: نە بەرژەوەنـــدییا تـــاکەکەسی ب سەر یا کۆمێ دئێخیت و نە بەرژەوەنـــدییا کۆمێ ب سەر یا تـاکەکەسی دئێخیت، ڤێجا ئیسلامێ ڕێبازەکا نـاڤنجی کو د بەرژەوەنـــدییا هەردوویان یا تـــاکەکەسی و کومێدا بیت دانـــایە، ب ڤێ چەنـدێ دا جڤاکەکێ دروسـت پەیدابـبیت، یێ کو ڤیان و بـراینی د نـاڤبەرا ئەوانـدا پەیدابـبیت، پەروەردا جڤاکی د ئیسلامێدا ل سەر چەند ڕەوشتەکان یا ڕاوەســتیایە، کو ڕەوشـــتێن تـــاکەکەسی و کۆمێ ڕێك دئێخیت، ژ ئەوان ڕەوشتان ژی: بـاشییا ل گەل دایبابـان، ڕێزگرتنا کەسێ مەزن، دلوڤانی بـرن ب زارۆکی، قەنجییا ل گەل جیرانی، هەڤنیـاسیـن و ڤیـان، خـــزمەتکرنـــا خەلکی کو مرۆڤ مفای بگەهینیتە وان، هاریکاریکرنا کەسێن پێدڤی، مرۆڤ کەیفخۆشیێ و دل خۆشیێ بکەتە د دلێ خەلکیدا و دناڤبەرا ئەواندا خۆش بکەت، ئەڤ ڕەوشـــتە هەمی دێ جڤـــاکەکی پەیـــداکەت، یێ ب ئێـــمـــن و ب ســـــلامەتبیت، هەروەســـــا ب خۆشی و پێکڤە بـــژین، یێ دویر بیت ژ نەخوشیێ و یێ ئێمن بیت.[124]

124 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

ئیسلامیێ ئەم ییێن پالداین کو ڕەوشتەکێ باش و بلند ل دەڤ خۆ پەیدا بکەین: ڕەوشت دهێتە نیاسین؛ کو بارودۆخەکێ دەروونییە، ل دەمێ کریارەك ژ مرۆڤی پەیدادبیت، چ یا باش یان خراب بیت، بێی مرۆڤ هزر تێدا بکەت.[125]

گەلەك فەرمووده دەربارەی بهایێ ڕەوشتی و خێرا وێ ییێن هاتین، ئەو کەسێ ب ڕەوشت بیت کا دێ چەند ییێ خودان خێرببیت؟[126]، ژ ئەبی الدرداء -خودێ ژێ رازیبیت- دبێژیت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: ((ما شيءٌ أثقلُ في ميزانِ المؤمِنِ يومَ القيامةِ مِن خُلُقٍ حسَنٍ، فإنَّ اللَّهَ تعالى ليُبغِضُ الفاحشَ البَذيءَ)).[127] ئانکو: تشتەك د تەرازییێدا ل ڕۆژا قیامەتێ ژ ڕەوشتێ بلند گرانتر نابیت، هندی خودایێ مەزنە حەز ژ وی کەسی ناکەت ییێ ئاخفتن کرێت بیت.

ژ عائیشایێ _خودێ ژێ ڕازیبیت_ گۆت: من گوه ل پێغەمبەری بوو ﷺ دگۆت: ((إن المؤمنَ لَيُدْرِكُ بحُسْنِ خُلُقِه درجةَ الصائمِ القائمِ))[128] ئانکو: هندی باوەرداره، ب ڕەوشتێ خۆ ییێ جوان دێ گەهیتە پلەیا ڕۆژیگرێ شەڤنڤێژکەر ، واتە:-ڕۆژی و نڤێژێن سوننەت-.

---

125 و 126 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

127 - صحيح الترمذي: ٢٠٠٢

128- صحيح أبي داود:٤٧٩٨

ڕەوشـتـێ مـوسـلـمـانـی د خێزانێدا: ئەوە کو سەرەدەریێ ل گەل دایبابێن خۆ بکەت؛ سەرەدەریەکا ب ڕێز، ئەو ل سەر هندێ کو هەستێن وانا نەشکێنیت و یێ ڕژد بیت خۆ ئەگەر ب پەیڤەکا بـچویك ژی بیت، چـونکی ئەو دزانیت کو ڕازیبوونـا خــودێ یا گــرێدایە ب ڕازیبوونــا دایبابــانڤە[129]، ژبەر گۆتـنا خــودایێ مەزن: ﴿ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا ۚ إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَا أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ ﴾ سورة الإسراء ((وخودایێ تە -ئەی مرۆڤ- فەرمان دایە کو پەرستنا وی ب تنێ بێتەکـرن، وفــەرمــان ب قــەنجییا د گــەل بــاب ودەیکێ کــرییە، و ب تـایبەتی دەمێ ئـەو پیر دبـن، ڤێجا ئـەگـەر تە تشتەك ژ ئێك ژ وان یـان ژ هەردووان گوهـ لێ بوو تو بێنا خۆ تەنگ نەکە ووان حسێب نەکە بارەکێ گران، وگۆتنا نەخۆش نەبێژە وان، خۆ تو نەبێژێ: ئۆف! کو کێمترین پەیڤا نەخۆش ئەوە، وکارەکێ کرێت د دەحەقا وان دا بلا ژ تە دەرنەکەڤت، بەلێ د گـەل وان یێ نـەرم بـە، وهـەردەم ب گۆتـنەکـا نـەرم وجـوان وان بـاخێڤە)).

﴿ وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا ﴿٢٤﴾ ﴾ سورة الإسراء ((وتـو چـەنگێ خۆ بۆ دەیـك وبـابێ خۆ بشکێنە وڕەحـمێ ب وان بـبە، و ل سـاخـی ومرنـا وان تـو داخـوازێ ژ خـودایێ خۆ بـکە کـو ب دلۆڤانییەکا

---

129 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

بـەرفـرەهـ دلۆڤانییێ ب وان بـبەت، كـانێ چـاوا وان صـەبـر ل سـەر پەروەردەكرنا تە كێشایە دەمێ تو زارۆكەكێ بێ هێز وشیان)).

ڕەوشتێ موسلمانی د ناڤ جڤاكیدا: ئێك ژ مافێن جڤاكی یێن گرنگ ئەوە كـو زارۆك ل سەر ئەڤی ڕەوشـتی بـهێـتە پەروەردەكـرن، كـو ئەو ڕێـزێ ل مـامـوسـتاییێن خۆ بـگریت، ئەوان مەزن بكەت ب مەزنـاهییەكا سـنووردار، ئەوژی: پێشڤە ڕابیتەڤە و سـلاڤ بكەتێ، هەروەسـا دەنگێ خۆ ل سەر بـلند نەكەت و ب جـوانی و تـازە ل دەڤ ڕوینیتە خـوار، ئەوی تشـتی نەكەت یێ كەربێن مـاموسـتایێ وی ژێ ڤەدبن و حەزژێ نەكەت، دیسان خزمەتا وی بكەت و فەرمـانێن وی بجهـبینیت، ب چـاڤەكێ مەزن بەرێ خۆ بـدەتە ماموستایێ خۆ، ل دەمێ ماموستا دێ بینیت كو ئەڤ كەسە یێ ڕێزێ لێ دگـریت، هەروەسـا نـاچێبیت مـرۆڤ د دیوانـا وی دا ب ئـاخڤیت و خۆ ب تشتێن دیڤە مژویل بكەت.

دڤێت زارۆكی فێری تۆڕەیێن دەستویری وەرگرتنێ بكەت، وەكی: بەرسڤدانا سـلاڤێ، تۆڕەیێن ڕێڤەچـوونێ و ژبلی ئەڤان تۆڕەیان دڤێت مـرۆڤ زارۆكی فێری هەمی تۆڕەیێن گشـتی ژی بكەت، دڤێت سەروبەرێ وی یێ گونجای بیت د جلك و پرچا ویدا و بێهنێت خۆش ژێ بهێن، هەروەسا دڤێت بهێتە سالوخەت دان ب شەرمێ و چاڤگرتنێ، نە كو بهێتە سالوخەت دان كو

کەسەکێ بێ شەرمە و بەرێ خـــو ددەتە هەمی تشـــتێن کرێت، پێدڤیە ژ هەمی ئەوان ڕەفتارێن وی کێم و کرێت دکەت دویرببیت.[130]

ئێك ژ ستوینێن ڕەوشتی و تشتێن گرنگ ژ ڕەوشتی ئەوە: یێ ڕاستگۆ بیت و دویر بیت ژ درەوێ، چـــونکێ کەسێ مـــوســـلمان نـــاچێبیت یێ درەوین بیت[131]، ژبەر گۆتـنا خـودایێ مەزن: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ ﴿١١٩﴾﴾ سُورَةُ التَّوۡبَةِ ((ئـەی ئـەوێن بـاوەری ب خــودێ وپێغەمـبەرێ وی ئـینای وکـار ب شریعەتێ وی کری، تـەقـوایا خـودێ بـکەن و د هـەمـی کار وکـــریـــارێـن خۆ دا ژ وی بترسن، وکاری ب فـەرمـانـا وی بـکەن، و د گـەل ڕاستگۆیان بن د باوەری وسۆز و د هەمی کارێن وان دا)).

پێنـج: پەروەردا لەشی:

ئیسلامێ ئەم یێن پـالـداین کو ئەم چـاڤدێرییا لەشێ خۆ بکەین، مـروڤی لەشەکێ ب هێز و ســـاخـــلـەم هەبیت ژ نەســـاخییان، کــو بشێت هەمی پەرســـتنان جێبەجێ بکەت و بجهـــبینیت[132] ، پێغەمـــبەر ﷺ دبێژیت ((الْمُؤْمِنُ القَوِيُّ خَيرٌ وَأَحَبُّ إلى اللهِ مِنَ المُؤْمِنِ الضَّعِيفِ، وفي كُلٍّ خَيرٌ))[133] ئـانکو: بـاوەرداری بهێز چێتر و بـاشـتر و خۆشـتڤیترە ل دەڤ خــودێ ژ باوەرداری لاواز و خێر یا د هەردووکاندا هەی.

---

130 و 131 و 132- کتاب:التربیة الاسلامیة. د.نافذ سلیمان العجب، د. محمد کامل الجمل
133- صحیح المسلم:٢٦٦٤.

بۆ نمـوونه: وەرزش: زەڤلەکێن مـرۆڤی ب هێز دئێخیت و گەشێ پێ ددەتێ، هـاریکارییا ئەوان زەڤلەکان دکەن کو پێبگەهـن، مـروڤ فێری بێهنفرەهیێ دبیت و کونترۆلا کریار و هەســـت و ســـوزێن خۆ دکەت، ل دەمێ مـــرۆڤ چـاڤدێرییا لەشێ خۆ بکەت؛ ئەڤ چەنـدە هـاریکارییا مـرۆڤی دکەت کو هزروبیرێن مرۆڤی ب کارێ خۆ ڕابن، ل دەمێ مرۆڤی ساخلەمییەکا باش هەبیت، ئەڤ ساخلەمییە هاریکارییا مرۆڤی دکەت کو هـزروبیرێن مرۆڤی ژی دروست کارێ خۆ بکەن، هاریکارە ل سەر چالاککرنا کریارا هزری، ژبەر وێ گرێدانا موکوم یا د ناڤبەرا لەشی و چالاکییا هزریدا.[134]

بنیاتێن پەروەردا لەشی:

1. خـــوارنەکا ســـاخـــلەم: ئیسلامێ گـــازییا مە یا کری کو ئەم خـــوارنەکا ساخلەم بۆ لەشی دابین بکەین، ئەو ژی چەند مەرجەك بۆ دڤێن، ژ ئەوان: خـوارنەکا حەلال د ژێدەر و جۆرێ وێ دا بیت، ئـانکو: ئەو جۆرێ خـوارنێ بخۆ یێ حەلال بیت، کا ب چ ڕێك ئەڤ خـــوارنە ب دەســـت خۆڤە ئینایە؟ و پێدڤیە ئەڤ خـوارنە یا پـاقـژ بیت[135]، ژبەر گۆتـنا خـودایێ مەزن: ﴿ فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١١٤﴾ ﴾ سُورَةُ النَّحْل

134 و 135 - کتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد کامل الجمل

((ڤێجا هوین -گەلی خودان باوەران- ژ وی ڕزقی بخۆن یێ خودێ دایە هەوە، وبۆ هەوە حەلال وپاقژکری، وهوین سوپاسییا خودێ بکەن سەرا قەنجییا وی، کو ئعترافێ پێ بکەن وگوهدارییا وی بکەن، ئەگەر هوین ژ دل پەرستنا وی دکەن)).

ئەگەر مرۆڤی خوارنا حەلال خوار و دا زارۆکێ خۆ ئەڤە دێ بیتە ئەگەرێ چاکییا لەشی، مێشکی، هزری و دینی[136]، پێغەمبەر ﷺ دبێژیت: ((ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ أَشْعَثَ أغْبَرَ، يمُدُّ يَدَيْهِ إلى السَّماءِ، يا رَبِّ، يا رَبِّ، ومَطْعَمُهُ حَرامٌ، ومَشْرَبُهُ حَرامٌ، ومَلْبَسُهُ حَرامٌ، وغُذِيَ بالحَرامِ، فأنَّى يُسْتَجابُ لذلكَ؟!))[137] ئانکو: (پاشی ئەوی بەحسێ زەلامی کر: سەفەرێ درێژ دکەت، یێ سەرقژ و تووزەوی، دەستێن خۆ بەر ب ئەسمانیڤە درێژ دکەت، یا خودێ یا خودێ! و خوارنا وی یا حەرامە، ڤەخوارنا وی یا حەرامە، جلکێ وی یێ حەرامە و گوشتێ خۆ ب حەرامی یێ گرتی، ئەرێ چەوا دێ بەرسڤا وی هێتەدان؟)

ڤێجا ئەڤە دبیتە ئەگەرێ نەبوونا تەوفیق و بەرەکەتێ[138] پێدڤییە ل سەر پەروەردەکاری زارۆکی فێری تۆرەیێن خوارنێ بکەت، وەکی هاتییە ڤەگوهاستن ژ عومەر بن ئەبی سەلەمەی_خودێ ژێ ڕازیبیت_ گۆت:

---

136 و 138- (دور الأسرة في تعزيز الأمن الفكري، عبدالسلام بن محمد الشويعر).

137صحيح مسلم:١٠١٥.

ئەز یێ بـچویك بـووم ل مـالا پێغەمـبەری ﷺ و د ڕیوایەتەكا دیدا دبێژیت: ئەز ل گەل پێغەمبەری بـووم ﷺ ل دەمێ مـن خـوارن دخـوار، مـن دەسـتێ خۆ د نـاڤ خـوارنێدا دگێرانـد، هەر وەكی ل بەر سینگێ خۆ نە دخـوار، پێغەمـبەری ﷺ گۆت: ئەی كوڕكو، نـاڤێ خـودایێ مەزن بینە (بـسم الـله)، ب دەسـتێ ڕاسـتێ بخۆ و ژبەر سینگێ خۆ بخۆ، پشـتی پێغەمـبەری ﷺ ئەڤ چەنـدە گۆتییە مـن، ئێدی هەر جـارەكا مـن خـوارن خـواربا مـن ئەڤ چەندە دكر، وەكی: پێغەمبەری ﷺ گۆتی.

2. خۆ پـاراستن ژ ئێش و نەخـۆشییان و چارەسەركرنا ئەوان: ئێك ژ ڕێكێن خۆ پاراستنێ ژ ئێش و نەخوشییان ئەوە كو مرۆڤ خۆ دویر بكەت ژ ئەوان جـــهان یێن ئێش لێ هەین، هەروەســـا مـــرۆڤ تێكەلی كەسێن نەســـاخ و نەخۆش نەبیت[139].

ژ كیسێ ئەبی هـــورەیرەی _خـــودێ ژێ ڕازیبیت_ دهێتە ڤەگـــوهـــاســـتن دبێژیت: پێغەمـبەرێ خـودێ ﷺ گۆت: ((فِـرَّ مِـنَ المَجْـذُومِ كما تَـفِرُّ مِـنَ الأَسَـدِ))[140] ئـانـكو: ژ مـرۆڤێ گـوڕی ب ڕەڤە (ئەوێ نەسـاخییا المجـذوم هەی)، كا چاوا تو ژ شێری د ڕەڤی.

139 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل
140- صحيح البخاري: ٥٧٠٧.

هەرووەســا دڤێت مــرۆڤ چــارەسەرییا نەســاخیان بکەت، ئەگەر ئێشەك بەرەڤ مرۆڤیڤە هات، ئەوژی ب چەند ڕێکان ژ ئەوان:

-چارەسەرییا نەفسی و ڕوحی، ئەوژی ب بێهنفرەهی و خۆ هێلانا ب هیڤیا خــودێڤە، چــارەسەری ب قــورئــانێ، ئەوژی دەرمــانە بۆ هەر دەردەکی[141]، خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ۙ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴿٨٢﴾﴾ سُورَةُ الإِسۡرَاءِ ((و ژ ئـایـەتێن قـورئـانا مـەزن ئـەم وێ دئــینینە خــوارێ یــا دەرمــان بۆ دلان ژ نــەخۆشییان تێدا هــەی، وەکی نــەخۆشییا گــومـانێ ونـفاقێ ونـەزانینێ، وئـەم وێ دئـینینە خــوارێ یـا دەرمانێ لەشان ژی تێدا هـــەی ب ڕێکا پێڤـــەخـــواندنێ، وتشتێ ببتە ئەگەرا ب دەست ڤە ئینانا دلۆڤانییا خودێ ژ بەر وێ باوەرییا تێدا، وئەڤ قورئانە ژ کوفرێ وسەرداچوونێ پێڤەتر چویێ ل کافران زێدە ناکەت دەمێ ئەو گوهێ خۆ ددەنێ؛ چونکی ئەو باوەرییێ پێ نائینن)).

3. دەرمـــانکرن ب دەرمـــانێن ژێکجۆدا: دڤێت مـــرۆڤ یێ پێگیر بیت ب وان دەرمـانـان یێن دبـنە چـارەسەری بۆ نەسـاخیێن مـرۆڤی، هەرووەسـا مـرۆڤ ڕاوێژکارییا دکتوری وەربـــگریت، چـــارەسەرییا نەســـاخیا خۆ بکەت و پشتگوهڤە نەهاڤێت.(بنێرە [142])

141 و 142- کتاب:التربیة الاسلامیة. د.نافذ سلیمان العجب، د. محمد کامل الجمل

4. وەرزش و هێز: ئیسلامێ ئەم یێن پـــاڵداین کو وەرزشێ ب هەمی جۆرێن وێ یێن جیاواز بـکەین، ئەم یێن پـاشڤەبـرین کو ئەم د بێخیرەت و سسـت بین.[143]

وەرزشێ شیـنوارەکێ مەزن ل سەر پەروەردەکرنـــا زارۆکی یێ هەی، فێری هـاریکاریێ و بێهنفرەهیێ و خۆ ڕاگـرتنێ دبیت، ڕێك و پێکیێ، مـرۆڤ دویر دکەڤیــت ژ ئەزئەزییێ، حەز ژ کۆمێ دکەت، هەروەســـا دێ خۆشیەکێ بۆ نەفــسا مــرۆڤی چێکەت و وزێ بۆ لەشی دابینکەت داکو بشێت کاروبــار و ئەرکێن خۆ جێبەجێبکەت. [144]

5. مرۆڤ لەشێ خۆ د گوهداریکرنا خودایێ مەزندا بکاربینیت و دویربکەت ژ گـونەهـان، دڤێت مـرۆڤ بـزانیت هـندی ئەڤ لەشەیە ئەمـانەتە، ل ڕۆژا قیامەتێ خــودێ دەربــارەی ئەڤی لەشی دێ پـرسیارێ ژ مە کەت کــا مە د چ دا بکاردئینا؟ [145]

6. نڤستن: پێدڤییەکا سەرەکیە بۆ لەشی، بۆ هـندێ داکو ساخـلەمییا مە یا لەشی و دەروونی یا بــاش بیت، چ گــومــان تێدا نینە کو نڤستنا ب شەڤێ نـعمەتەکا مەزنە خـودێ ل گەل مە کری، کو گەلەك کەسـان ئەڤ چەنـدە یا پشتگوه هاڤێتی، هەروەسا دڤێت ئەم سیستەمێ نڤستنا خۆ ڕێك بێخین

---

143 و 144 و 145 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

نڤستنەکا ب وی شێوەی بیت، یاکو ساخلەمییا مە تێدا، پێدڤییە ل سەر دایبابان سیستەمەکێ ب رێك و پێك و گونجای بۆ نڤستنا زاروکێن خۆ بدانن، نە هەر دەمەکێ ڤیا بنڤن و هەر دەمێ ڤیا ژ خەو ڕابن! ئانکو دڤێت مالێ سیستەمەکێ گونجای و ب رێك و پێك بۆ نڤستنێ هەبیت، خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا ۝٩﴾ سورة النبأ ((وما مە خەو بۆ لەشێن هەوە نەکرییە ڕحەتی، هوین پێ ئاکنجی وتەنا دبن؟)) ﴿وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا ۝١٠﴾ سورة النبأ ((وما مە شەڤ نەکرییە کراس تارییا وێ هەوە ڤەدشێرت، و ب سەر هەوە دا دئێت، وەکی کو کراس خودانی دنخێڤت؟))

هەروەسا ئیسلامێ یا نیشا مە دای کو ئەم ل سەر لایێ ڕاستێ بنڤین، پێدڤییە ئەم خۆ فێری ئەوان زکر و دوعایان بکەین ئەوێن بەری نڤستنێ یێن کو د سوننەتێدا هاتین[146]، پێغەمبەر ﷺ دبێژیت: ((ئەگەر تو هاتییە ل سەر جهێ خۆ یێ نڤستنێ دەست نڤێژا خۆ بگرە، وەکی دەست نڤێژگرتنێ بۆ نڤێژێ، پاشی خۆ ل سەر ڕەخێ خۆ یێ ڕاستێ درێژبکە و بێژە: ((اللَّهُمَّ أَسْلَمْتُ وجْهِي إلَيْكَ، وفَوَّضْتُ أمْرِي إلَيْكَ، وأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إلَيْكَ، رَغْبَةً ورَهْبَةً إلَيْكَ، لا مَلْجَأَ ولَا مَنْجا مِنْكَ إلَّا إلَيْكَ، اللَّهُمَّ آمَنْتُ بكِتَابِكَ الذي أنْزَلْتَ، وبِنَبِيِّكَ الذي أرْسَلْتَ)) [147]

146 - کتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

147- (صحيح البخاري:٢٤٧).

ئەگەر وێ شەڤێ تو ب مری ئەو تو ل سەر فیترەتێ مری، ئانکو: ل سەر ئیسلامێ، ڤێجا ئەڤی زکری بکە دووماهیك گۆتنا خۆ د ئەوێ شەڤێدا.

پێدڤییە نیشا زارۆکێن خۆ بدەین، کو دەمەکێ دەستنیشانکری بۆ نڤستنێ بدانن، نابیت ئێکسەر بەری نڤستنێ بخۆن و ڤەخۆن، چونکی ئەڤە دێ بیتە ئەگەرێ هندێ کو قەلەو ببن و ساخلەمییا ئەوان ژی دێ تێك چیت[148]

پەروەردا جنسی: ئیسلامێ ڕێبازەکا ڕاست و دروست بۆ ئەڤی لایەنێ پەروەردێ یا دانای، ئەوژی بۆ پاقژکرنا غەریزەییا ڕەگەزی (جنسی)، ب ئەڤێ ڕێبازێ خێر و باشی بۆ تاکەکەسی و جڤاکی دزڤریت، هەر ژ دەسپێکێ ئیسلامێ فەرمان یا ل مە کری، کو ئەم جهێن زارۆکان ژێکجودا بکەین[149]، ژبەر گۆتنا پێغەمبەری ﷺ: ((مُروا أولادَكم بالصلاةِ وهم أبناءُ سبعِ سنينَ واضربوهُم عليها وهمْ أبناءُ عشرٍ وفرِّقوا بينهُم في المضاجعِ))[150] ئانکو: زارۆکێ خۆ ژ حەفت سالیێ فێری نڤێژێ بکەن، ئەگەر بوونە دەه سال و نڤێژ نەکرن ب قوتن ـبێ ئێش و زیانـ و ئەگەر گەهشتنە تەمەنێ بالغبوونێ جهێن ئەوان یێن نڤستنێ ژێکجودا بکەن.

148 و 149- كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل
150- صحيح أبي داود:٤٩٥.

ئەڤژی ژبەر خرابییا تێکەلیێ دا نەبیتە ئەگەر شەهوەتا وان ب ئازرینیت، هەروەسا فەرمان ب زارۆکی دایە، کو بەری بهێنە د ژوورڤە ئەو دەستیریێ ب خوازن، ب تایبەت ل دەمێن نڤستنێ، ئەڤە ژبەر هندێ یە دا چاڤێن ئەوان ب عەوراتێن کەسێ نەکەڤن.[151]

خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾﴾ سورة النور ((وئەگەر زارۆکێن هەوە گەهشتنە ژیێ بالغبوونێ، بلا ئەو ژی ل هەر گاڤەکا وان ڤیا بێنە ژۆر وەکی مەزنان دەستویرییێ بخوازن، ووەکی خودێ تۆرەیێ خواستنا دەستویرییێ بۆ هەوە ئاشکەرا دکەت وەسا ئەو ئایەتێن خۆ بۆ هەوە ئاشکەرا دکەت. وخودێ ب وی تشتی یێ پڕزانایە یێ چاکییا خەلکی تێدا بت، و د شریعەتێ خۆ دا یێ کاربنەجهە)).

هەروەسا فەرمان یا ل وان هاتییەکرن کو ئەو چاڤێن خۆ ژ تشتێ کرێت بگرن، ئەگەر گەهشتنە تەمەنێ بالغبوونێ عەورەتێن خۆ ستارەبکەن[152]، خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿وَقُل لِّلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ ﴿٣١﴾﴾ سورة النور ((وتو بێژە ژنێن خودان باوەر: بلا ئەو چاڤێن خۆ ژ حەرامییێ بگرن، وناموسا خۆ ژ تشتێ حەرام بپارێزن)).

151 و 152 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

قۆنـاغـا گەنـجاتيێ: قۆنـاغـا هێزا جنسييه، فەرمـانـا ئەوان يا كرى كو هەڤژينيێ پێكبينن بۆ ئەوى يێ بشێت، ئەوێ نەشێت بـلا ڕۆژيێ بگريت دا بشێت كونترولا ئەڤێ غەريزێ بكەت.[153]

ژ عەبـدولـلايێ كوڕێ مەسـعودى -خـودێ ژێ ڕازيبيت- گۆت: ئەم ل گەل پێغەمبەرى ﷺ بـووين، گـوت: ((مَـنِ اسْـتَطَاعَ البَـاءَةَ فَـلْيَتَزَوَّجْ، فـإنَّـه أغَـضُّ لِلْبَصَرِ، وأَحْصَنُ لِلْفَرْجِ، ومَن لَمْ يَسْتَطِعْ فَعليه بالصَّوْمِ، فإنَّه له وِجَاءٌ)).[154] ئانكو: هەر كەسەكێ شيان هەبن بلا هەڤژينيێ پێكبينيت، ئەڤە پتر باشترە بۆ پاراستنا چاڤان، و پەرژانە بۆ دەهمەنێ، پتر دێ يێ دەهمەن پاقژ بيت، هەر كەسەكێ نەشێـت هەڤـژيـنيێ پێـكـبيـنيـت، ل سەر وى هەيە ب ڕۆژى بيت، چونكى ڕۆژى دێ وى پارێزيت.

ژبەر پاراستنا گەنجان داكو نەكەڤنە د زنايێ و تشتێن حەرامدا، فەرمان يا ل كچ و ژنـا هـاتيەكرن ب حيجابێ، ژبەرهـندێ داكـو ئەو جـوانى و خەمـلا خۆ پێش چاڤ نەكەن بەرامبەر زەلامێن بيانـى.[155]
پەروەردا جـوانييێ: دەركەڤتنا شێوەيێ مـوسلمانى ب شێوەيەكێ جـوان، سەروبەر، ڕێك و پێك و پـاقـژ، ڕژدى و پێگيريكرن ل سەر سـونـنەتێن فيترێ[156]،

153 و 154 و 155- كتاب: التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

خـــودایێ مەزن دبێژیت: ﴿يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ ﴿٣١﴾﴾ سُوۡرَةُ الأَعۡرَافِ ئـانكو: ((ئـەی دووندەها ئـادەمی، ل دەمێ كـرنـا هـەر نڤێژەكێ هـوین ب وی كـار وكۆكی بـن یێ شریعەتی فـەرمان پێ ل هـەوە كـری، كـو جـلكەكێ وەسا بت عـەورەتـێ هەوە ڤەشێرت ویێ پاك وبژوین بت)).

ژ وێنەیێن جـوان یێن ئیسلامێ ئەم پـاڵداین كو پێگیربین ئەوژی پێكهاتییە ژ: (سـنن الـفطرة)[157]، پێغـەمبەر ﷺ دبێژیت: ((الـفِطْرَةُ خَمْسٌ -أَوْ خَمْسٌ مِنَ الـفِطْرَةِ-: الـخِتَانُ، وَالاِسْـتِحْدَادُ، وَنَـتْفُ الإِبْـطِ، وَتَـقْلِيمُ الأَظْـفَارِ، وَقَـصُّ الـشَّارِبِ))[158] ئـانكو: (پێنج تشـت ژ فیترەتـێ نە، سـونـنەتكرن، چێكرنا مییێن دەوروبەرێن عـەورەتـی، چێكرنـا مییێن بـن كەفـشا، برینا (كورتكرنـا) نینوكان و كورتكرنا سمبێلان.)

ئبن حجر -خـودێ دلـوڤانییێ پێ ببەت- دبێژیت: ئەڤ سـالۆخەتە گرێدای بەرژەوەنـدییێن دینی و دونیای ژی نە، سەروبەرەكێ تـازە، پـاقـژكرنـا لەشی و خۆ لێكدان، ئەڤە دبیتە ئەگەرێ هـــندێ كو مـــرۆڤ قەنجییەكێ ل گەل نێزیك و كەسـوكار و هەڤالێن خۆ بكەت، چـونكی ئەڤە نـابیتە ئەگەر مرۆڤ ئەزییەتا ئەوان بكەت، بۆ نموونە: ب رێكا بێهنەكا نەخۆش...هتد.

158- كتاب: التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

ل دەمێ مـرۆڤ ئەڤان پێنج سـالۆخەتـا بجهـدئینیت، ئەڤ چەنـدە هـندێ دگەهینیت کو مـرۆڤ بەروڤاژی دروشمێن کافـران دکەت، ژ ئـاگـر پەرێسان، جـوهی، فەلا و سەنەم پەرێسان، هەروەسـا دبیتە بجهـئینانا فەرمـانـا شەریعەتی و پـاراسـتن ل سەر وێ چەنـدا خـودێ ئـامـاژە پێ دای[159]، خـودایێ مەزن دبێژیت: ﴿ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ ۖ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ۝٣ ﴾ سُورَةُ التَّغَابُن ((خـودێ عـەسمان وعـەرد ب حـکمەتـەکا مەزن ئافراندینە، ووی هوین ب جوانترین وێنەیی کێشاینە، وزڤڕینا هەوە ل ڕۆژا قیامەتێ بۆ نك وییە، ڤێجا ئەو جزایێ هەر ئێکی ل دویڤ کارێ وی ددەتێ))

ل دەمێ مرۆڤ پاراستنێ ل سەر ئەڤان ساخلەتان دکەت، هەروەکی خودێ دبێژیتە مە مرۆڤان: من هوین ب ڕەنگەکێ تازە و جوان یێن چێکرین، ڤێجا هوین پاراستنێ ل سەر وان تشتان بکەن یێن هوین تازە و جوان پێ دهێنە پێش چاڤ، ل دەمێ مرۆڤ پاراستنێ ل سەر ئەڤان تشتان دکەت و گرنگیێ ب سەروبەرێ خۆ بـدەت، ئەڤە دبیتە ئەگەرێ هـندێ هەر وەکی مـرۆڤی کەسـایەتییا خۆ پـاراسـتی، چـونکی چەنـدەك ژ کەسـایەتییا مـرۆڤی د سەروبەرێ مرۆڤیدا دیار دبیت[160].

159 و 160 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

ژ کیسێ جابرێ کوڕێ عەبدوللایی گوت: ((أتانا رسولُ اللهِ صلَّى اللهُ عليهِ وسلَّم زائرًا في منزلِنا فرأى رجلًا شَعِثًا قد تفرَّقَ شعرُه فقال أما كان يَجِدُ هذا ما يُسَكِّنُ به شعرَه و رأى رجلًا آخرَ وعليه ثيابٌ وَسِخَةٌ فقال أما كان هذا يجدُ ماءً يغسلُ به ثوبَه))[161] ئانكو: (پێغەمبەر ﷺ هاتە مالا مە ب سەرەدان، زەلامەك دیت كو پرچا وی یا قژوقژ بوو، پێغەمبەری ﷺ گۆت: ئەرێ ما ئەڤی چ تشت نینە پرچا خۆ پێ ڕاست و حلی بكەت؟ زەلامەكێ دی دیت هندەك جلكێن پیس ل بەربوون، پێغەمبەر ﷺ گۆت: ئەرێ ما ئەڤی چ ئاڤ نەبوو جلكێن خۆ پێ بشوت؟).

هەرووەسا پویتەی ب پاقژییا جهان بدەین وەك: مال، جادەییان و ڕاكرنا زیانێ ل سەر ڕێكان[162]....هتد.

ئیسلامێ ئەم یێن پالداین ژبۆ بجهئینانا ئەوان سوزێن ددەین، هەرووەسا پێگیربین ب دەمی، هەر كارەكی د دەمێ خۆدا بجهبینین، پەیوەندییێن خۆ ل گەل خەلكی تازە و جوان بكەین، ل دەمێ كارەكی ئەنجام بدەین ب باشی و جوانی ئەنجام بدەین[163].

161 - السلسلة الصحيحة:٤٩٣

162 و 163 - كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

یا پێدڤییە دایباب زارۆکێن خۆ فێری ئەڤان هەمی تشـــتان بکەن، گــرنگیێ ب هەمی لایەنێن پەروەردێ بـدەن، خۆ د هەمی لایەنێن پەروەردێدا شـارەزا بکەن، چونکی ئەگەر دایباب دشارەزا نەبن د لایەنێن پەروەردێدا، دێ چەوا زارۆکێ خۆ فێری ئەڤێ چەنـــدێ کەن داکو ئەڤ زارۆکە ب هەمی لایەنێن خۆڤە ب شێوەیەکێ جوان و تازە بهێتە پەروەردەکرن؟

سالوخەتێن پەروەردەکارێ سەرکەڤتی:

هـندیکە پەروەردەکارێ سەرکەڤتییە؛ هـندەك سـالـوخەت یێن هەین، هـندی ئەڤ ســـالـــوخەتە پتر بـــن، دێ سەرکەڤتنا وی د بـــوارێ پەروەردێدا زێدەتـربیت، ئەڤەژی بێگومـان پشـتی تەوفیقا خـودایێ مەزنە، هەروەسـا دبیت پەروەردەکار: دەیك، بـاب، خـویشك، بـرا، مـام، بـاپیر، خـال یان هەر کەسەکێ دی بیت، ئەڤە ڕامـانـا هـندێ نـادەت کو پەروەردە دێ کەڤیتە د ستوییێ کەسەکی بتنێدا، بەلکو هەر کەسەکێ دەوروبەرێن زارۆکی هـاریکارە د پەروەردا زارۆکیدا خۆ ئەگەر مەرەم پێ پەروەردەکرن نەبیت ژی[164].

سـالـوخەتێن پەروەدەکاری گەلەکـن، یێن ژ هەمییان گـرنگتر ئەڤەنە: زانین، ئەمانەت، موکومی، چاکی، ڕاستگوییی، هێز، دادپەروەری، ڕژدی[165].

---

162 و 165- کتاب: کیف نربي اطفالنا. لیلی بنت عبد الرحمن الجریبة

1. زانین: د کـــریارا پەروەردێدا زانین چەکێ پەروەردەکارییە، ژبەر هـــندێ دڤێت کەسێ پەروەردەکار تـــا ڕادەیەکی زانینا شەرعی هەبیت، زێدەبـــاری شارەزای د تێگەهشتن و فقهێ و جڤاکێ هەڤچەرخدا.[166]

زانینا شەریعەتی: زانینا قورئـان و سوننەتێیە، پێدڤییە ئەڤ زانینە ل دەڤ کەسێ پەروەردەکار هەبیت، ئەو چەنـدا زانینێیە کو کەسێ بـالـغ بـزانیت، هـندی ئەڤ زانینەیە زانـایان یا دیارکری، ل سەر چەوانییا کرنـا پەرستنێ و کـارێ خۆ دمینیتە ڕاوەستیای، دا بـزانیت کا دێ چەوا ب ئەڤێ پەرستن و سەرەدەریێ ڕابیت؟.[167]

ئەگەر پەروەردەکار ب زانینـا شەریعەتی یێ نەزان بیت، دبیت زارۆکێن وی بهێنە مەزنکرن و پەروەردەکرن ل سەر بیدعێ و تشـتێن نە دروسـت، دبیت ئەڤ نەزانینا وان بگەهیتە شرکا مەزنتر، خودێ مە بپارێزیت.[168]

ئەگەر ئەم بەرێ خۆ بـــدەینە ڕەوشـــا ئەوان کەسێن دکەڤنە د خەلەتیێن بیروباوەر و پەرستنێدا، دێ بینین ئەڤان کەسان ئەڤ خەلەتییە ژ دایبابێن خۆ یێن وەرگـرتین و دمینە ل سەر ڤان خەلەتیان هەتـا خـودێ کەسەکی بۆ ئەوان دهنێریت، کـو وان فێری خێرێ بکەن و ل سەر خێرێ پەروەردەبـکەن، ڤێجا ئەو کەسە چ زانـا یان گـازیکەرێن خێرێ یان بـراییێن چاك بـن، یان ژی دمینە ل سەر وێ نەزانینێ هەتا دمرن.

---

166 و 167 و 168- کتاب: کیف نربي اطفالنا. لیلی بنت عبد الرحمن الجریبة

پەروەردەكارێ نەزان، ب شەریعەتی دێ بیتە ڕێگر د نـــاڤبەرا زارۆكێن خۆ و وێ حەقییێـدا ب نەزانیـنـا خۆ، ژبەر هەڤـدژاتییـا وی ل گەل وان، بەلكـو دژایەتییێ ژی بكەت، وەكی: ئەوی كەسی یێ حەز نەكەت كـــــــورێ وی گەلەك سوننەتان بكەت یان گونەهان بهێلیت یان فەرمانێ ب چاكیێ بكەت یان داخوازا زانینێ بكەت و ...هتد.[169]

ل سەر پەروەردەكاری پێدڤییە كو ئەو ڕێكێن پەروەردەیا ئیسلامی و جیهانا زارۆكان بـزانیت، هەر قۆنـاغەكا ژیانا زارۆكی هندەك شیان و ئـامـادەكارییێن دەروونی و لەشی یێـن هەیـن، ل دویڤ ئەڤـان شیـانـــان پەروەردەكـار دێ ڕێكێن فێركرنـا بیروبـاوەرا و تـوڕە و بەهـایان زارۆكێ خۆ پەروەردەكەت، بۆ پـاراستنا غەریزا دروست و سـاخـلەمیا زارۆكی، ژبەر هـندێ ئەم دێ بینین كـــو ڕێكێن پەروەردەكـرنێ د نـــاڤبەرا زارۆكـانـــدا ل دویڤ تەمەنێن وان یا جـودایە، بەلێ هەتـا وەكهەڤی د تەمەنی ژێدا ڕامـانـا هـندێ نـادەت كو ڕێكێن پەروەردەكرنێ هەمی د وەكهەڤ و یەكسانـــن، چـــونكی سروشـــتێ مرۆڤان ژێكجودانە.[170]

169 و 170 - كتاب: كيف نربي اطفالنا. ليلى بنت عبد الرحمن الجريبة

٢. ئەمـــانەت: ئـــانكو ئەمـــانەت هەمی ئەوان فەرمـــان و پـــاشڤەلێدانێن شەریعەتی ب خۆڤە دگـــریت، چ یێن پەرســـتنێ یان د کارکرنێدا بـــن. ژ شێوەیێن ئەمانەتی ئەوە: پەروەردەکار ل سەر کرنا پەرستنان یێ ڕژدبیت، فەرمـانێ ل زارۆکێ خۆ ژی ل سەر کرنـا پەرسـتنان بـکەت، ب شەریعەتی و شێوێ خۆ یێ ژدەرڤە و نـاڤخۆییدا یێ پێگیربیت وەکی: نڤێژ، ڕۆژیگرتـن، کرنا باشیێ و پاشڤەلێدان ژ خرابیێ و کرنا خێران، دا ڕەوشت و ئاخڤتنێن وی و ...هـــتـد، هەروەســـا شێـوێ وی یێ ژدەرڤەی بـهێـتە ڕەنـگڤەدان ب ئەمـانەتی و کا ژدەرڤەییا وی یا چـاوایە نـاڤخۆییا خۆدا ژی یێ وەسـا بیت، ڤێجا دێ بیتە پیشەنـــگ بۆ جڤاك و مـــالا خۆ، دیسان کەسەك کـــو هەلـگرێ ئەمـانەتی بیت، خـودان ڕەفـتارەکا بـاش و چـاکە بەرامـبەر کەسێ نێزیك و دویر د هەمی کاودان و جهاندا، چونکی ئەڤ ڕەوشتە سەرچاوێ ئەوێ ڕژدیا ل سەر هەلگرتنا ئەمانەتییە، ب ڕامانا وێ یا گشتگیرڤە.[171]

3. مـوکومی: پەروەردە یا ل سەر مـوکومیێ ڕاوەسـتیایە، مـرۆڤێ مـوکوم و پەیت ئەوە یێ کاران ددانیتە جهێ وێ یێ دروست، نـابیت د کاودانەکیدا پێدڤی ب تـــونـــدیێ هەبیت و نەرمیێ ب کاربینیت، هەروەســـا نـــابیت د کاودانەکیدا پێدڤی ب نەرمیێ هەبیت و توندیێ ب کاربینیت.[172]

---

171 و 172 - کتاب: کیف نربي اطفالنا. لیلی بنت عبد الرحمن الجریبة

تێگەهێ مـوکومیێ: داییاب زارۆکێن خۆ ب وی تشـتیڤە گـرێبدەن کو دین، مێشك، گیان، و مـالێ وان ب بـپارێزیت، ژ وی تشـتی بـدەنە پـاش، ئەوێ زیانێ دگەهینیتە دین و دنیایا وان، بەرێ زارۆکی بـــدەنە ئەوان ڕەوشـــت و تیتالان ئەوێن د جڤاکیدا هەین، ب مەرجەکی ئەڤ ڕەوشـت و تیتالە دژی شەریعەتی نەبن.[173]

ئەگەر ل سەر زارۆکێن خۆ تـــو پەروەردەکارەکێ پەیت و مـــوکوم نەبی، دێ بییە ئێـخسیـرێ حەزژێکرنـــا زارۆکێـن خۆ، دێ هەمی حەزێـن زارۆکی بۆ جێبەجێ کەی، ل دەمێ ئەو خەلەتییێ دکەت دێ سـزادانـا وی هێلی، ڤێجا دێ مەزن بیت و حەزا وی یا لاوازە، چ پـویتەی ب ئەوان مـافێن ل سەر وی فەرز نادەت.[174]

کەسێ پەیت و خـــورت نە ئەو کەسەیە یێ کو چـــاڤدێرییا هەر لڤینەك و پەیڤەکا وی بکەت، یان بۆ هەر خەلەتییەکا بـچویك زارۆکی سـزا بـدەت، بەلکو پێدڤییە هندەك جاران ل زارۆکی ببوریت.[175]

د هـندەك دەمـانـدا ل دەمێ داییاب داخـوازییێن زاروکێن خۆ ب جهـ نەئینن ئەڤە ژ سالوخەتێ موکومییێیە. هندەك جاران زارۆك بۆ لایێ خرابییێ دچن، بۆ نموونە: ئەگەر ب شێوەیەکێ بێسەروبەر و نەدروست داخـواز ژ داییابێن

---

173 و 174 و 175 - كتاب: كيف نربي اطفالنا. ليلى بنت عبد الرحمن الجريبة

خۆ بکەت، چ ب گریێ یان ب هەواریا بیت، داکو داخوازییێن وی بجهبینن، ئەگەر دایباب ئەڤێ چەندێ نەکەن یا باشە دا زارۆك بزانیت، نێزیکترین تشت بۆ ب دەستڤەئینانا داخوازییێن وی، ئەو ب شێوەیەکێ جوان و ب رێزگرتن داخواز بکەت.[176]

پێدڤییە دایباب چاڤدێرییا سیستەمێ مالێ بکەن، پاراستنێ ل سەر دەمێ نڤستن و خوارن و دەرکەڤتنێ بکەن، ل ڤێرێ پەروەردەکار دێ پتر شێت رەوشتێن زارۆکێن خۆ راگریت، هندەك زارۆك یێن هەین ب کەیفا خۆ نە، چ دەمێ ڤیبیا دێ نڤن و ب شەڤێ دێ هشیار مینن و دەمێ خۆ ب هەروە بەن، هەروەسا هەر دەمێ ڤیا دێ خوارنێ خۆن، ئەڤ بەرەلاییە دبیتە ئەگەرێ ژێکڤەکرنا گرێدان و ژناڤبرنا دەمی، ئەڤە دێ بیتە ئەگەر کو نە رێك و پێکیێ د نەفسێدا دروست بکەت، ڤێجا پێدڤییە ل سەر خودانێ مالێ د رێك و پێککرنا ژڤانێت هاتنا ماڵ و دەرکەڤتنێ بۆ زارۆکان یێ موکوم بیت، ڤێجا ئەو کەسە تەمەنێن وانا د بچویك یان د عاقل بچویك بن.[177]

٤. چاکی: هندی چاکیا دایبابانە شینوارەکێ مەزن ل سەر پەروەردەکرنا زارۆکی یێ هەی، کو ئەو ل سەر خێر و باشیێ مەزن بیت.[178]، ئەڤجا چاکییا زارۆکان ب دەست مرۆڤی ناکەڤیت، هەتا دایباب خۆ چاك نەکەن

---

176 و 177 و 178 - كتاب: كيف نربي اطفالنا. ليلى بنت عبد الرحمن الجريبة

و ب ڕولێ خۆ یێ دروســت نەڕابــن[179]، چــاكییا دایبابــان كارتێكرن ل سەر زارۆكی یا هەی، وەكی خـــودایێ مەزن د چیرۆكا (خضر) یدا گۆتی: ﴿ وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَن يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنزَهُمَا ﴿٨٢﴾ ﴾ سُورَةُ الكَهْفِ

((وبابێ وان زەلامەكێ چاك بوو، ڤێجا خودایێ تە ڤیا ئەو هەردو مەزن ببن و ب هێز بـكەڤن، وئـەو خـزیـنەیـا خۆ دەربێخن)). ڤێجا خــودایێ مەزن زارۆكان د دونیاییێدا دپارێزیت، ژبەر چاكییا دایبابێن ئەوان.

ئەڤ ئـایەتە بەلـگەیە ل سەر هــندێ كــو ئەگەر بــاب یێ بــاش بیت، دێ دویندەهـا وی ژی هێتە پـاراسـتن، دێ د بەهەشـتێدا پـلەیێن زارۆكێن وی بلندبن هەتا دگەهتە پلەییا وی، ئەڤە ژی ژبەر هندێ یە دا چاڤێن وی پێ ڕوهــن ببن، كا چــاوا ئەڤ چەنــدە د قــورئــان و ســونــنەتێدا هــاتییە بەحسكرن[180]، خــودایێ مەزن دبێژیت: ﴿ جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَن صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ ۖ وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِم مِّن كُلِّ بَابٍ ﴿٢٣﴾ ﴾ سُورَةُ الرَّعْدِ ((ئەو دویماهییا هە بەحەشتێن عەدنێنە ئەو هەر دێ لێ مینن وژێ دەرناكەڤن، ئەو و د گەل وان دا هەچییێ چاك ژ باب وژن ودووندەهێن وان ژ نێر ومێیان، وملیاكەت د هەمی دەرگەهان ڕا ب سەر وان ڤە دئێنە ژۆر؛ دا پیرۆزباهییێ ل وان بكەن كو ئەو هاتینە بەحەشتێ)).

179- (دور الأسرة في تعزيز الأمن الفكري، عبدالسلام بن محمد الشويعر).
180 - كتاب: كيف نربي اطفالنا. ليلى بنت عبد الرحمن الجريبة

د شرۆڤەکرنا (ئبن کەثیری) دا دەربارەی ئەڤێ ئایەتێ: ﴿وَمَن صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ﴾ دبێژیت: (دێ هێنە کومکرن د ناڤبەرا وان و خۆشتڤییێن وان دا ژ دەیباب و کەسوکار و زارۆکێن واندا ژ وان کەسێن چاك ئەوێن چووینە د بەهەشتێدا ژ باوەرداران، دا چاڤێن وان پێ ڕوهن ببن، هەتا وەسا چێببیت کو پلەیا یێ نزم بلند ببیت بۆ پلەییا یێ بلندتر، وەکی مننەتا خودایێ مەزن ل سەر وان و قەنجییا وان کری، نە کو پلەییا یێ بلند بینتە خوارێ و بینتە ڕێزا یێ بن وی دا،بەلکو ڕێزا یێ بلند، بلند کەت بۆ یێ سەری).

هەر وەکی خودایێ مەزن دبێژیت: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُم مِّنْ عَمَلِهِم مِّن شَيْءٍ ۚ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ ﴿٢١﴾﴾ سورة الطور ((وئەوێن باوەری ئینای ودووندەها وان د باوەرییێ دا ب دویڤ وان کەفتین، مە دووندەها وان ل جهێن وان ل بەحەشتێ ب وان ڕا گەهاند، هەرچەندە ئەو ب کریارێن خۆ نەگەهشتبوونە دەرەجەیێن وان؛ دا باب ب دیتنا عەیالان ل نك خۆ چاڤڕوهن ببن، ڤێجا ب جوانترین ڕەنگ ئەو دێ گەهنە ئێك، ومە تشتەك ژ خێرا کریارێن وان ژ وان کێم نەکر. هەر مرۆڤەك د گەرەوا کەدا خۆ دایە، وئەو گونەها کەسەکێ دی هل ناگرت)).

گەلەك جـــاران دێ بينين خێزانەك يا جـــودايە ژ خێزانێن دی ژبەر بـــاب و بـــاپيرێن وی د كەڤندا خۆش مـرۆڤ و چـاك بـوون، خۆ ئەگەر چەنـد دەم ب سەرڤە بچيت، ژبەر چاكيا بابێ ئەوان ئەڤ كەسە دهێنە جوداكرن، ئەڤ ڕێساييە نە يا گشـتييە، ئـانكو نە هەر بـابەكێ بـاش بيت، زارۆكێن وی ژی دێ دباش بن! باشترين نموونە نوح(عليه السلام)، ما ژ پێغەمبەران باشتر، بەلێ كورێ وی نەگوهداربوو بۆ وی،......هتد.(بنێرە 181)

هندەك خەلك هزردكەن كو چاكييا دايبابـان چ كارتێكرنا خۆ ل سەر زارۆكی نينە و دێ هندەك نموونان ئينن و بێژن: فلان كەس هوسايە و زارۆكێن وی دهوسانە، بتنێ دا خۆ ڕاست دەربئێخن.182

بەلێ هەر كەسەكی كارتێكرنـــا خۆ يا هەی د چـــاكيێ دا، جـــاران دايباب دبـاشـن، زاروك د خرابـن، جـاران زارۆك د بـاشـن، دايباب د خرابـن، جـاران دايباب و زارۆك دباشـن، جاران دايباب و زارۆك د خرابـن، جاران ژی زارۆك دبـاشـن و پشـتی هنگی دايباب ژی بـاش دبـن، ژبەر هندێ ئەڤ ڕێساييە نە ڕێساييەكا گشـــتی يە. بەلێ كارتێكرنـــا خۆ يا هەی، يا ل سەر دايبابـــان پێدڤی ئەوە بەرپـــرسيارەتييا خۆ ب شێوەيەكێ دروســـت ئەنـــجامـــبدەن، و هيدايەت و ڕاستەڕێبوون يا ددەستێ خودێ تعالا دا.

181 و 182 - كتاب: كيف نربي اطفالنا. ليلى بنت عبد الرحمن الجريبة

5. ڕاستگۆیی: ئانكو: مرۆڤ د گۆتن و كریاراندا یێ ڕاستگۆبیت، كەسێ ڕاستگۆ د پەرستنا خۆدا یێ دویرە ژ ڕویمەتییێ، هەروەسا د خرابكاری و سەرەدەرییێدا[183]، ژ كیسێ ئەبو هورەیرەی -خودێ ژێ ڕازیبیت- دبێژیت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: ((آيَةُ المُنَافِقِ ثَلاثٌ: إذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وإذَا وعَدَ أخْلَفَ، وإذَا اؤْتُمِنَ خَانَ))[184] ئانكو: نیشانێن مرۆڤێن دووڕوی سێ نە: ئەگەر ب ئاخڤیت دێ درەوێ كەت، ئەگەر سوزەك دا بجهـ نائینیت و ئەگەر تو ئەوی بكەیە جهێ باوەرییێ دێ خیانەتێ كەت.

پێغەمبەری ﷺ ئەو ژنكە یا هشیاركری یاكو گازی زارۆكێ خۆ كری و گۆتییێ: وەرە دێ تشتەكی دەمەتە، پێغەمبەری ﷺ پرسیار ژ وێ ژنكێ كر، و گۆتێ: دێ چ دەییێ؟ وێ ژنكێ گۆتێ: من دڤێت قەسپەكێ بدەمێ، پێغەمبەری ﷺ گۆتێ: ئەگەر تە نە دابایێ، دا ل سەر تە هێتە نڤیسین درەو. [185] ئێك ژ نیشانێن ڕاستگۆییێ ل سەر پەروەردەكاری ئەوە: كو درەوێ ل زارۆكی نەكەت، خۆ ئەگەر چ ئەگەر هەبن چێنابیت درەوێ ل ئەوی بكەت، چونكی ئەگەر پەروەردەكار یێ ڕاستگۆ بیت، ئەڤ زارۆكە ژی دێ چاڤ ل وی كەت، بەلێ ئەگەر یێ درەوین بیت خۆ ئەگەر جارەكێ بتنێ ژی بیت، كاروكریار و شیرەتێن وی هەمی دێ ب هەروە چن.

184 - صحيح البخاري:٣٣.
185- صحيح أبي داود:٤٩٩١.

ئەگەر جارەكێ مرۆڤی سوزەك دا زارۆكێ خۆ دڤێت بجهـبينيت، ئەگەر نەشێيا ب جهـبينيت ب هەر ئەگەرەكێ هەبيت، دڤێت مرۆڤ داخـوازا لێبوورينێ ژ زارۆكی بخوازيت يان بێژيتێ: ژبەر فـلان تشـتی مـن نەشيا ب جهـبينم، ئـانكو ئەگەری بۆ دياربكەت، هەروەسا هـندەك زارۆك فێری ڕويمەتيێ دبن ژ ئەگەرێ ئەوان كەسان يێن ئەو پەروەردەكرين.[186]

مـالكێ كوڕێ ديناری _خـودێ دلـوڤانيێ پێ ببـەت_ دبێژيت: ((الـصدق والكذب يعتركان في القلب حتى يخرج أحدهما صاحبه)).[187] ئانكو: هندی ڕاســتگۆی و درەوە د دلەكيدا هەڤڕكيێ دكەن، ئێك هەڤركييا يێ دی دكەت، هەتا ئێك يێ دی دەردئێخيت.

6. هێز: ئەڤە تشـتەكێ گشـتييە، چـونكی لەشی، مێشكی و ڕەوشـتی ب خۆڤە دگريت، گەلەك دايباب يێن هەين هندی ل سەر هێز و شيانێن خۆ بـن، دشێنە زارۆكێن خۆ و دشێن ب ڕێڤەبـبەن، بەلێ ل دەمێ مەزن دبـن نەشێنە زارۆكێن خۆ، چونكی لەش و مێشكێ وان لاواز دبيت، ئەگەر مرۆڤ يێ حەكيم بيت ئەڤە جۆرەكێ هێزێيە ل گەل مـرۆڤی، ئەگەر دايباب ڕێكێن پەروەردەكرنێ نەزانـن؛ زارۆكێن وان دێ ژ دەسـت دەركەڤن، ڤێجا ئێدی دايباب نەشێنە وان، كێمەك ژ دايبابان ل دەمێ زارۆكێن وان د بچويك

186 - كتاب: كيف نربي اطفالنا. ليلى بنت عبد الرحمن الجريبة

187- الصمت لابن أبي الدنيا (٥١٢).

و مەزن بـــن دشێـــنە وان، کەواتە ئەگەر مەزن ژی بـــن دشێـــنە وان، ئەڤە سـالۆخەتەکێ پێدڤییە بۆ دایبابـان ب تـایبەت بـابی، چونکی بـابی د مـالا خۆدا ســـالۆخەتێ سەرکارییێ یێ هەی، دڤێت بـــاب پتر یێ ب هێز بیت ب مێشك، لەش، ئـــاخڤتن و ڕەوشـــتێن خۆڤە، دیسان ژ دایکێ بهێزتـــر بیت.[188]

هـندەك ئەگەر یێن هەین ئەڤێ سەرکارییێ ل دەڤ زەلامی نـاهێلیت یان ژی لاواز دکەت ئەوژی:

- ئەگەر ژن د مـالەکێدا مەزن ببیت، کو ژن وێ مـالێ ب ڕێڤەبـبەت و زەلام د وێ مالێدا یێ لاواز و بن دەست بیت، ڤێجا ئەڤ ژنکە دێ ڤێ سەرکارییێ ژ زەلامی وەرگـــریت، ڤێجا چ ب خۆشی بیت یان ب ڕەوشـــتەکێ کرێت کونترولێ ل سەر بکەت، یان ژی ب ئەزمانێ خۆ یێ زڤر.[189]

- ئەگەر ژن ل بەر چـاڤێن زارۆکێن خۆ سەرپێچی و نەگـوهـدارییێ بکەت، دیسان خۆ نەرازی بکەت، یان ژی بابی ب توندی و زەحمەتییێ و شداندنێ تاوانبار بکەت، ل وی دەمی دێ د سەرێ زارۆکاندا هێتە چاندن کو باب یێ لاوازە و مێشکێ وی نە یێ دروستە.[190]

---

188 و 189 و 190- کتاب: کیف نربي اطفالنا. لیلی بنت عبد الرحمن الجریبة

- ئەگەر ژنێ ڤیا کارەکی ئەنجام بدەت و زەلامێ وێ ڕازی نەبوو ل سەر ڤێ چەنـدێ، و پـاشی دایـك و زارۆك ب ڤەشـارتی و دزیڤە ڤی کـاری ئەنـجامـبدەن، ڤێجا دێ زارۆك فێربـن ل سەر هـندێ کو سەرپێچییا بـابێ خۆ بکەن.[191]

7. دادپەروەری: دادپەروەری دنـاڤبەرا زارۆکانـدا ئێك ژ خـاڵێن گرنـگە، دا کو پەروەردە یا سەرکەفتی بیت، بـاشـترکرنـا هـندەك زارۆکان ب سەر هـندەکێن دی، بتنێ کەرب و کین و نەڤیانێ دنـاڤبەرا وان دا پەیدادکەت، ژبەرهـندێ دادپەروەری ڕۆلەکێ گرنگ یێ هەی د پەروەردەکرنێ دا.

دادپەروەری پێدڤییە د سەرەدەریکرن، سـزادان، مەزاختن، دانـا دیاریان، یاریکرن و مـاچیکرنێدا هەبیت، چێنابیت زارۆکەك بهێتە تـایبەتکرن یان پتر گرنگی پێ بهێتەدان د ناڤبەرا زارۆکێن دیدا.[192]

بتنێ ل دەمێ هـندەك ئەگەر هەبـن کو دروسـتە گـرنگی ب زارۆکەکی بهێتەدان پتر ژ زارۆکێن دی، وەکی: بکارئینانـا بێ بەهـربـوونێ ژ مەزاخـتنا زارۆکی وەك سـزادانەك، جـار جـار ئەگەر خەلەتیان بکەن دایباب ئەوانـا سـزابـدەن ب تشـتەکی، هەروەسـا ئەو زارۆکێ بـاش بهێتە خەلاتکرن، وەك پاداشتەك بۆ باشییا ئەوی زارۆکی.[193]

191 و 192 و 193- کتاب: کیف نربي اطفالنا. لیلی بنت عبد الرحمن الجریبة

ژ کیسێ عەبدولـلایێ کوڕێ عەمری ـخودێ ژ ئەوان ڕازیبیت_ گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: ((إنَّ المُقْسِطِينَ عِنْدَ اللهِ علَى مَنابِرَ مِن نُورٍ، عن يَمِينِ الرَّحْمَنِ عزَّ وجلَّ -وكِلْتا يَدَيْهِ يَمِينٌ- الَّذِينَ يَعْدِلُونَ في حُكْمِهِمْ وأَهْلِيهِمْ وما وَلُوا))[194] ئانکو: (هندیکە مرۆڤێن دادپەروەرن، ل دەف خودایێ مەزن یێن ل سەر هندەك مینبەرا ژ ڕوناهییێ، ل لایێ ڕاستێ یێ خودێ تعالا، و هەردوو دەستێن خودێ د ڕاستن، ئەڤە ئەو کەسن یێن کو دادپەروەرییێ د حوکمێ خۆدا دکەن، د مال و کەسوکارێن خۆدا و ئەو تشتێن د بن دەستێن وانڤە.)

یا زانایییە کو زارۆکێ ساڤا، یان یێ بێ شیان، یان یێ نە خۆش، ئەڤە پتر دخوازتە هندێ کو پتر گرنگی پێ بهێتەدان، یان زارۆکەك چەندەکێ ژ دایبابێن خۆ دویر بکەڤیت، چەند ڕۆژێن حەفتییێ ژبەر خواندنێ یان کاری یان چارەسەرییێ، پێدڤییە دایباب ئەڤێ جیاوازییێ بۆ زارۆکێن خۆ یێن دی دیاربکەن، کا بوچی سەرەدەریا نەرم و پتر گرنگییێ ددەنە ئەڤان زارۆکان؟ بۆ نموونە: یێ نەساخە، یان یێ ژ دەرڤە، یان یێ بێ شیانە یان ساڤایە، پێدڤییە هوکارێ ئەڤێ گرنگی پێدانێ بۆ دیاربکەن، پێدڤییە ئەڤ گرنگی پێدانا زارۆکان ب پلەیەکا مەزن نەبیت، بەلێ پا جوداهیەکا بچویك

194- صحيح مسلم: ١٨٢٧.

هەبیت د نـــاڤبەرا وان زارۆکێن پتر پێدڤی گـــرنگی پێدانێ و زارۆکێن دیدا، ئەڤ جوداهییا بچویك دێ بیتە ئەگەر زاروکێن دی ئەڤێ چەندێ قەبویل بکەن. ئەو تشتێ کەربێ دناڤبەرا خوشك و برایان دیار و پەیدا دکەت، ئەو بەراوردینە یێن د نـاڤبەرا ئەوانـدا دهێنە گـرێدان، دێ پەسنێن ڤی زارۆکی کەت و دێ بەحسی خرابییا زارۆکێ دی کەت، چێدبیت ئەڤ چەندە بهێتە گۆتـن ل دەڤ هەڤال و نێزیکان، ئەو زارۆکێ بەحـسا وی ب نەبـاشی کری دێ دلتەنگ بیت و دێ کەرب ژ برایێ خۆ یێ دی ڤەبن ئەوێ پەسنێت وی هاتینەکرن.[195]

8. ڕژدی: تێگەهەکێ پەروەردەییێ نە بەرچاڤە، کو د ژیانا پتریيا خێزانانـدا یێ هەی، وەســا هــزردکەن کو ڕژدی نــازدارکرنە یان ژی تــرســا زێدەیە ژ سنووران، ل دویڤچوونا بەردەوام ب زارۆکیڤە، هەروەسا ب دەستڤەئینانا هەمی پێدڤییێن زارۆکی بێی کو زارۆك پشـــتبەســـتنێ ب دانیتە سەر خۆ و ب دەســتڤەئینانــا هەمی حەزێن زاروکی، ئەو دایکا ڕێگرییێ ژ زارۆکێن خۆ دکەت کو یارییان بکەن ژ ترسان دا وب دەستێ خۆ خوارنێ ددەتە زارۆکێ خۆ، د دەمەکیدا ئەو بخۆ دشێت خـــوارنێ بخۆت و شیانێن هـــندێ یێن هەین ئەو بخۆ پشتبەستنێ ل سەر خۆ بکەت،

195- کتاب: کیف نربي اطفالنا. لیلی بنت عبد الرحمن الجریبة

دیسان بـاب چ بەرپـرسیارەتییێ نەدەتە زارۆکێ خۆ، ل گەل هـندێ ئەو بخۆ ل وی تەمەنیدایە کو دشێت هندەك تشتان بڕێڤەببەت، ب هێجەتا هندێ کو زارۆك یێ بـــچوویکە ئەڤ دایبابە ئەڤی زارۆکی پـــویچ دکەن، دێ زارۆك ب وی شێوەی بیت کو ب هیڤیيا هـــندەکێن دیڤە بیت، هەروەســـا خـــودان شیانەکا لاواز کو شیانێن هزرێ نەبن یێ بێ هزر بیت.[196]

ڕژدییا دروســـتی و یا ب بەرهەم ئەوە: هەســـتپێکرنەکا هـــوشیاریانە یێن کو پەروەردەکاری هـانبدەت ل سەر پەروەردەکرنا زارۆکی، خۆ ئەگەر زەحـمەتی چەند دژوار ژی بیت، یان زارۆك پێ ب ئێشیت ژی.[197]

ئەڤێ ژی هندەك نیشان یێن هەین ژ ئەوان:

- دوعـا: دوعـایا دایبابان بۆ زارۆکێن وان یا قەبویلە، چونکی دلوڤانی د دلێ دایبابـانـدا یا جێگیرە، هەست و سوزێن وان پتر ب هێزتـرن و پتر پێداگرییێ ل سەر دکەن واتە: (گەلەك ئیلحاحێ د دوعـــاکرنێدا دکەن)، ژبەر هـــندێ پێغەمـبەری ﷺ دایباب یێن هشیارکرین و داینە پـاش کو ئەو بێ دوعـاییا ل زارۆکێن خۆ بکەن ب تایبەت ل وی دەمێ دوعا قەبویل دبن.[198]

-

196 و 197 و 198 - كتاب: كيف نربي اطفالنا. ليلى بنت عبد الرحمن الجريبة

- پێدڤییە دایباب دویڤچوونا زارۆکێن خۆ بکەن و ب وانڤە بهێنە گرێدان: چونکی کردارا پەروەردەیی؛ کردارەکا بەردەوام و دەم درێژە، پێدڤییە بەردەوام بەرێ زارۆکێن خۆ بدەنە ڕێکا ڕاست و د ئەڤێ چەندێدا دلسوزبن.[199]

مانا د مالڤە بۆ بابی، ئانکو بۆ ماوەیەکێ درێژ د مالدا بمینیت، ئێك ژ مەرجێن پەروەردەییا سەرکەڤتییە، ئەگەر کاودانێن کاری و داخوازکرنا زانینێ و دەعوێ ئەڤێ چەندێ بخوازن کو بۆ ماوەیەکێ درێژ د مالدا نەمینیت، ل ڤی دەمی دێ پتر بەرپرسیارەتی بۆ دایکێ مینیت و بارێ وێ گرانتر بیت، ڤێجا دڤێت باب خێزانەکا باش و چاك هەلبژێریت هەتا بشێت ب ڤی ڕۆلی ڕابیت، کو ئەڤ ڕۆلە مەزنترە ژ ڕۆلێ دایکێ بخۆ، چونکی باب ژی ل مال نینە، ڤێجا دێ ڕۆلێ وێ زێدەتر بیت، دێ ڕۆلێ بابی ژی وەرگریت.[200]

دێ ڕۆژەکێ موسلمان زانن کو ڕزگاربوون و دەرئێخستنا ئەوان ژ: تەنگاڤییا، سەرنشیڤییا، هەروەسا زڤرینا پیرۆزی و مەزناهی و شارستانییا ئەوان یا گرێدایە ب چاڤدێریکرنا دایکێڤە، بۆ ئەڤێ پویتەدانا مەزن یاکو موسلمانێن دەسپێکێ ئەڤ گرنگییە ددانە وێ چەندێ، ئەوژی:

---

199 و 200 - کتاب: کیف نربي اطفالنا. لیلی بنت عبد الرحمن الجریبة

پەروەردەکرنا زارۆکانە، هندیکە دایکە چێکەرا زەلامانە، ئاڤاکەرا سەرکێشێن قارەمانە، کومکەر و زانینگەهە بۆ زانایێن مەزن، هەر دەمێ کێم تەرخەمییێ د ئەڤێ چەندێدا بکەن، پشتگوه ب هاڤێژن و ئاگەه ژێ نەمینیت، خۆ ژ ئەڤێ رێکێ بدەنە پاش و چاڤدێرییا ڤێ چەندێ نەکەن ب دروستی حەقێ ڤێ چەندێ نەدەن، دێ بەردەوام مینە د ڤێ گەرما سوتیدا، ڤێجا گورییا وێ یا دژوار دێ ئەوان کوژیت، دێ چوونا وان بەرزەکەت و بەرەڤ ئاقارەکێ نە دیارڤە چن.[201]

والحمد لله رب العالمين

199- كتاب: امهات مؤمنات غيرن وجه العالم. احمد الجوهري عبد الجواد

ژێدەر:

1.كتاب: الهدي النبوي في التربية والتعليم. سليمان بن جاسر الجاسر.

2. كتاب: التربيه الاسلاميه اصولها و منهجها ومعلمها : عاطف السيد.

3. محمد عدنان القماز. ٢٠٢٣.

4. (فهد بن عبدالعزيز عبدالله الشويرخ.٢٠٢٣.

5. (دور الأسرة في تعزيز الأمن الفكري، عبدالسلام بن محمد الشويعر).

6. كتاب: كيف نربي اطفالنا. ليلى بنت عبد الرحمن الجريبة

7. التربية الإسلامية ومراحل النّمو للدكتور عباس محجوب.

8. كتاب:التربية الاسلامية. د.نافذ سليمان العجب، د. محمد كامل الجمل

9.د. قاسم يوسف بدري.٢٠١٦.

10. كتاب: امهات مؤمنات غيرن وجه العالم. احمد الجوهري عبد الجواد

ناڤەرۆك

پێشەکی .... -

تێگەهێ پەروەردێ ٦

هندەک گۆتنێن ئەهلێ زانینێ د ڕامانا پەروەردێدا.. ٦

دیتنەکا گشتی بۆ پەروەردێ ٧

پێناسا زارۆکینیێ.. ١٠

پەروەردا ئیسلامی و قۆناغێن گەشەکرنێ... ١٦

قۆناغا بەری ژ دایکبوونێ ١٧

زارۆکینیا دەستپێکێ... ٢٠

زارۆکینیا دووەمیێ.. ٢٢

ناڤەندێن پەروەردا ئیسلامی ٢٧

بوارێن پەروەردا ئیسلامی ٤٠

ژ نیشانێن پەروەردەیا باوەرییێ ٤١

پەروەردەکرن ل سەر ستوینێن ئیسلامێ ٥٥

پەروەردا لەشی ٤٠

سالوخەتێن پەروەردەکارێ سەرکەفتی.. ٤٥

(پروژێ بنڤیسه 24)